

**Çocuk Kanallarında Yayınlanan 3-6 Yaş Grubu
Çocuklarına Yönelik Çizgi Filmlerin Çocuk Hakları
Açısından İncelenmesi**

Fatma Nur Tonkul

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsüne Okul Öncesi
Eğitim Yüksek Lisans Tezi olarak sunulmuştur.

Doğu Akdeniz Üniversitesi
Şubat 2022
Gazimağusa, Kuzey Kıbrıs

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü onayı

Prof. Dr. Ali Hakan Ulusoy
L.E.Ö.A. Enstitüsü Müdürü

Bu tezin Okul Öncesi Eğitim Yüksek Lisans derecesinin gerekleri doğrultusunda hazırlandığını onaylarım.

Prof. Dr. Ayşe Işık Gürşimşek
Temel Eğitim Bölüm Başkanı

Bu tezi okuyup değerlendirdiğimizi, tezin nitelik bakımından Okul Öncesi Eğitim Yüksek Lisans derecesinin gerekleri doğrultusunda hazırlandığını onaylarız.

Yrd. Doç. Dr. Nihan Koran
Tez Danışmanı

Değerlendirme Komitesi

1. Prof. Dr. Ayşe Işık Gürşimşek

2. Yrd. Doç. Dr. Nihan Koran

3. Yrd. Doç. Dr. Azize Ummanel

ÖZ

Teknolojik gelişmeler ve son dönemde yaşanan pandemi süreci, çocuğun kitle iletişim araçları ile etkileşimini daha da arttırmaktadır. Bu durum, çocuğun haklarını kitle iletişim araçlarıyla öğrenmesini sağlamaktadır. Bu öğrenme, 3-6 yaş grubu için kitle iletişim araçlarından biri olan televizyon ile mümkündür. Çocukların bu dönemde televizyonu daha fazla kullandıklarını görülmektedir. Çocukların televizyonu kullanmasının temel neden televizyonda yayınlan çizgi filmlerdir. Çizgi filmler çocuklar için hem eğlence hem de eğitim aracı niteliğindedir. Çizgi filmlerin 3-6 yaş grubu için bu kadar önemli olması hakların çizgi film aracılığıyla öğrenilmesini de sağlamaktadır. Çocukların beyin gelişimlerinin bu dönemde beyin gelişiminin çok hızlı olması, çizgi filmler aracılığıyla verilmek istenen her mesajı doğrudan aldıklarını göstermektedir. Bu nedenle çizgi filmlerde yer alan çocuk haklarına yönelik sözel içeriklerin incelenmesi son derece önemlidir.

Bu çalışma, 3-6 yaş grubu çocukların en çok izledikleri çizgi filmlerde, Çocuk Haklarına nasıl yer verildiğini belirlemeyi amaçlanmaktadır. Çalışmada durum çalışması deseni kullanılmıştır. Çalışmanın örneklemini; TRT çocuk kanalının, ocak 2021 yılında yayınlamış olduğu 3 çizgi film oluşturmaktadır. Çizgi filmlerin incelenmesinde doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Verilerin analizinde, çizgi filmleri analiz etmek amacıyla betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgulara göre, incelenen çizgi filmlerde çocuk, yetişkin ve hayvan karakterlerinin olduğu ve bu karakterlerin kadın ve erkek cinsiyetine göre ayrıldığı belirlenmiştir. Çizgi filmlerde yetişkin ile çocuk arasında geçen diyaloglarda yetişkin karakterlerin ifadelerine daha fazla yer verildiği belirlenmiştir. Çizgi filmlerde Çocuk Haklarının olumlu kullanımına olumsuz kullanımından daha fazla yer verildiği

belirlenmiştir. Hak kategorisine bakıldığında incelenen çizgi filmlerde en çok Katılım Haklarına yönelik ifadeler yer verildiği ardından Yaşamsal, Gelişimsel ve Korunma Haklarına yönelik ifadeler yer verildiği belirlenmiştir. Elde edilen bulgular literatür desteği ile tartışılmıştır. Çalışma sonunda çocuklarla ilgilenen kişi, kurum ve kuruluşlara öneriler verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Çizgi Filmler, Çocuk Hakları

ABSTRACT

Technological developments and the recent pandemic process further increase the child's interaction with mass media. This enables the child to learn about their rights through mass media. This learning is possible with television, which is one of the mass media for the 3-6 age group. It is seen that children use television more in this period. The main reason why television is used by children is the cartoons broadcast on television channels. Cartoons are both entertainment and educational tools for children. The fact that cartoons are so important for the 3-6 age group also ensures that rights are learned through cartoons. The fact that children's brain development is like a sponge in this period, it shows that they directly receive every message that is wanted to be given through cartoons. For this reason, it is of great importance to examine the verbal content of cartoons in accordance with children's rights.

This study, aims to determine how children aged 3-6 include Children's Rights in the cartoons they watch the most. The case study design was used in this study. The sample of the study; It consists of 3 cartoons published by TRT children's channel in this January. The document analysis method was used in the analysis of cartoons. In the analysis of the data, the descriptive analysis method was used to analyze the cartoons. According to the acquired knowledge from this research, there were child, adult and animal characters in the examined cartoons, and these characters werw separated aspect male and female gender as well. It has been determined that the expressions of adult characters are given more place in the dialogues between adults and children in cartoons. It has been determined that the positive use of Children's Rights is given more place in the cartoons than the negative use. When looking at the

category of rights, it was determined that the cartoons examined mostly included the expressions about The Right to Participation, followed by the expressions about, The Right to Survival, The Right to Developmental, and The Right to Protection Rights. The findings were discussed with the support of the literature. At the end of the study, suggestions were given to people, who take care of children, institutions, and organizations.

Keywords: Child, Cartoons, Children's Right

TEŞEKKÜR

Çalışmam sürecinde bilgi ve deneyimleri ile bana yol gösteren, yaşadığım her zorlukta ne olursa olsun yanımda olan, her zaman en iyisini yapabileceğim konusunda güdüleyen ve bana her anlamda destek olan değerli danışmanım, Yrd. Doç. Dr. Nihan Koran'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Lisans ve Yüksek lisans sürecim boyunca aldığım tüm derslerde merakımı güdüleyen, daha fazlasını yapabileceğime inanan ve bu süreçte de desteklerini benden esirgemeyen değerli hocam Prof. Doç. Dr. Ayşe Işık Gürşimşek'e teşekkürlerimi sunarım.

Üniversite hayatıma başladığım ilk ders gününden itibaren verdiği eğitim ve azimli ve istikrarlı duruşuyla bana rol model olan değerli hocam Doç. Dr. Eda Yazgın'a bu süreçte de bana kattığı her şey için teşekkür ederim.

Beni her düştüğümde kaldıran, her ağladığımda güldüren, herkesin benden ümidini kestiği anlarda bile benden vazgeçmeyen ve beni maddi ve manevi her koşulda destekleyen babam Ömer Tonkul ve annem Ayşe Tonkul'a ve bana bu süreçte kardeşin olmasının ne kadar değerli olduğunu ve desteklerinin ne kadar önemli olduğunu gösteren kız kardeşim Berna Tonkul ve erkek kardeşim Yaşar Tonkul'a teşekkür ederim. Ayrıca ailemden ayırmadığım, beni hayatımın en kötü ve en iyi zamanlarında olduğu gibi bu süreçte de benden uzakta olsalar bile desteklerini esirgemeyen canım arkadaşlarım Ali Akın ve Ceren Demir'e desteklerinden dolayı teşekkür ederim.

Son olarak yüksek lisansın bana kattığı iki değerli arkadaşım olan Şadiye Kömürcü ve Kader Açı Keskin'e bu sürecin her aşamasında yanımda olarak beni destekledikleri için teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vii
TABLO LİSTESİ	xi
KISALTMALAR	xiii
1 GİRİŞ	1
1.1 Problem Durumu	1
1.2 Araştırmanın Amacı	7
1.3 Araştırmanın Önemi	8
1.4 Araştırmanın Sınırlılıkları	11
2 KURAMSAL ÇERÇEVE	12
2.1 Çocuk Hakları Kavramı ve Çocuk Haklarının Tarihçesi	12
2.2 Uluslararası Çocuk Hakları Sözleşmeleri	16
2.3 Türkiye’de Çocuk Hakları	19
2.4 Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde Çocuk Hakları	22
2.5 Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin Yapısı ve İçeriği	24
2.5.1 Yaşamsal Haklar	25
2.5.2 Gelişimsel Haklar	27
2.5.3 Korunma Hakları	28
2.5.4 Katılım Hakları	28
2.6 Kitle İletişim Aracı Olarak Televizyon ve Çocuk	31
2.7 Çocuk ve Çizgi Filmler	32
2.8 Çocuk Hakları ve Çizgi Filmler	35

2.9 Alanyazında Yapılan Araştırmalar	41
2.9.1 Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar	41
2.9.2 Yurtdışında Yapılan Çalışmalar.....	45
3 YÖNTEM.....	49
3.1 Araştırmanın Modeli	49
3.2 Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	49
3.2.1 Araştırmanın Evreni.....	49
3.2.2 Araştırmanın Çalışma Grubu	50
3.3 Veri Toplama İşlemi.....	51
3.4 Veri Toplama Araçları.....	52
3.4.1 Aile Görüş Bildirme Formu	52
3.4.2 Çizgi Filmlerin Hak Kategorilerine Göre Kodlanması Formu	53
3.5 Çalışmada Dikkate Alınan Etik İlkeler ve Veri Toplama Süreci	53
3.6 Veri Analizi	54
3.6 Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması	55
4 BULGULAR	56
4.1 Çizgi Filmlerdeki Karakter Bilgisi ve Haklarla İlgili İfadelerin İncelenmesi ..	56
4.2 Çizgi Filmlerde Çocuk ile Çocuk ve Yetişkin ile Çocuk Arasında Geçen Diyaloglarda Çocuk Hakları Kategorilerinin Ele Alınma Durumunun İncelenmesi	62
4.3 Çizgi Filmlerde Yer Alan Diyalogların Çocuk Hakları Kategorilerine Göre Olumlu ve Olumsuz Olarak İncelenmesi	66
4.4 Çizgi Filmlerde Yaşamsal Hak Kategorisinde Yer Alan Hak Maddelerinin Olumlu ve Olumsuz Olarak Ele Alınma Durumunun İncelenmesi.....	70

4.5 Çizgi Filmlerde Gelişimsel Hak Kategorisinde Yer Alan Hak Maddelerinin Olumlu ve Olumsuz Olarak Ele Alınma Durumu	75
4.6 Çizgi Filmlerde Korunma Hakkı Kategorisinde Yer Alan Hak Maddelerinin Olumlu ve Olumsuz Olarak Ele Alınma Durumunun İncelenmesi.....	80
4.7 Çizgi Filmlerde Katılım Hakkı Kategorisinde Yer Alan Hak Maddelerinin Olumlu ve Olumsuz Olarak Ele Alınma Durumunun İncelenmesi.....	83
5 TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	92
KAYNAKLAR	113
EKLER.....	141
Ek 1: Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Maddeleri	142
Ek 2: Aile Görüş Bildirme Formu	148
Ek 3: Çizgi Filmlerin Hak Kategorisine Göre Kodlanması Formu	151
Ek 4: Etik Kurul İzin Belgesi	148
Ek 5: Turnitin Orjinallik Raporu	149

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Elif ve Arkadaşları Çizgi Filminde Yer Alan Karakterlerin Çocuk/Yetişkin Olma Durumu, Cinsiyetleri ve Çocuk/Yetişkin Hak İfade Sayıları.....	57
Tablo 2. Akıllı Tavşan Momo Çizgi Filminde Yer Alan Karakterlerin Hayvan Olma Durumu, Cinsiyetleri ve Hayvan Hak İfade Sayıları.	58
Tablo 3. Niloya Çizgi Filminde Yer Alan Karakterlerin Çocuk/Yetişkin Olma Durumu, Cinsiyetleri ve Çocuk/Yetişkin Hak İfade Sayıları.....	60
Tablo 4. Çizgi Filmlerde Yer Alan Diyalogların Çocuk Hakları Kategorilerine göre İncelenmesi.	62
Tablo 5. Çizgi Filmlerde Çocuk Hakları Kategorilerinin Olumlu ve Olumsuz Olarak Ele Alınma Durumunun İncelenmesi.....	67
Tablo 6. Elif ve Arkadaşları Çizgi Filminde Yer Alan Diyalogların Yaşamsal Haklar Kategorisine Göre Olumlu ve Olumsuz Olarak Ele Alınma Durumunun İncelenmesi.	70
Tablo 7. Akıllı Tavşan Momo Çizgi Filminde Yer Alan Diyalogların Yaşamsal Haklar Kategorisine Göre Olumlu ve Olumsuz Olarak Ele Alınma Durumunun İncelenmesi.	72
Tablo 8. Niloya Çizgi Filminde Yer Alan Diyalogların Yaşamsal Haklar Kategorisine Göre Olumlu ve Olumsuz Olarak İncelenmesi.	73
Tablo 9. Elif ve Arkadaşları Çizgi Filminde Yer Alan Diyalogların Gelişimsel Haklar Kategorisine Göre Olumlu ve Olumsuz Olarak İncelenmesi.....	75
Tablo 10. Akıllı Tavşan Momo Çizgi Filminde Yer Alan Diyalogların Gelişimsel Haklar Kategorisine Göre Olumlu ve Olumsuz Olarak İncelenmesi.....	77

Tablo 11. Niloya Çizgi Filminde Yer Alan Diyalogların Gelişimsel Haklar Kategorisine Göre Olumlu ve Olumsuz Olarak İncelenmesi.....	78
Tablo 12. Elif ve Arkadaşları Çizgi Filminde Yer Alan Diyalogların Korunma Hakkı Kategorisine Göre Olumlu ve Olumsuz Olarak İncelenmesi.....	81
Tablo 13. Elif ve Arkadaşları Çizgi Filminde Yer Alan Diyalogların Katılım Hakkı Kategorisine Göre Olumlu ve Olumsuz Olarak İncelenmesi.....	83
Tablo 14. Akıllı Tavşan Momo Çizgi Filminde Yer Alan Diyalogların Katılım Hakkı Kategorisine Göre Olumlu ve Olumsuz Olarak İncelenmesi.....	86
Tablo 15. Niloya Çizgi Filminde Yer Alan Diyalogların Katılım Hakkı Kategorisine Göre Olumlu ve Olumsuz Olarak İncelenmesi.....	88

KISALTMALAR

APA	Amerikan Pediatri Akademisi
BEBKA	Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı
BMÇHK	Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi
BMÇHS	Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi
ÇHS	Çocuk Hakları Sözleşmesi
KKTC	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
RTÜK	Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
SHÇEK	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
TDK	Türk Dil Kurumu
TİAK	Televizyon İzleme Araştırmaları Kurumu
TRT	Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UNICEF	Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Yardım Fonu

Bölüm 1

GİRİŞ

Bu kısımda problem durumu, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, araştırmaya yönelik sınırlılıklar bulunmaktadır.

1.1 Problem Durumu

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte kitle iletişim araçlarına olan ilgi ve yoğunluğun git gide arttığı görülmektedir. Kitle iletişim aracı, büyük kitlelere ulaşmayı sağlayan, bireyin gelişimine etki eden ve kitlelerin iletişimi için kullanılan araçlardır (Güngör, 2017). Bu araçlar, geçmişte gazete, dergi, kitap, televizyon gibi görüntü ve ses iletim araçları iken günümüzde internet ve sosyal medya araçları olarak gelişim göstermişlerdir (Tafani, 2009). Kitle iletişim araçlarından biri olan televizyon, görüntü ve sesleri ileten bir medya aracı olarak izleyiciyi bilgilendirme ve eğlendirme amacıyla her kesime hitap etmektedir (Dicle, 2020). Televizyonun her kesime hitap etmesi, erişiminin kolay olması ve kitleye özel tematik yayınların bulunması nedeniyle televizyona olan ilgiyi daha da arttırmaktadır (Acar, 2020). *Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK)* tarafından yapılan, *'Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması'nda (TİAK)* evinde televizyonu olan ve olmayan ailelere bakıldığında; televizyonu olan ailelerin oranı %94,3 iken olmayan ailelerin oranı %5,7 olarak belirtilmektedir (RTÜK, 2018). Yapılan araştırmalarda görüldüğü üzere televizyonun her geçen gün daha fazla kullanılmaya başladığını göstermektedir.

Günümüzde televizyonlarda pek çok program bulunmaktadır. Bunların çoğu ise çocuklara yönelik programlardır (Yetim ve Sarıçam, 2016). Bunların içerisinde çizgi filmler, animasyonlar, çocuk programları gibi pek çok programın yer aldığı görülmektedir. Bu tür programlar genellikle çocuğun dünyayı anlamasına, bilgi edinmesine ve eğlenirken öğrenmesine yardımcı olmak amacıyla yapılan programlardır (Aydın, 2018; Kindenda, 2018). Bu tür programlar çocukların televizyon karşısında geçirecekleri vaktin artmasına neden olmaktadır. Çocukların televizyon izleme eğilimlerine yönelik RTÜK'ün yapmış olduğu çalışmada prime time (yoğun zaman) olarak adlandırılan 18:00 ile 24:00 saatleri arasında izleyici kitlesinin yoğun olduğu görülmüştür (Çulcuoğlu ve Çınar, 2019).

Televizyon İzleme Araştırmaları Kurumu (TİAK) 2020 yılı verilerine göre 13 saatlik en çok izlenme oranı 07:00 ile 20:00 saatleri arasında olduğu görülmektedir (Televizyon İzleme Araştırmaları Kurumu [TİAK], 2020). Yapılan çalışmalar televizyon karşısında çok fazla zaman geçirildiğini göstermektedir. *Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı (BEBKA)* tarafından yapılan Animasyon Sektörü Raporu'na göre, 0-14 yaş arası çocukların televizyonda daha çok çizgi film programlarını izledikleri belirtilmektedir (Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı [BEBKA], 2018). Amerikan Pediatri Akademisi, 5-6 yaş grubu çocuklar için günde en fazla 1 saat kitle iletişim araçlarını kullanmalarını önermektedir (Amerikan Pediatri Akademisi [APA], 2018). Bu saatlerin çocukların temel ihtiyaçlarının karşılandığı saatler dışında, onları etkilemeyecek şekilde kullanılmasının altını çizmektedir.

Amerika'da gerçekleştirilen bir çalışma sonucunda, iki ve dört yaş grubu çocukların günde 2 saat televizyon izledikleri belirtilmektedir (APA, 2018). İngiltere'de yapılan bir çalışmada, 3-7 yaş arasındaki çocukların günde ortalama 2 saat televizyon izledikleri görülmüş ve 3-4 yaş arası çocukların ise televizyon izleme

oranlarının gün geçtikçe arttığı belirtilmektedir (Ofcom, 2017). Ülkemizde ise *Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK)* tarafından yapılan '*Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması*' 2018 verilerine göre genel izleyici kitlesinin günde 3-4 saat arası televizyon izlendiği belirtilmektedir (RTÜK, 2018).

Altıncılıç ve Özkan (2014) tarafından yapılan 5-6 yaş arası çocukların televizyon izleme oranlarına baktıkları çalışmada, televizyonu hafta içi 1-2 saat izleyenlerin oranı %37,5, 2 saatten fazla izleyenlerin oranı ise %60,1, hafta sonu 1-2 saat televizyon izleyenlerin oranı %18,10, iki saatten fazla izleyenlerin oranı ise %80,4 olduğu belirtilmektedir. 3-6 yaş grubu ile yapılan bir başka çalışmada, çocukların %47,8'inin günde 2 saatten fazla televizyon izledikleri belirtilmektedir (Akkuş, Yılmaz, Şahinöz ve Sucaklı, 2015).

Buna göre ulusal ve uluslararası alanda yapılan çalışmalarda çocukların televizyon karşısında çok fazla zaman geçirdiklerini göstermektedir. Bu durumun başlıca nedeni ise televizyonlarda çocuklara yönelik hazırlanan çocuk programları ve çizgi filmlerdir (Aydın, 2018). Çocukların çizgi film izlemek için genellikle televizyon kullandıkları, gün içerisinde 1-2 saat ve daha fazla çizgi film izledikleri belirtilmektedir (Parlakıldız, 2019; Kara ve Altunbay, 2020).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2013) tarafından yapılan çalışmada, çocukların %92,5'inin tüm hafta boyunca hemen hemen her gün televizyon izledikleri belirtilmektedir. BEBKA (2018) tarafından hazırlanan Animasyon Sektörü Raporu'nda Türkiye'deki 0-14 yaş arası çocukların televizyonda genellikle çizgi film izledikleri belirtilmektedir. 6-10 yaş arası çocukların çizgi film izleme oranlarına bakıldığında; erkeklerin %94,2'si, kadınların ise %93,4'ünün çizgi film izledikleri belirtilmektedir.

Televizyonun erken yaşlarda çok fazla izlenmesi, çocuğun bilişsel, duyuşsal davranışsal ve gelişimsel alanlarını etkilemektedir (Kühhirt ve Klein, 2020). Çocuğun akranları ve çevresiyle olan etkileşiminde sorunlar oluşabilmekte ve dil gelişiminde gecikmelerin oluşmasına neden olabilmekte, konuşma güçlüğü yaşamakta ve akranlarıyla iletişim kurmakta zorlanmaktadır (Darga, Öztürk ve Öztürk, 2021). Bilişsel ve dil alanlarına bakıldığında; 0-3 yaş arasındaki çocukların televizyona maruz kalma süresinin artması ve televizyon izlerken tek taraflı bir iletişimin olması nedeniyle sağlıklı bir beyin gelişimi gösteremeyeceği belirtilmektedir (Oral ve Tekin, 2019). Yapılan bir araştırmada, yararlı çizgi filmlerin olduğu gibi zararlı çizgi filmlerinde olduğu, bu çizgi filmlerin çocuğu olumsuz etkilediği hatta bu olumsuzlukların davranışlarına yansımalarını çocuk üzerinde davranışsal sorunlara neden olduğu belirtilmektedir (Güneş, Dayı, Çolak ve Bingöl, 2020).

Televizyon ve haliyle televizyonda yayınlanan çizgi filmlerin zararlı yönlerinin çocukları olumsuz etkilediği kadar, yararlı yönlerinin de olumlu etkilediği ve bundan faydalandıkları söylenebilmektedir (Ravikiran, Baliga Jain & Kotian, 2014; Güder, Ay, Saray ve Kılıç, 2017). Yapılan başka bir araştırmada, çizgi filmlerin çocuklar üzerindeki olumlu etkilerine bakılmış ve çocukların erken yaşta bilişsel açıdan kavrama becerilerini geliştirdiği, estetik zevkini, hayal dünyalarını, bakış açılarını zenginleştirdiği ve öğrenmenin etkin hale gelmesini sağladığı belirtilmektedir (Yağlı, 2013).

Medyanın etkileri çocuklar için kritik dönem olarak adlandırılan 3-6 yaş döneminde görülmeye başlanmaktadır (Tunçeli ve Zembat, 2017). Çocuklar bu dönemde çizgi filmler tarafından gelecek her türlü mesaja ve bu mesajların olumlu ve olumsuz etkilerine karşı savunmasız kalmaktadırlar. Bu kritik dönemde çocukların

haklarını bilmeleri ve bu bilinç içerisinde olmaları son derece önemlidir (Dinç, 2015). Bunun içinde çocuklara daha çok hitap eden çizgi filmler en iyi araçlardır.

Erken çocukluk döneminde, çocuklar dünyayı keşfetmektedirler. Bu keşif sırasında soyut ve somut kavramları anlamada yardıma ihtiyaç duyarlar. İhtiyaç duyulan bu dönemde çocuk, ebeveyni veya ona bakım veren kişi tarafından tatmin edici bir cevap alamaması durumunda kolayca erişim sağladığı televizyondan veya internetten ihtiyaç duyduğu bilgiyi almaya çalışacaktır. Bu dönemlerde genel olarak çocukların beyni hızlı çalıştığı için iyi ve kötü olan bilgiyi ayıramaz ve tüm bilgiler emilir (Aydın, 2018; Utomo, 2020). Böylesi bir durum ise çocuğun kolayca etkilenmesine neden olmaktadır.

Çocuklar çok küçük yaşlardan itibaren televizyonu kullanmayı öğrenirler. Televizyonun nasıl açılacağı, nasıl kanal değiştirileceği, (genellikle rakamları bilen yaştaki çocuklar en çok izledikleri kanalların rakamlarını girerek kanalı açabilirler) nasıl kapatılacağını bilirler ve televizyonda bulunan programları kendi gerçeklik algıları çerçevesinde izlerler (Arslan, 2010). Bu durum bize çocukların kolayca erişim sağlayabilecekleri telefon, televizyon ve internet gibi araçların çocuklar üzerindeki fiziksel, ruhsal, bedensel, ahlaki ve ekonomik açıdan etkilerine karşı korunmaları gerektiğini göstermektedir (Akyüz, 2012).

Günümüzde eskiye oranla teknolojik gelişmeler hayatımızı kolaylaştırmakta ve de insanları etkisi altına almaktadır. Bundan en çok etkilenenler yine çocuklardır. Çocuklar çizgi filmler yoluyla hayatı öğrenmekte ve keşfetmektedirler. Çocuklar çizgi filmleri izlerken hayal güçlerini geliştirirler. Çizgi filmlerde yer alan karakterler ve bu karakterlerin özellikleri çocukların ilgisini çekmektedir. Bu ilginin asıl sebebi ise çocukların hayal dünyalarında yarattıkları ile çizgi filmlerde geçen konuların benzerlik göstermesi sayılabilir (Kara ve Altunbay, 2020; Şanal, 2020; Bulut, 2021). Çizgi

filmlerde kahramanların süper güçlerinin olması ve bu güçleri iyilik için kullanmaları örnek davranış olarak gösterilmektedir. Çocuklar karakterlerin bu davranışlarının olumlu ve her zaman her koşulda doğru olduğunu kabul etmektedirler (Rutenberg, 2001; Akt: Peter & Blumbergs, 2002).

Şeşen ve Ertürk (2018) yapmış oldukları çalışmada, çocukların izledikleri çizgi film karakterlerine benzemeye çalıştıkları ve bazı çocukların ise çizgi filmlerdeki karakterin davranışını sergilemek adına şiddete başvurduklarını belirtmektedirler. Yapılan çalışmalara baktığımızda, çocukların göstermiş oldukları davranışlar çizgi filmlerin çocukları olumlu ve olumsuz olarak etkileyebildiğini ve olumsuz durumlar karşısında çocuk haklarını ihlal ettiğini göstermektedir.

Çocuk Haklarının olumsuz kullanımı, çocukların davranışlarını etkilemekte bu durumda haklarının ihlal edilmesine neden olmaktadır. Bu hak ihlalleri genellikle televizyon aracılığıyla çocuğa yansıtılmaktadır. Televizyonun ticari amaçlar dahilinde kullanılması bunun bir örneğidir. Bu ticari amaçlar televizyonda yer alan karakterler aracılığıyla çocuğa iletilmekte bu da çocuğun davranışlarına yansımakta ve çocuğu olumsuz etkileyebilmektedir (Ekici, 2015).

Diğer bir yandan televizyonun olumlu kullanımıyla birlikte, eğitim işlevi görmesi, bilgiye erişimin kolay ve eğlenceli bir kaynak olduğu da unutulmamalıdır. Postman'a göre televizyon öğretim aracı niteliği taşımaktadır (Postman, 1995; Akt: Yılmaz, 2020). Günümüzde yaşanan Covid- 19 salgını nedeniyle uzaktan eğitime geçilmesi ve bu nedenle televizyonlara ve medya araçlarına talebin artmasına ve hayatımızda daha fazla yer edinmesine neden olmuştur (Yılmaz, 2020).

Bu açıdan geleceğimizi şekillendirecek olan bugünün çocukları için çizgi filmlerdeki onları olumsuz etkileyecek ve çocuk haklarını ihlal edecek mesajlar çocuğun bugünkü ve gelecekteki davranışlarını da etkileyebilmektedir. Böylelikle

çocukların izledikleri çizgi filmlerde yer alan mesajların çocukların haklarını ihlal edip etmediğine bakmak ve çocukların, ebeveynlerin, öğretmenlerin ve tüm eğitimcilerin çizgi filmler aracılığıyla çocuk haklarına yönelik farkındalıklarını arttırmak adına son derece önemlidir. (Dolar ve Koran, 2021).

Çocuklar haklarını farklı araçlarla öğrenebilirler. Örneğin çocuk kitapları veya dergileri çocuğun haklarını öğrenmesi açısından son derece önemli bir yazılı basın aracıdır. Fakat çalışma kapsamında ele alınan yaş grubunu düşünecek olursak 3-6 yaş grubunda yer alan çocukların yazılı kaynaklardan bilgi edinmesini zorlaştırmaktadır. Böylesi bir durumda ebeveynlerin veya yetişkinlerin çocuklara bu kitapları okuması da muhtemeldir. Ancak ebeveynlerin de çoğu zaman çocuklara kitap okurken kendilerine göre değiştirdikleri veya yorum kattıklarını da söylemek mümkündür. Çizgi filmler de ise durum yazılı materyallerin aksine üçüncü bir kişiye ihtiyaç duymadan aktarılabilir. Bu durum çizgi filmlerin görsel ve sözel olarak bir akış sağlamasıyla mümkün olmaktadır. Bu nedenle çalışmada, 3-6 yaş grubu çocukların izledikleri çizgi filmler çocuk hakları açısından incelenmiştir.

1.2 Araştırmanın Amacı

Çocuklar teknolojinin gelişmesiyle birlikte kendileri için hazırlanan çocuk programlarına yoğun bir ilgi göstermektedirler. Bu programlar genellikle çizgi filmlerdir. Çizgi filmler, çocukların gelişimlerini olumlu veya olumsuz etkileyebilmekte, burada yer alan karakterlerin davranışları ve söylemleri ise çocukları kolayca etkilemektedir. Çizgi filmlerde yer alan birçok şiddet içerikli öge çocuklara normalleştirilerek empoze edilmektedir. Çizgi filmlerde çocukların pek çok hakkı desteklenmekte veya ihmal edilebilmektedir. Bu nedenle çocukların, çizgi filmler aracılığıyla verilmek istenen her mesaja açık olmaları ve bu durum karşısında savunmasız bir konumda olmaları çizgi filmlerin çocuklar üzerindeki etkisinin büyük

olduğunu göstermektedir (Aktaş, 2008; Yetim ve Sarıçam, 2016; Aydın, 2018; Özkar, 2020).

Çalışmada amaç, 3-6 yaş grubu çocukların en çok izledikleri çizgi filmlerde çocuk haklarına nasıl yer verildiğini saptamaktır. Alt amaçlar ise aşağıda belirlenmiştir.

- Çizgi filmlerde yer alan karakterlerin özellikleri nelerdir?
- Çizgi filmlerde haklarla ilgili yer alan diyalogların çocuk ve çocuk arasındaki dağılımı nasıldır?
- Çizgi filmlerde haklarla ilgili yer alan diyalogların yetişkin ve çocuk arasındaki dağılımı nasıldır?
- Çizgi filmlerde hangi hak kategorileri olumlu olarak yer almaktadır?
- Çizgi filmlerde hangi hak kategorileri olumsuz olarak yer almaktadır?
- Çizgi filmlerde Yaşamsal Haklardan hangileri olumlu hangileri olumsuz olarak ele alınmaktadır?
- Çizgi filmlerde Gelişimsel Haklardan hangileri olumlu hangileri olumsuz olarak ele alınmaktadır?
- Çizgi filmlerde Korunma Haklarından hangileri olumlu hangileri olumsuz olarak ele alınmaktadır?
- Çizgi filmlerde Katılım Haklarından hangileri olumlu hangileri olumsuz olarak ele alınmaktadır?

1.3 Araştırmanın Önemi

Çocuk hakları, çocuğun bedensel, zihinsel, duygusal, sosyal, ahlaki ve ekonomik açıdan her türlü ihmal ve istismara karşı çocuğun hukuksal açıdan korunan yararlarıdır (Akyüz, 2012:5). Bu haklar çocuklara verilen bir özgürlüktür. Teknolojinin ilerlemesiyle birlikte teknolojinin yararlı ve zararlı etkileri de

görülmektedir. Günümüzde çocukların korunması gerektiği düşüncesi, teknolojinin zararlı etkilerine karşı korunmaları gerektiği düşüncesi yönünde değişim göstermiştir.

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (BMÇHS) dört temel ilkeyi içermektedir (UNICEF, Çocuklar için Bilgi). Bu ilkeler;

Ayrımcılığa Maruz Kalmama İlkesi: Bu ilke Sözleşme'nin 2. Maddesinde, çocuğun veya ebeveyninin ırkı, rengi, dili, dini, cinsiyeti ve siyasal görüşleri ne olursa olsun hiç ayırım gözetmeksizin çocukları bir kabul ettiğini belirtilmektedir.

Çocuğun Yüksek Yararı İlkesi: Bu ilke Sözleşme'nin 3. Maddesinde de açıkça belirtildiği üzere, çocukla ilgili her konuda çocuğun öncelikli yararının düşünülmesi gerektiğini belirlemektedir. Çocuğa nasıl davranılması gerektiği konusunda yönergeler ve sınırlamalarla belirtilmektedir. Çocuğun yüksek yararının devletler tarafından korunması ve çocuğa bakım veren kişi veya kurumların yine devletler tarafından denetlenmesi de açıkça belirtilmektedir. Bu nedenle çocuğun yüksek yararının kamusal veya toplumsal tüm süreçlerde temel alınması gerektiği vurgulanmaktadır.

Yaşama ve Gelişme Hakkı: Bu ilke Sözleşme'nin 6. Maddesinde, devletlerin kendi ülkelerinde bulunan her çocuğun yaşaması ve tam bir gelişim gösterebilmesi için ellerinden geleni yapmaları gerektiğini vurgulamaktadır. Çocuğun yaşaması için gerekenin yapılması ve sağlıklı bir gelişim göstermesi adına tüm imkanların sağlanması gerektiğini belirtmektedirler.

Çocuğun Görüşlerine Saygı Gösterilmesi ve İfade Özgürlüğü İlkesi: Bu ilke Sözleşmede yer alan madde 12'de, çocuğun kendisini özgürce ifade etmesi hakkını ifade etmektedir. Çocuğun yaşı ve gelişimi göz önünde bulundurularak da düşüncelerinin dinlenmesi ve saygı gösterilmesi gerektiği şeklinde belirtilmektedir (Flowers, 2010). Hukuki açıdan çocuğu ilgilendiren ve çocuğu etkileyen konularda çocuğun bizzat dinlenmesi veya çocuğu temsil edecek kişi tarafından dinlenme fırsatı

verilmesinin gerekliliği açıkça belirtilmektedir (UNICEF, Çocuklar için Bilgi; Geliş, 2020).

Sözleşmede geçen maddeler uyarınca, çocukların her türlü olumsuz durum karşısında korunması, çocuğun iletişim hakkından ve özgürlüklerinden yararlanması, iletişim araçlarına erişiminin sağlanması ve düşüncelerini açıkça ifade edebilmesinin gerektiği belirtilmektedir (Hodgkin & Newwell, 2003:196). Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 17. maddesinde de çocukların bedensel, zihinsel ve ruhsal açıdan sağlıklarını geliştirecek düzeyde bilgi ve belgelere erişimine yönelik devletin yükümlülüklerinin olduğu belirtilmektedir (UNICEF, 2004).

Sözleşmede de belirtildiği üzere çocukların teknolojinin etkilerine karşı bilgilendirilmeleri ve farkındalıklarının artırılması gerekmektedir. Bu nedenle öncelikle çocuklar için öncelikli konumda olan çizgi filmlerden başlanmalıdır. Çizgi filmler günümüzde çocukların hayatlarında önemli bir yer edindikleri görülmektedir. Çocukların doğumdan itibaren çizgi filmlere karşı bağımlılık göstermelerinde en büyük etki ebeveynlere aittir. Çocukların televizyon karşısında saatlerce oturmaları, harekette bulunmamaları ebeveynlerin televizyona bir bakıcı görevi yüklediklerini açıkça göstermektedir. Çocukların erken yaşlarda televizyonla ve çizgi filmlerle tanışması televizyonda izledikleri karşısında davranışları da zamanla şekillenmeye başlamaktadır (Kara, 2019).

Çizgi filmler içerikleri bakımından önemli mesajlar içermektedir. Bu mesajlar karşısında çocukların savunmasız olmaları, çizgi filmlerdeki içeriklerin normalleştirilmesi gibi pek çok durum çocuğu etkilemekte ve haklarını ihlal etmektedir. Bu nedenle yapılan çalışma, çizgi filmlerde çocuk haklarına nasıl değinildiğinin belirlenmesi ve bu konuda ebeveynlere, öğretmenlere, devlete ve topluma çizgi filmler karşısında savunmasız olan çocukların haklarını korumak ve bu

konuda farkındalıklarını arttırmak adına büyük bir sorumluluk düşmektedir (Kalkan, 2008).

1.4 Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın sınırlılıkları aşağıda belirtilmektedir.

- Araştırma 2021 yılı ocak ayı TİAK (Televizyon İzleme Araştırmaları Kurulu) verilerine göre en çok izlenme alan çizgi film kanalı ile sınırlıdır.
- Araştırma Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT) Çocuk kanalında yayınlanan çizgi filmler ile sınırlıdır.
- Araştırma 3-6 yaş grubu çocuklara yönelik çizgi filmler ile sınırlıdır.
- Araştırma 01 Ocak 2021- 31 Ocak 2021 tarihleri arasında hafta içi ve hafta sonu 07:00 ile 20:00 saatlerinde yayınlanan çizgi filmler ile sınırlıdır.
- Araştırma çizgi filmlerde yer alan sözel ifadelerle sınırlandırılmaktadır.

Bölüm 2

KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde, çocuk hakları kavramına, tarihçesine, uluslararası çocuk hakları sözleşmelerine, Türkiye’de ve Kıbrıs’ta çocuk hakları sözleşmelerine, BMÇH Sözleşmesi’nin yapısı ve içeriğine, kitle iletişim aracı olarak televizyon ve çocuk, çocuk ve çizgi filmler, çocuk hakları ve çizgi filmler ve konu ile ilgili araştırmalara yönelik bilgiler sunulacaktır.

2.1 Çocuk Hakları Kavramı ve Çocuk Haklarının Tarihçesi

Çocuk hakları kavramı, çocuğun annenin rahmine yerleşmesiyle başlayan ve doğumuyla sahip olduğu yasal veya ahlaki olarak, sağlıklı yaşam ve gelişime sahip olma, eğitim alma, kötü muameleyle karşı korunma gibi hakların tamamını oluşturan evrensel bir kavramdır (ÇHS, 1989; Akyüz, 2001; Erbay, 2013; Uğurlu ve Gülsen, 2014). Çocuk Hakları, çocukların korunması gerektiği düşüncesinin yaygınlaşmasıyla ortaya çıkan bir kavramdır ve gün geçtikçe önemi artan bir konu haline gelmektedir (Şallı-İdare, 2018).

Geçmiş dönemlerde çocuklar aile içerisinde aileye yük olarak görülmekte, ayrıca aileye bir gelir getirmediikleri için değersiz sayılmaktaydılar. Bu durum neticesinde çocuklar toplum tarafından dışlanmakta ve hakları ihlal edilirdi. Eski dönemlerde yaşayan filozoflar aile içerisinde babaların sözünün çocuklar üzerinde büyük bir etkisinin olduğunu hatta bu konuda hak sahibi olarak onların görüldüğünü savunmaktalardı. Babaların bu denli çocuk üzerinde haklarının olması çocuğu kullanmasına, haklarını istismar etmesine ve yaşama hakkını bile elinden almasına

neden olmaktadır. İlerleyen dönemlerde ise aile içerisinde karşılıklı bir anlayış hali oluşmakta, anne ve babalar çocuklarına daha şefkatli yaklaşmakta, çocuklar ise anne ve babalarına karşı saygılı tutum sergilemekteydiler (Postman, 1995; Kurt, 2015).

Orta çağ Avrupa'sında, çocuk işe yaramayan, maddi açıdan aileyi zorlayan ve kötü olan şeylerin başı olarak tasvir edilirken, günümüze doğru gelindikçe çocuk kavramı boyut kazanmış ve çocuğa karşı ilgi farklılaşmıştır (Uğur, 2018).

Türkler de ise geçmişten günümüze bakıldığında çocuğa olan ilginin olduğu ve gittikçe arttığı görülmektedir. Öyle ki eski Türklerde çocuğu olan ailelere önem verilirken olmayan aileler hor görülmekte ayrıca kız ve erkek çocuk arasında ise ayrımın yapılmadığı görülmektedir (Aksoy, 2011; Dirican, 2018).

Sanayi devrimi dönemlerinde, çocukların çalıştırılması ve çocuk ölümlerinin artması nedeniyle çocukları koruma düşüncesi ortaya çıkmaktadır. Bu durum Eglantyne Jebb'in hazırladığı ve 1924 yılında CÇHB olarak kabul edilen ilk hukuki bildirgedir. Atatürk'ün de imzalamış olduğu bu bildirme, çocuğun gelişmesine ve korunmasına yönelik beş maddeden oluşmaktadır (Washington, 2010; Erbay, 2013).

Türkiye'de ise çocuk haklarına yönelik çalışmalar daha öncelere dayanmaktadır. Çocukların korunmasına yönelik ilk olarak savaş zamanı korunmaya muhtaç olan çocukları korumak adına Himaye-i Etfal Cemiyeti bu çocukları himayesine almayı amaçlamıştır (Ummanel, 2017). Bu cemiyet şimdilerde ise Çocuk Esirgeme Kurumu olarak bilinmektedir.

BMÇH Bildirgesi 1959 yılı 20 Kasım tarihinde yayınlanmıştır. Bu bildirme Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesinin geniş ve kapsamlı olması gerektiği düşüncesiyle taraf devletlerin görüşüne sunulmuştur. 20 Kasım 1989 yılında BMÇHS oybirliği ile kabul edilmiştir. Daha sonra 28 Ocak 1990 tarihinde imzaya açılmış, aynı gün 61

ülkenin katılımıyla birlikte imzalanmış ve 2 Eylül 1990 tarihinde 20 ülkenin onayı ile yürürlüğe girmiştir (Erbay, 2013).

Türkiye’de ise 14 Eylül 1990 tarihinde imzalanmış fakat 27 Ocak 1995 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu sözleşmeyle birlikte dili, dini, cinsiyeti, ırkı ne olursa olsun tüm çocukların eşit haklara sahip oldukları belirtilmektedir (27 Ocak 1995 tarihli ve 22184 sayılı Resmi Gazete). Ulusal Çocuk Hakları Sözleşmesi kapsamında ülkemizde Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) kurularak, çocukların korunması adına sorumlu kurum olarak kabul edilmiştir (27 Mayıs 1983 tarihli ve 18059 sayılı Resmi Gazete).

Türkiye’de çocuk haklarının refahı adına sağlık, eğitim, siyasal ve sosyal konular başta olmak üzere birçok alanda düzenlemeler yapılmıştır. Çocuk ölümlerinde azalmalar görülmüş ve çocuğun sağlığı koruma altına alınmıştır. Bu adımlar ilk olarak Cumhuriyet’in ilk yıllarında nüfusun arttırılması ve geleceğe bedenen ve ruhen sağlıklı bireyler yetiştirmek adına ‘Gürbüz Türk Çocuğu’ projesi ile atılmıştır. Bu proje kapsamında Süt Damlaları gibi kuruluşlar bulunmaktadır. Bu kuruluşlar, yoksul annelere çocukları için gerekli kundak, bez, mama gibi temel gereksinimlerin karşılanmasını sağlamıştır. Himayet-i Etfal Cemiyeti de bu konuda çocuğun süt ihtiyacını ücretsiz olarak karşılamıştır (Baytal, 2009). Böylece Türkiye’de çocukların korunmasını ve çocukların haklarını gündeme getirmiştir.

İlerleyen zamanlarda ise aileleri bilinçlendirmek amacıyla çalışmalar yapılmış, anaokulu eğitimi arttırılmış, ilköğretim okullarının programlarına çocuk hakları eğitimi dahil edilmiş, kız çocuklarının eğitim alma oranı arttırmak amacıyla kampanyalar düzenlenerek desteklenmiştir. Çocukların korunması adına TBMM’de çocukları izleme komisyonu kurulmuş, çocuk mahkemeleri arttırılmış, suç işleme yaşı 12 olarak düzenlenmiştir (UNICEF, Türkiye yıllık raporu, 2018).

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde (KKTC) ise, sözleşme Türkiye'den bir yıl sonra 12 Mart 1996 yılında imzalanmıştır. KKTC Anayasasında sözleşme, yasa hükmündedir ve bütün devlet organlarınınca bağlayıcılığı vardır (Gönyüklü, 2012). Sözleşmede, çocukların ırk, renk, dil, din, cinsiyet, siyasi görüşlerini açıkça belirtmeye ve ayırım gözetmeksizin eşit şekilde tüm haklardan yararlanması gerektiği vurgulanmaktadır (Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhuriyet Meclisi, 1996).

Sözleşmede çocuğun 18 yaşına girene kadar çocuk olarak kabul edildiği yaş ve gelişimleri göz önünde bulundurularak her türlü kötü muameleye karşı korunmaları gerektiği açıkça belirtilmektedir (UNICEF, 2004). Türk Dil Kurumuna göre ise çocuk, *'Bebeklik ve ergenlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız, uşak'* olarak nitelendirilmektedir (TDK, 2021). Çocuk hakları sözleşmesiyle birlikte çocukların sahip olması gereken yaşamsal ve gelişimsel standartlar belirlenmiştir.

Çocuk Hakları Sözleşmesine yönelik ilkeler; ayrımcılığın önlenmesi, çocuğun öncelikli yararının düşünülmesi, eşitlik, adalet, saygı, şefkat ve merhamet, çocuğu ilgilendiren her konuda onunla ilgili süreçlere dahil edilmesi ve görüşlerini belirtmesini içermektedir (Resmi Gazete, 1995).

Sözleşmedeki ilkeler ve temel haklara bakıldığında, çocuğun anne babasıyla birlikte yaşaması, tam bir gelişim göstermesi, beslenme, barınma ve sağlık hizmetlerinden yararlanması, sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan haklarının korunması gerekir. Çocukların eğitimden mahrum bırakılmaması, boş vakitlerinde kültürel faaliyetlerde bulunması hakkının varlığı bilinerek, çocukları ilgi ve yetenekleri doğrultusunda güdüleyerek onların yaratıcı ve üretken bireyler olmaları hedeflenmektedir (Kurt,2015).

Çocuğun haklarının korunması ve desteklenmesi hukuki açıdan devletin sorumluluğu altına girmektedir. Devletin, çocukların bakımları ve korunmalarının

yanında eğitim hakları konusunda da sorumlulukları vardır. Çocukların eğitimlerinin yarım kalmaması, eğitim sistemi içerisinde kendi haklarını tanımaları, ne gibi haklara sahip olduklarını öğrenmeleri ve bu hakları nasıl kullanabilecekleri konusunda eğitim programlarının oluşturmak devletin sorumluluğu ve görevidir (Dirican, 2018).

Çocukların Hakları Sözleşmesi'nde, çocuklara haklarını öğretmeye yönelik bir eğitim verilmesi konusunda hiçbir bilginin bulunmamasının üzerine, Birleşmiş Milletler Komitesi bu eksikliği gidermek adına çalışmalar yapmaya karar vermiştir.

Bu çalışmalara yönelik BMÇHK Genel Yorum No. 7'de erken çocukluk dönemi gibi kritik bir dönemde bulunan çocukların hak sahibi oldukları unutulmaması ve bu kritik dönemin daha geniş bir kapsamda ele alınması gerektiğini belirtmektedirler (BMÇHK, Genel Yorum No. 7: 2005).

Sözleme kapsamında, çocukların haklarının korunması gerektiği ve bu konuda devletin, toplumun ve tüm insanların üzerlerine düşen görev sorumlulukları yerine getirmelerinin gerektiği açıkça belirtilmektedir. Bu nedenle devletler çocukların korunması adına çocuklara yönelik haklar tanımışlardır.

2.2 Uluslararası Çocuk Hakları Sözleşmeleri

Çocuk haklarına yönelik uluslararası yapılan 3 büyük hukuksal anlaşma bulunmaktadır. Bunlar; CÇHB, BMÇHB, BMÇH Sözleşmesidir. Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi (1924): Çocuk hakları kavramı ilk olarak Birinci Dünya Savaşı sonrasında 1919 yılında Avrupa'da çocukların değersiz olarak görülmesi, ağır işlerde çalıştırılmaları, kötü muameleye maruz kalmaları sebebiyle korunmaları gerektiğinin önemi artmıştır (Hukuk Ansiklopedisi, 2021). Bu nedenle İngiliz Eglantyne Jebb'in 'Çocukları Kurtarın' çağrısı yaparak hedeflenen kitleye ulaşmış ve ardından Cenevre de 1920 yılında '*Uluslararası Çocuklara Yardım Birliği*' adlı bir örgüt kurulmuştur. Bu örgüt tarafından Çocuk Hakları Bildirgesi yayınlanarak çocukların korunması

gerektiğini hukuksal açıdan göstermiştir (Akyüz, 1980, s. 341). Bildirgenin taslağında, ırk, din, dil, inanç fark etmeksizin tüm çocukların sömürden korunması, bedensel, zihinsel ve ahlaki açıdan tüm gelişimlerinin sağlanması adına çocuğa yönelik görevlerin olduğu belirtilmektedir. Bu taslak, 1294 yılında CÇHB çocukları korumak amacıyla yapılan uluslararası ilk belge olarak kabul edilmiştir (Erbay, 2011; Kaygusuz, 2019). Bildirgede yer alan ilkeler aşağıda belirtilmektedir.

İlke 1: Hiçbir ayırım gözetilmeksizin tüm çocukların bildiriye yer alan haklardan yararlanma hakkı vardır.

İlke 2: Çocuğun yüksek yararı göz önünde bulundurularak çocuk korunmalıdır. Çocuğun bedensel, ruhsal, ahlaki ve toplumsal açıdan sağlıklı bir gelişim göstermesi sağlanmalıdır.

İlke 3: Her çocuğun bir ad almaya ve doğduğu ülkenin vatandaşlığını almaya hakkı vardır.

İlke 4: Anne ve çocuğa doğum öncesinde ve sonrasında özel bakım sağlanmalıdır. Çocuğun beslenme, barınma, oyun oynama, sağlıklı büyüme ve gelişme gibi gerekli olan imkanlardan yararlanması sağlanmalıdır.

İlke 5: Engelli çocuklara gereken bakım, tedavi ve eğitim sağlanmalıdır.

İlke 6: Çocuk anne ve babasının ilgisine ve sevgisine gereksinim duyar. Bu nedenle çocuğun ailesinden ayrılmaması için gerekenin devlet tarafından yapılması gerekir. Çocuğun bakımı için gerekli maddi geliri olmayan aileler için ilgili kurum ve kuruluşların gereken desteği sağlamaları gerekir.

İlke 7: Çocuğa yeteneklerini ve becerilerini geliştirmesi topluma yararlı bir birey olabilmesi adına eğitim hakkı verilmelidir. Eğitim parasız ve zorunlu olmalıdır.

İlke 8: Çocuk her türlü durumda öncelikli olarak korunmalı ve kurtarılmalıdır.

İlke 9: Çocuk her türlü şiddet, istismar ve ihmale karşı korunmalıdır. Çocuğun gelişimini olumsuz yönde etkileyecek şekilde çocuğu çalıştırma, eğitimden mahrum bırakma, zorla alıkonulma gibi durumlardan korunması gerekir.

İlke 10: Çocuğun ırkı, dini, dili fark etmeksizin her türlü ayrımcılıktan korunmalıdır. Çocuk hoşgörü, sevgi, saygı ve dostluk ortamında yeteneklerini insanlık adına hizmet için kullanması gerektiğinin bilinciyle yetiştirilmelidir (Erbay, 2011). Bu ilkelerin, bildirge haline getirilerek devletler tarafından onaylanması, çocuğa verilen değerin bir göstergesi niteliğindedir.

1. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi (1959): 27 Eylül 1934 yılında Milletler Cemiyeti (MC) Çocuk Hakları Bildirgesini yeniden onaylamıştır. BM kurulduktan sonra ‘Sosyal Sorunlar Meclisi’ oluşturulmuştur. Bu meclis çocukların korunmasına yönelik ortaya çıkan sorunları incelemek adına oluşturulmuştur. Daha sonra bu mecliste, 3 Nisan 1950 yılında Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi üzerinde geniş çaplı bir düzenlemeye gidilmiş ve üye devletlere incelemek üzere gönderilmiştir. İncelemeler sonucunda Bildirge, BM de 20 Kasım 1959 yılında oybirliği ile kabul edilmiştir (United Nations DRC, 1959; Akt: Veerman, 1992:184; Dirican, 2018; Algan, 2020).
2. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (1989): 1959 yılında kabul edilen BMÇH Bildirgesi’nin kabulünün 20. yılı olan 1979 yılında Uluslararası Çocuk Yılı olarak kabul edilmiştir. Polonya devleti Yargıtay Başkanı Prof. Adam Lopatka’nın aynı yıl içerisinde yetkililere bir çocuk hakları sözleşmesi hazırlanmasının gerekliliği belirterek öneride bulunmuştur (Müftü, 2001). Kurul öneriyi dikkate alarak taraf olan her devletten bir temsilci alarak bir grup oluşturmuştur. Bu grup her yılın ocak ayında toplanmış ve ülkelerin değerleri, standartları, ekonomik ve siyasal özellikleri göz önünde bulundurularak sözleşmeyi hazırlamışlardır (Erbay,

2013). Hazırlanan Çocuk Hakları Sözleşmesi, çocukların Magna Cartası olarak da bilinen çocuğun temel hak ve özgürlüklerini, kendisiyle ilgili konularda görüş ve düşüncelerini ifade edebilmesi amacıyla BM Genel Kurulu 20 Kasım 1989 yılında bu düşünceyi gündeme getirmiş ve oy birliğiyle onaylanmıştır. Ancak Sözleşme, 26 Ocak 1990 yılında imzaya açılabilmiştir. İmzaya açılmasının ardından 193 ülke tarafından imzalanmıştır (United Nations DRC, 1989; Akt: Freeman, 2000; Sever, 2002; Işıkcı, 2020: 33).

2.3 Türkiye’de Çocuk Hakları

Çocuk hakları, çocuğun fiziksel, ruhsal ve bedensel açıdan tam bir gelişim gösterebilmesi ve her türlü ihmal ve istismara karşı hukuksal açıdan korunan haklardır (Dinç, 2015). Çocukların yetişkinlerden farklı bedensel, davranışsal ve psikolojik özellikleri vardır. Bu özellikler çocuğun sürekli devam eden bir gelişme içerisinde olmasından kaynaklanmaktadır.

Türkiye’de çocuğun korunmasına yönelik çalışmalar 19. Yüzyıla kadar uzanmaktadır. İlk düzenlemeler şimdilerde çocuk esirgeme kurumu olarak bilinen Himaye-i Etfal Cemiyeti’nin savaş zamanı kimsesiz ve korunmaya muhtaç çocukları himayesine alması ve gerekli yardımı yapması ile başlamıştır (Ummanel, 2017). Cumhuriyet’in kurulması ile birlikte çocuk haklarına yönelik gelişim ve çocukların korunması adına yapılan düzenlemeler Türk Medeni Kanunu ile tanınmıştır. Çıkarılan ilk özel kanun ‘Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkındaki Kanun’dur. Çocukların yargılanmasına yönelik olarak 1979 yılında ise Çocuk Mahkemeleri kurulmuştur ve bu mahkemelerin ‘Çocuk Mahkemeleri kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkındaki Kanun’ çıkarılmıştır (Peker, 2012).

Çocukların büyüme ve gelişme içerisinde oldukları ve toplum tarafından bakım ve korunmaya ihtiyaçlarının olduğu düşüncesiyle Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi

düzenlenmiştir (Dağ ve ark., 2015). İyi niyetin göstergesi olarak imzalan bu Bildirge, Gazi Mustafa Kemal Atatürk tarafından 26 Ekim 1924 yılında imzalanmasıyla birlikte yasal açıdan gündeme gelmiştir. Bildirgede yer alan maddeler aşağıda belirtilmiştir.

1. Her Türk çocuğu bakım, ilgi, sevgi, iyi bir eğitim alma hakkına sahiptir. Resmî ve özel kurumlar ve toplum çocukların bu hakkını tanımalı ve korumalıdır.
2. 16 yaşından küçük hiçbir çocuk eğitimden mahrum bırakılarak özel işlerde çalıştırılmaz ve sömürülemez.
3. Çocuğun anne ve babası veya yasal vasisi ona bakmakla yükümlüdür. Ailenin çocukla ilgilenmesi ve gelişimi için gereken her türlü çabayı göstermesi gerekir.
4. İlköğretim düzeyine kadar okumuş ancak ortaöğretim düzeyine devam edemeyecek çocuklar için MEB, belediye ve muhtarlıklar tarafından teknik bilgilerin öğretilmesi için devlet tarafından kurslar verilir.
5. Devlet engelli çocukların topluma kazandırılması ve yaşamlarını kendi başlarına sürdürebilmeleri adına destek sağlar.
6. Çocuğun korunmasına yönelik yasalar çıkarılmalı ve uygulamaya konulmalıdır (Erbay, 2013).

Bu bildirge 2. Dünya savaşının ardından Milletler Cemiyeti'nin geçerliliğini kaybetmesiyle birlikte önemini yitirmiştir. İlerleyen yıllarda Birleşmiş Milletler Cemiyeti'nin kurulmasıyla Çocuk Hakları Sözleşmesi tekrar düzenlenmiş ve 1989 yılı 20 Kasım tarihinde BMÇHS olarak taraf devletlerin onayı ile birlikte kabul edilmiş ve imzalanmıştır. Türkiye 14 Eylül 1990 yılında sözleşmeyi onaylamış ve imzalamıştır. Ancak 1995 yılı Ocak 27'de resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (Okyar, 2018).

Türkiye, ÇHS de yer alan 17, 29 ve 30. maddelere yönelik yorumlama hakkını Anayasa ve Lozan Antlaşması hükümleri kapsamında uygulanması açısından çekince koymuştur (Resmi Gazete, 1995).

Sözleşme de yer alan 17. madde, kitle iletişim araçlarına erişimin çocuğun bir hakkı olduğunu ve çocuğun tam bir gelişim içerisinde olabilmesi adına gerekli her türlü bilgiyi ve belgeyi edinmesi açısından önemli olduğunu belirtmektedir.

Sözleşmenin 29. maddesi, eğitim hakkından söz eder. Eğitimin, çocuğun bedensel, zihinsel ve ruhsal açıdan tam bir gelişim göstermesini, kişiliği ve yeteneklerinin geliştirilmesi için desteklenmesi, kendisine, anne babasına, uluslara ve kültürlerine saygı göstermesine teşvik eder.

Sözleşmenin 30. maddesi, yerli halkın veya azınlık mensuplarının kültürlerine ve dinlerine yönelik haklarının varlığından söz eder. Bu hak, çocukların kendi kültürünü yaşatma, dinine inanma, kendi dilini kullanma hakkından mahrum bırakılmaması yönündedir (Akıllıoğlu, 1995; Akt: Washington, 2010; UNİCEF, 2004).

Türkiye’de çocuk haklarının uygulanması ve çocukların korunmasına yönelik ilk çalışmalar 1921 yılında ‘Himaye-i Etfal Cemiyeti’ tarafından yürütülen çalışmalardır. Bu cemiyet 1934 yılında Atatürk tarafından adı ‘*Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu*’ (TÇEK) olarak değiştirilmiştir (Elmacı, 2019). TÇEK’nun amacı, çocukların yaşamlarını sürdürmeleri ve hukuksal açıdan korunmalarını sağlamaktır. Genel olarak, savaş döneminde kimsesiz ve yardıma muhtaç durumda olan çocukların korunmasına yönelik çalışmalar yapılmıştır. Ancak sadece kimsesiz çocuklar için korunmanın olması yerine tüm çocuklar için korunmanın yapılması düşüncesi hakimdir. Bu nedenle çocukların modern korunma sistemi içerisinde Çocuklara

yönelik davaların ve mahkemelerin de olmasının gerektiği vurgulanmıştır (Yılkan ve Yaman, 2019).

Bu kurum yıllar boyunca çocuğun önemini vurgulamak adına çocuk yuvaları, çocuk bahçeleri, çocuk kütüphaneleri gibi pek çok alanda çalışmalar yapmışlar ve her yıl çocuk bayramı ve çocuk haftası kutlamalarını yürütmüşlerdir (SHÇEK, 2005).

Daha sonra 1959 yılında Sosyal Hizmetler Enstitüsü kurulmuş ve 1983 yılında Korunmaya Muhtaç Çocukları Koruma Birlikleri ve TÇEK kaldırılarak yerine SHÇEK kurulmuştur (Çengelci, 1996). 11 Ocak 1995 yılında Başbakanlık Genelgesinde, BMÇH Sözleşmesi'nin uygulanması ve izlenmesinde SHÇEK sorumlu olarak belirlenmiştir (Dışişleri Bakanlığı İnternet Sitesi (mfa), 2021).

2.4 Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Çocuk Hakları

Çocuk Hakları, çocukların doğuştan sahip oldukları başta yaşama, sağlık, eğitim ve fiziksel, psikolojik ve cinsel istismara karşı korunmaya yönelik bütün çocuklara tanınan evrensel bir kavramdır (Gültekin, Gürdoğan-Bayır & Balbağ, 2016).

Kıbrıs adasının tarihi düşünüldüğünde, İngiliz Sömürge Yönetimi döneminden bugüne sosyal refahın sistematikleşmeye başladığı görülmektedir. İlk kez 1926- 1932 yılları arasında çocuk ve gençlerin çalıştırılması ve rehabilitasyon sağlamak adına Vali Ronald Storrs tarafından yasa çıkartılmıştır (Spaneas, 2012). Bu yasa 1992 yılında adı *İş Yasası* olarak değiştirilmiş ve aynı yıl içerisinde kaldırılmıştır.

KKTC'nin 15 Kasım 1983 yılındaki kuruluşundan sonra Sosyal Hizmetlere yönelik ilk yasa 19 Şubat 1988 yılında 'Sosyal Hizmetler Dairesi Yasası' adıyla yürürlüğe girmiştir. KKTC'de Sosyal Hizmetler Dairesi, yürütme ve denetleme konusunda yetkili kurumdur (Özada- Nazım & Köseoğlu, 2019). Çocuk Hakları Sözleşmesi 12 Mart 1996 yılında Resmi Gazetede KKTC Cumhurbaşkanı tarafından

‘Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (Onay) Yasası’ onaylanarak ilan edilmiştir (KKTC Cumhuriyet Meclisi, 1996).

KKTC’de çocuk haklarını korumak adına yürürlükte olan üç önemli temel yasa bulunmaktadır. Bunlar; Çocuklar Yasası, Çocuk Suçlular Yasası ve Ceza Yasasıdır. Yasalar kapsamında çocuğun tanımı olarak, 18 yaşına kadar her bireyin çocuk olarak sayıldığı şeklindedir (Gönyüklü, 2012: 12). Çocuklar Yasası, çocukların bakım, korunma ve refah düzeyleri gibi konularda düzenlenmiş bir yasadır (Fasıl 352 Çocuklar Yasası, 2006). Çocuk Suçlular Yasası, çocukların hukuksal açıdan yargılanmasına yönelik hükümlerin bulunduğu yasadır (Fasıl 157 Çocuk Suçlular Yasası, 1999). Ceza Yasası; çocukların haklarının ihlal edilmesi ve çocuklara yönelik işlenen suçlara özel yasalardır (Fasıl 162 Suç İşleyenlerin Gözetim Altında Bulundurulması Yasası, 1952: Akt; Özada-Nazım ve Köseoğlu, 2019).

KKTC’de çocuklara yönelik yasalara baktığımızda medyanın etkileri konusunda çoğu zaman çocukların yararının düşünülmediği ve korunmadığı görülmektedir. Öyle ki KKTC yasalarında ‘Çocuk Suçlular’ ifadesi çocukları ayrıştıran ve ötekileştiren kimse olarak yer aldığını göstermektedir (Fasıl 157 Çocuk Suçlular Yasası, 1999). Dolar ve Koran (2021) yapmış oldukları çalışma sonucunda çocukların haberlerde yer alan temsillerinde suçlu ve mağdur olarak temsil edildiklerinin düşünüldüğü belirtilmektedir.

KKTC meclisinde onaylanan ‘ÇHS’ ve ‘Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ sosyal hizmet uygulamalarının planlanmasını sağlamaktadır (Fasıl 352 Çocuklar Yasası, 2006: Akt; Özada-Nazım ve Köseoğlu, 2019).

KKTC yasalarında, Çocuk Hakları kapsamında yalnızca Korunma Haklarına yönelik yasaların bulunduğu görülmektedir. Bu durum çocukların korunmasının büyük önem arz ettiğini ancak diğer haklara yönelik herhangi bir yasanın olmaması da

Çocuk Hakları konusunda yasal yetersizliklerin olduğunu göstermektedir. Bu nedenle KKTC’de Çocuk Haklarına yönelik iyileştirici çalışmaların yapılması gerekmektedir.

2.5 Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin Yapısı ve İçeriği

Günümüzde geçerliliğini halen daha koruyan BMÇHS 54 madde ve 3 bölümden oluşmaktadır. Sözleşmede, giriş kısmında yer alan önsöz olarak belirtilen bir kısım, madde 1’den madde 41’e kadar olan birinci kısım, madde 42’den madde 45’e kadar olan ikinci kısım, madde 46’dan madde 54’e kadar olan üçüncü kısım yer almaktadır (Okyar, 2018). Sözleşmede Ayrımcılığa maruz kalmama ilkesi (madde 2), Çocuğun yüksek yararı ilkesi (madde 3), Çocuğun gelişen yetenekleri ve anne babalardan uygun yol gösterme ve yönlendirme (madde 5), Yaşama ve gelişme (madde 6), Çocuğun görüşüne saygı gösterilmesi ilkesi (m 12), İfade özgürlüğü hakkı (madde 13), Bilgi edinme hakkı (madde 17) yer alan temel ilkelerdir. (Akyüz, 2001; BMÇHK Genel Yorum No. 12, 2009). Bu ilkeler içerisinde yer alan madde 12 Çocuğun Katılım Hakkı, tüm çocukların kendilerini etkileyen konularda fikirlerini özgürce ifade edebilmeleri anlamına gelmektedir (Lansdown, 2005).

Çocuğun tanımı genelde BMÇHS madde 1’de yer alan her bireyin doğum ile reşit olma yaşına gelinceye kadar olan zamanı kapsayan dönem olarak belirtilmektedir. Ayrıca bu yaş grubundaki bireylerin sözleşmede yer alan her maddeden yararlanma hakları vardır. Bu madde değişikliğe açık olduğu için üye olan her devlet ulusal yasalarında yorum yapabilmektedir. Bu duruma örnek olarak Kuzey Kıbrıs’ta bazı yasalarda çocuğun yaşı 16 kabul edilirken bazılarında 18 kabul edilmektedir (Koran ve Avcı, 2017).

Sözleşmenin önsöz kısmında, bütün çocukların ayırım gözetmeksizin eşit şartlarda değerlendirilmesine, gelişimleri açısından uygun yaşam koşullarının sağlanması gerektiğine ve buna yönelik haklara sahip oldukları belirtilmektedir

(UNICEF, 2004). Taraf devletlerin bu konuda iş birliği içerisinde olmaları gerektiği vurgulanmıştır.

Birinci kısımda, çocukların hakları tanımlanmış ve bu haklarla ilgili taraf devletlerin sorumlulukları belirtilmiştir.

İkinci kısımda, çocuk haklarının çocuklar ve yetişkinler açısından bilinmesi, nasıl bir uygulama gerektiği ve bu uygulamanın nasıl denetleneceği belirtilmiştir.

Üçüncü kısımda, Sözleşmenin yürürlüğe girme sürecine yönelik maddelere yer verilmiştir (Washington, 2010).

BMÇH Sözleşmesinde yer alan maddeler çalışmanın ekler kısmında (Ek.1) olarak yer almaktadır. BMÇHS de belirttiği üzere, her çocuk eşittir ve ayırım gözetmeksizin eşit haklara sahip oldukları belirtilmektedir. Sözleşme de dört temel hak yer almaktadır bu haklar, Yaşamsal Haklar, Gelişimsel Haklar, Katılım Hakkı ve Korunma Hakkı olarak gruplandırılmıştır (UNICEF, 2004).

2.5.1 Yaşamsal Haklar

Yaşamsal Haklar, çocuğun 18 yaşına gelene kadar var olan hakları olarak belirtilmektedir. Tüm haklar düşünüldüğünde Yaşama Hakkını ilk sırada gelen bir hak ve özgürlük olarak belirtmek mümkündür. Yaşama Hakkı göz ardı edilerek diğer hakların kullanılması gibi bir durum söz konusu olamaz. Nitekim Yaşama Hakkının olmaması gibi bir durumda diğer hakların da bir önemi olmayacaktır. Yaşama hakkı her bireyin varlığını, varlık bütünlüğünü koruyabilmesi adına önem taşımaktadır (Newel, 1993; Sarı, 2019). Çocuk, doğumuyla birlikte beslenmeye, barınmaya ve sağlıklı bir gelişim göstermeye ihtiyaç duyar. Bunun sağlanması öncelikle doğduğu ortamda onunla ilgilenen aileye düşer. Aile çocuğun bakımını sağlamakta güçlük yaşıyorsa devlet sorumluluğunu yerine getirmekle yükümlüdür. Yaşama Hakkı, devletlerin koruma altına aldığı uluslararası belgelerde de belirtildiği temel

haklardandır. Uluslararası ölçekte bakıldığında, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi*'nin 2. maddesinde ve *Birleşmiş Milletler Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi*'nin 6. Maddesinde de kişinin yaşama hakkından hususi sebepler nedeniyle mahrum bırakılmayacağı açıkça belirtilmiştir. Türkiye'de ise 1839 (Gülhane Hattı Hümayun), 1856 (Islahat Fermanı), 1876 (Kanun-i Esasi), 1924, 1961 ve 1982 anayasalarında Yaşama Hakkının korunması ve bu hakka duyulan saygı belirtilmekte ve diğer haklardan önce tutulduğu da görülmektedir (Savcı, 1980: 164-167; Şen, 2015). Öyle ki 1982 Anayasasının 17. Maddesinde her insanın yaşamını sürdürme, maddi ve manevi bütün varlığını koruma altına alma, varlığını arttırma geliştirme hakkına sahip olduğu belirtilmektedir (Akşit, Uluşu ve Şaylıgil, 2020). Bu madde insana verilen Yaşama Hakkının önemini açıkça göstermektedir.

BMÇHS 6. Maddesi ise, çocuğun temel gereksinimlerinin olduğunu ve bunların karşılanması hakkı olduğunu, ayrıca çocuğun hayatta kalması ve kendini geliştirmesi adına devletlerin sorumluluklarını yerine getirmeleri gerektiğini belirtmektedir (UNİCEF, 2004). Bu madde de çocuğun Yaşama Hakkı'nı ve bu hakkın gerekliliklerini belirtmektedir. Bireyin sağlıklı bir gelişim göstermesi, beslenmesi, barınması için gerekliliklerin yerine getirilmesi, bu durumu olumsuz etkileyebilecek her durumdan korunması hakkıdır.

Yaşamsal Haklara sahip olmak için güvenli, sağlıklı ve sevgi dolu bir ortam oluşturulması gerekmektedir (Ardıç-Çobaner, 2015; UNICEF, 2004). Yaşamsal Haklar sözleşmede geçen Çocuğun tanımını kapsayan madde 1, çocuğun sağlıklı bir gelişim göstermesini içeren madde 6, çocuğun anne babasından ayrılmaması hakkını kapsayan madde 9/18, Çocuğun temiz suya, barınmaya, gıdaya ve temiz çevreden yararlanmasını içeren madde 24, Çocuğun beslenme, barınma, sağlık ve kültür alanlarında sosyal güvenlikten yararlanması hakkını içeren madde 26 ve çocuğun tam

bir gelişim hali içerisinde olması ve uygun ortamların aile ve devlet tarafından sağlanması hakkını kapsayan madde 27 olarak belirtilmektedir.

2.5.2 Gelişimsel Haklar

Gelişim, anne karnında başlayan, kişinin fiziksel, ruhsal ve bedensel açıdan sağlıklı olma halini kapsayan yaşam boyunca ilerleme gösteren bir süreçtir (Aral ve Baran, 2001). Çocuğun tam bir gelişim içerisinde büyüebilmesi için Gelişimsel Haklarından yararlanması gerekir. Gelişimsel Haklar, başta çocuğun yeteneklerini ve becerilerini en üst düzeyde gerçekleştirebilmesi adına çocuğa tanınan oyun, eğlence, dinlenme ve eğitim gibi hakları kapsamaktadır (Cornock, Montgomery, 2011; Utomo, 2019). Çocuğun tam bir gelişim içerisinde olması adına gelişim halindeki yeteneklerinin dikkate alınması ve desteklenmesi gerekmektedir (BMÇHS Genel Yorum No. 4, 2003). Peleg'e (2013) göre, Gelişimsel Hakları yorumlarken çocukların yetişkinlerden farklı yeteneklere sahip olduklarını unutmamak gerektiğini ayrıca bu yeteneklerine saygı duyulmasının gerektiğini de vurgulamaktadır.

Gelişimsel Haklar genel olarak çocuğun sağlıklı gelişimini destekleyen hak maddelerini içermektedir. BMÇH Sözleşmesinin 5. maddesinde de belirtildiği üzere, çocuğun yeteneklerinin geliştirilmesi için çocuğa bakmakla yükümlü kişilerin üzerlerine düşeni yapmaları gerektiğini açıkça belirtilmektedir (UNICEF, 2004). Sözleşmeyi imzalayan devletler, çocukların gelişme hakkından yararlanabilmesi ve etkili bir şekilde kullanabilmeleri adına tüm tedbirleri aldıklarını belirtmektedirler (Resmi Gazete, 1995). Bu tedbirler, ailelerin adil bir gelir dağılımına sahip olması, çocukların eğitim, sağlık, yiyecek ve barınma gibi temel gelişimsel ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik alınan tedbirlerdir. Bu sayede Gelişimsel Hakların eşit ve ayırım gözetilmeksizin yerine getirildiğini gösterir (Yolcuoğlu, 2009).

2.5.3 Korunma Hakları

Korunma hakkı, çocuğun ihmal, istismar ve şiddetin her türüsünden korunması, şiddet ve istismara maruz kalmışsa tedavi olması, savaş mağduru ise özel bakım ve koruma alması gibi konuları ele almaktadır (Mamur-Işıkcı ve Karatepe, 2016). Çocuk Hakları sözleşmesi çocukları ayrı bir sınıf olarak ele almaktadır (Ergün, 2020). Öyle ki ÇHS madde 3 de, çocuğu ilgilendiren faaliyetlerde ve konularda çocuğun yüksek yararının düşünülmesi ve gerekli kurum ve kuruluşlar tarafından bakım ve korunma sağlanması gerektiği belirtilmektedir (UNICEF, 2004).

Toplumların çocuğa bakış açısının kötü olması, çocuğa değer verilmemesi ve çocuğun ihmal edilmesi o toplumun kültürünün geri kalmışlığını göstermektedir. Diğer bir yandan çocuğa sevgi gösterilmesi, çocuğun sağlıklı bir gelişim sağlaması için desteklenmesi ve sağlık hizmetlerinden yararlanması o toplumun ileri düzeyde kültürünün olduğunu göstermektedir (Akyüz, 2012).

2.5.4 Katılım Hakları

Katılım, genel anlamıyla bireylerin bir yerde veya bir durumda bulunma hali ve katılma işi/iştirak olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2021). Katılım Hakkı ise kişinin karar alma sürecinde bulunma durumu anlamına gelmektedir. Çocuğun Katılım Hakkı, kendisini etkileyen durumlarda ve alınması gereken karar süreçlerinde söz hakkına sahip olması, dinlenilmesi ve fikir ve düşüncelerine saygı gösterilmesine yönelik çocuğun sahip olduğu haklardır. Bu hak, çocuğa BMÇH Sözleşmesini onaylayan devletler tarafından verilmiştir (Canbulut, 2014).

Katılım Hakkı, Çocuk Haklarının kalıcı olmasında ve yaygınlaşmasında olmazsa olmazlar arasındadır (Erbay, 2013). Çocuk, dilini konuşma, dininin gerekliliklerini özgürce yerine getirme, düşüncelerini belirtme, dernek kurma ve toplanma gibi haklardan bahsedilmektedir. Çocuk Hakları Sözleşmesi ile ilk kez

katılım hakkı gündeme gelmiştir (Çelik, 2020). ÇHS madde 12 Katılım Hakkını ele alınmaktadır. Sözleşmede, çocuğun yaş ve gelişimi göz önünde bulundurularak, kendisini ilgilendiren her konuda görüş ve düşüncelerini belirtme hakkının olduğunu belirtmektedir (UNİCEF, 2004).

BMÇHK Katılım hakkını, çocuğun fikir ve görüşlerinin dinlenmesine ve bu görüşlerin eğitim, oyun ve kültür gibi tüm alanlarda etkili olması olarak açıklanmaktadır (BMÇHK Genel Yorum No. 12, 2009; Erbay, 2013).

BMÇHS Genel Yorum 12’de de yer alan çocuğun Katılım Hakkının uygulanmasına ilişkin temel nitelikler şöyledir;

Saydam ve bilgilendirici niteliği, çocukların düşünce ve fikirlerini istedikleri gibi belirtmeleri ve bu fikirlere önem verilmesi çocuklara yönelik yeterli, erişilebilir ve yaşlarına uygun bilgi verilmesi olarak açıklanmaktadır.

Gönüllü niteliği, çocukların görüşlerini belirtmeleri konusunda ısrar edilmemeli ve katılımın hangi aşamasında olursa olsun bitirebilecekleri konusunda bilgilendirilmeli şeklinde belirtilmektedir.

Saygılı niteliği, çocukların görüşlerine saygı gösterilmeli ve farklılıklara karşı bilinçli ve saygılı olunmalı olarak belirtilmektedir.

İlgili niteliği, çocuğu ilgilendiren konularda görüşlerinin alınması ve bu konuda bilgi ve becerilerini kullanmalarına olanak sağlanmalı şeklinde belirtilmektedir.

Çocuk dostu niteliği, çocukların ilgi ve gereksinimlerine, yaş ve gelişimlerine uygun ortamlar ve yöntemler uygulanmalı şeklinde belirtilmektedir.

İçermeci niteliği, çocukların eşit olarak katılımı sağlanmalı ve dezavantajlı çocukların katılımına yönelik katılımlarını destekleyecek olanaklar sağlanmalı şeklinde belirtilmektedir.

Eğitim ile desteklenen niteliği, çocuklar ve yetişkinler bir arada ortaklaşa çalışmalarını için desteklenmeli şekilde belirtilmektedir.

Güvenli ve riske karşı duyarlı niteliği, çocukların düşüncelerini belirtmeleri durumunda olabilecek olası risk faktörlerinin azaltılması ve önlenmesi, gereken durumlarda gidilmesi gereken yerler konusunda bilgilendirilmeli şekilde belirtilmektedir.

Hesap verebilir niteliği, çocuğun görüşlerini belirtmesi durumunda nasıl algılandığına yönelik bilgilendirilmeli, katılımlarının sonuçlarına yönelik geribildirim yapılmalıdır şekilde belirtilmektedir (BMÇHS Genel Yorum No. 12, 2009).

Katılım Hakkı açısından çocukların iletişim hakkından yararlanmaları da son derece önemlidir. BM Çocuk Hakları Komitesi de iletişim araçlarının katılım hakkı açısından önemli olduğunu ve eğitim kurumlarında medyanın bilinçli kullanımı ve etkilerinin öğretilmesinin gerektiğini de belirtmektedir (Kırca, 2019).

Çocuğun katılım hakkının sağlanabilmesi için, çocuğun yaşına, zihinsel ve bilişsel gelişimine uygun bilgi sahibi olmasına, yaratıcı düşünceleri ve hayal güçlerinin desteklenmesi açısından ayırım gözetilmemesi gerekmektedir. Çocuğun söylediklerini ciddiye alarak dinlemek, onun fikirlerine saygı duymak ve ilgi ve yeteneklerini geliştirmesi adına onu desteklemek Çocuk Haklarının korunması adına önemli sayılmaktadır. Çocuğun dini inancını, dilini özgürce kullanmaya hakkı vardır. Başkalarının haklarını engellemediği sürece kendisini ifade etme özgürlüğü, toplanma ve örgüt kurma, özel yaşamını konusunda saygı duyulması gerekmektedir. Çocuğun medya ve araçlarına erişim sağlama, gelişimini, sosyal ve ahlaki refahını destekleyen bilgi ve materyale erişim sağlanması gibi konular katılım hakkı içerisinde yer almaktadır (UNİCEF, 2004).

2.6 Kitle İletişim Aracı Olarak Televizyon ve Çocuk

Günümüzün en çok kullanılan kitle iletişim aracı televizyondur. Çocuğun yaşı, gelişimi, aile ve çevresi bakımından televizyonda izledikleri programlar ve bu programların içerikleri de onları olumlu ve olumsuz etkileyebilmektedir (Yılmaz, 2020). Literatür tarandığında televizyonun etkilerine kolayca maruz kalan grubun çocuklar olduğu görülmektedir (Cesur & Paker, 2007; Kırık, 2013; Yılmaz, 2020).

Kitle iletişimi, belli bir bilgiyi, düşünceyi ve mesajı geniş kitlelere farklı araçlar yardımıyla iletilmesidir (Işık, 2012: 19-20). Bu iletişimin sağlanması için gazete, dergi, makale, kitap, radyo, telefon, televizyon, bilgisayar ve internet gibi birçok iletişim aracından oluşur. En yaygın kullanılan kitle iletişim aracı ise televizyondur. Televizyonun bu denli kullanımının başlıca sebebi iletilmek istenen mesajın sesli ve görsel öğeler aracılığıyla büyük kitlelere kolayca ulaştırılmasıdır. TDK'ya göre televizyon, bir iletinin görüntü ve ses olarak algılanabilmesini sağlayan aygıttır (TDK, 2021).

İnsanlar günlerinin pek çoğunu televizyon karşısında geçirmektedirler. Öyle ki yapılan bir araştırmada bebeklerin 2 yaşına gelinceye kadar büyük oranda televizyon izleme alışkanlığı gösterdikleri sonucuna ulaşılmıştır (Zimmerman, Christakis & Meltzoff, 2007). Çocukların televizyon izleme alışkanlığının erken yaşlarda başlaması, teknolojinin gelişmesiyle doğru orantılıdır. Teknolojinin gelişmesi de yetişkinlere oranla çocukları daha fazla etkilemektedir. Bu etkinin başında çocuğun televizyon karşısında pasif dinleyici konumda olması gelmektedir. Çocukların televizyon karşısında pasif dinleyici konumunda olmaları onları televizyon aracılığıyla iletilen pek çok olumlu ve olumsuz mesaja karşı açık ve savunmasız bırakmaktadır.

Çocuklar 2-6 yaş arasında hayal ile gerçek arasındaki farkı ayırt edememektedirler (Dicle, 2020). Bu yaşlardaki çocuklarda taklit yoluyla öğrenme

yoğun olarak görülmektedir. Çocuklar öncelikle evde anne ve babalarının davranışlarını daha sonra televizyon programlarındaki karakterlerin davranışlarını ve arkadaşlarını taklit ettikleri görülmektedir. Çocukların bu taklit etme davranışı çoğu zaman olumlu olsa da olumsuz davranışlar sergilemelerine de neden olmaktadır. Televizyonda yer alan karakterlerin olumsuz davranışlar sergilemesi (örneğin, şiddet kullanması, vs.) ve çocukların da bu davranışları taklit etmesi onları olumsuz yönde etkilemektedir. Yapılan bir araştırma sonucunda televizyonda şiddet öğelerini izleyen çocukların saldırgan davranışlar sergiledikleri görülmüştür (Şengönül, 2017). Bu tür davranışları model alan çocukların kendilerine ve çevrelerine de zarar verme olasılıklarının olduğunu göstermektedir.

Çocuğun zamanının büyük bir kısmını televizyon izleyerek geçirmesi doğayla etkileşimini, sosyal beceri gelişimini, oyun oynama alışkanlıklarını ve uyku düzenini etkilemektedir. Çocukların televizyon karşısında konuşmaya ihtiyaç duymamaları dil becerilerinde zayıflamaya neden olmaktadır (Öztürk, 2006; Akt: Dicle, 2020). Bu durumun devam etmesi sonucunda çocuğun düşünce ve fikirlerini ifade edememesine neden olabilmektedir. Televizyonun etkileri içerisinde hızlı geçişlerin olması da çocukları etkilemektedir. Bu geçişlere aşına olan çocuklar, gerçek hayatta istenilen her şeyin hemen olmasını, onları mutlu ve motive edecek şeylerin hemen gerçekleşmesini istemektedirler. Bu durumların olmaması halinde sıkıldıkları ve agresif davranışlar sergiledikleri görülmektedir (Lemish, 2007; Akt: Chaudron, ark. 2015). Bu gibi durumlar televizyonun çocuk üzerindeki etkilerini açıkça göstermektedir.

2.7 Çocuk ve Çizgi Filmler

Çizgi filmler, çocuklara yönelik yapılmış, en çok izledikleri ve bir o kadar da etkilendikleri programlardır (Can, 1995). Çocuklar televizyon karşısında savunmasız ve verilen her mesaj karşısında açık durumdadırlar.

Sözlükte yer alan anlamıyla çizgi film, ‘bir konu hakkında çizilen resimlerdeki karakterlerin hareketlerinin art arda gösterilmesiyle oluşan filmler’ olarak belirtilmektedir (TDK, 2021). Çizgi filmler, çizgilerle oluşturulan karakterlerin canlandırılması bir metin üzerinden hareket ettirilmesiyle oluşturulan dijital ortam yayınlarından oluşan filmlerdir (Çizgi Film Sektörel Bilgilendirme Raporu, 2016).

Çocuklar 0-2 yaşı kapsayan dönemde dünyayı anlamaları için algılarının açık olduğu, fiziksel açıdan yetenekli oldukları ve meraklı oldukları görülmektedir. Bu da çocuğun bu dönemde geliştirmiş olduğu şemaları yıkmasına, televizyonun hızlı ve renkli dünyası aracılığıyla edindiği yeni şemaları keşfetmeye ve özümsemeye başladığı görülmektedir (Akyüz, 2013).

Çizgi filmlerin doğuşu 1830’lu yıllarda resimleri hareketli gösteren oyuncaklar üretilmesiyle başlamıştır (Şenler, 2005). 19. Yy.’ın başlarında ise Fransız Emile Reynaud "Praxinascope" isimli projeksiyon makinesine benzeyen bir çeşit araç geliştirmiştir. Bu buluşunu ise 1892 yılında Paris’te ilk sinema salonunu (Theatre Optique) açarak kullanmaya başlamıştır (Parkinson, 1995; Akt: Şenler, 2005). 1930’lu yıllarda sinemalarda ses, desen ve sonrasında rengin de elde edilmesiyle çizgi filmler tüm dünyaya yayılmıştır. Fransız Emile Cohl ilk çizgi film denemelerini 1908 yılında beyaz kağıt üzerine siyah renkli çöp adamları çizerek filme almıştır. Çizgi filmlerin altın dönemi olarak kabul edilen 1923 yılında sesli sinemanın ortaya çıkışıyla Walt Disney’in ilklerinden olan ‘*Mickey Mouse*’ (ilk sesli film), ‘*Donald Duck*’, ‘*Snow White*’, ‘*Seven Dwarfs*’ ve ‘*Pamuk Prenses ve Yedi cüceler*’ isimli uzun çizgi filmlerini yapmıştır (Watts, 1995; Krasniewicz, 2010; Türker, 2011).

Çizgi filmler, ilerleyen yıllarda çocuklar için eğlendirici ve eğitici bir program olmanın yanında reklam ve tanıtım amacıyla da çocukların karşısına çıkmıştır.

Ülkemizde çizgi filmlerin kökenini gölge oyunları minyatür sanatı oluşturmaktadır. Gölge oyunları uzun yıllar ülkemizde gösterimlerini sürdürmüştür. 1947 yılına gelindiğinde ‘Zeybek Oyunu’ adlı ilk Türk animasyon kısa fil örneği rağmen büyük bir ilgi görmüştür (Alıcı, 2021). Daha sonra reklam filmleri hazırlamak amacıyla birçok stüdyo kurulmuştur. Bu stüdyolardan bazıları Kare Reklam ve Stüdyo Çizgi adıyla açılmıştır. Ardından Canlı Karikatür adlı bir stüdyo daha kurulmuştur ve bu stüdyoda “Koca Yusuf” ve “Direkler arası” çizgi filmleri çizilmiştir (Türker, 2011). 2008 yılında TRT çocuk kanalının da yayın hayatına girmesiyle ülkemizde yapılan çizgi filmlerin sayısı giderek artmıştır. Yerli yapım uzun metrajlı ilk animasyon filmi ‘Zeytin’in Hayali’ 2009 yılında gösterime girmiştir. İlerleyen yıllarda TRT çocuk kanalında çocuklara yönelik yayınların artmasıyla çocukların ilgisini de çekmeyi başarmıştır (Onaran, 1999; Akt: Ürtekin, 2018).

Günümüzde 0-14 yaş arası çocukların %94’ü boş zamanlarını çizgi film izleyerek geçirmektedir (BEBKA, 2018). Çocuklar çizgi filmleri eğlenmek, eğlenirken öğrenmek, dünyayı anlamak ve boş zamanlarını değerlendirmek amacıyla izlerler. Çizgi filmlerde kahramanlar genellikle insanlar, hayvanlar ve hayali karakterlerden oluşmaktadır (Temizyürek ve Acar, 2014). Kahramanların çoğu genellikle özel güçlere sahip hayali karakterlerdir. Bu karakterlerin seçilmesinin nedeni, çocuklara soyut kavramları somut olarak anlatımı kolaylaştırmasıyla ilgilidir (BEBKA, 2018). Yardımlaşma, paylaşma, sevgi ve hoşgörü gibi pek çok soyut kavram çizgi filmler yardımıyla çocuklara somut olarak anlatma kolaylığı sunar.

Çocuklara yönelik programların içeriğini analiz etmek için *Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü* tarafından hazırlanan raporda, çizgi filmde yer alan kahramanların sorunlar karşısında özel güçlerini kullandıkları (%50) ve izleyici konumundaki çocukları korkutacak görüntülerin (%37) yer aldığı belirtilmiştir.

Çocukların algı düzeyine bakıldığında, çizgi filmler tarafından iletilmek istenen her türlü mesaj karşısında kolayca etkilendikleri belirtilmektedir (Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 2008).

Çizgi filmler aracılığıyla çocuğa iletilen mesajlar karşısında çocuklar savunmasızdır. İyi veya kötü her mesaj çocuğun benliğinde yer edinir. Bazı çizgi filmler çocuğu zihinsel ve duygusal olarak olumlu etkilese de bazıları da olumsuz yönde etki bırakabilmektedir (Yazıcı, Baydar ve Kandır, 2019; Sharma & Suri, 2020). Bunlar çocukların dünyayı anlamalarına ve tanımalarına yardımcı olmaktadır. Çocuklar televizyon karşısında çizgi filmleri izleyerek teknolojik gelişmeleri öğrenmekte, bilgi edinmekte ve bu bilgiyi kullanabilmektedirler. Küçük yaşlardan itibaren çizgi film izleyerek büyüyen çocuklar çizgi filmler aracılığıyla iletilen her türlü olumlu ve olumsuz mesaj karşısında savunmasızdır (Temizyürek ve Acar, 2014). Çocukların çizgi filmlerdeki karakterler ile özdeşim kurmaları çocukları etkilemektedir. Karakterler ile özdeşim kuran çocuklar yardımlaşma, paylaşma ve eleştirel düşünme becerisi kazanmakta, bazen de şiddet içerikli öğeler nedeniyle saldırganlık davranışı sergilemektedirler (Karataş, 2014; Ekici, 2015). Bu nedenle erken yaşlarda çizgi film izlemeye başlayan ve çizgi filmlerin etkileri konusunda savunmasız olan çocukların bu etkiler karşısında korunması son derece önemlidir (Mahmood, Iftikhar, & Bhatti, 2020).

2.8 Çocuk Hakları ve Çizgi Filmler

Çocuk Hakları, çocuğun tam bir gelişim içerisinde olması, temiz su ve gıdaya erişim sağlaması, barınması, eğitim alması ve sağlıklı bilgiye ulaşması, her türlü istismara karşı korunması gibi pek çok alanı konu alan evrensel bir kavramdır (Yavuzekinci ve Tatlı, 2019). Bu kavramın evrenselleştirilmesi çocukların korunması gerektiğinin önemini göstermektedir. Bu önem ise 1989 yılında Birleşmiş Milletler

Çocuk Hakları Sözleşmesiyle gösterilmiştir. Sözleşme kapsamında çocuk, bir nesne olmaktan çıkarılarak gelişim sürecinde olan, fikir ve görüşlerine saygı duyulması ve korunması gereken bir birey olarak görülmeye başlanmıştır (UNİCEF, 2004).

Çocuğun korunması, günümüzde teknolojinin gelişmesi ve çocuklara yönelik hazırlanan çizgi filmlerin artması nedeniyle bir kez daha gündeme gelmiştir. Çizgi filmler ilk olarak eğlence amacıyla kullanılmışlardır. İlerleyen zamanlarda ticari amaçlarla birlikte çizgi filmlerin eğlence amacına eğitim ve reklam amacı da dahil edilmiştir (Koçak ve Göktaş, 2020). Çocuklara yönelik yapılan çizgi filmler gün geçtikçe çocukları daha çok etkilemekte ve çocukların ilgisini daha çok çekmektedir. Çizgi filmlerin bu denli çocukların ilgisini çekmesinin nedeni kendilerini çizgi film karakterleriyle özdeşleştirmeleri, hayal dünyalarını aralamaları, çizgi filmlerde ses efektlerinin bulunması, renkli ve görsel öğelerinin yer almasıdır (Coşkun ve Arslantaş, 2016). Çocuğun bu tür etkilere karşı korunması ve sağlıklı bir gelişim gösterebilmesi açısından çocuğun haklarının neler olduğunu bilmesi son derece önemlidir. Bu konuya yönelik ÇHS madde 42’de hakların öğrenilmesi konusunda yetişkinler kadar çocuklarında bilgi edinmeye haklarının olduğu ve bu bilgilerin doğru kaynaklar yardımıyla edinilmesini belirtmektedir (UNICEF, 2004). Buna göre çocukların haklarını öğrenmeleri konusunda kitle iletişim araçlarına büyük bir sorumluluk düşmektedir. Kitle iletişim araçlarından yararlanma konusunda Çocuk Hakları Sözleşmesinde yer alan bazı maddelerin de dikkate alınması gerekmektedir (Müftü, 2011). Bu maddeler şu şekilde belirtilebilir;

Madde 2: Çocuğun her türlü ayrımcılıktan korunmasına yönelik ilkelere dikkat çekerek bu konuda olumlu ilerlemelerin gösterilmesi gerektiğini belirtir.

Madde 3: Çocuğun en yüksek yararının gözetilmesi gerektiğini belirtir. Çocuktan sorumlu kişi, kurum ve devletin bu konuda sorumluluklarını yerine getirmesi gerektiğini belirtir.

Madde 12: Çocuğun görüşlerini özgürce ifade etmesi gerektiğini ve kendisi ile ilgili konularda görüşlerinin dikkate alınması gerektiğini belirtir. Bu konuda çocuğun yaş ve gelişiminin çocuktan sorumlu kişiler tarafından göz önünde bulundurulması gerektiği de vurgulanmaktadır.

Madde 13: Çocuğun yetişkinler kadar dinlenmeye ve düşüncelerini özgürce belirtmeye haklarının olduğu ancak bu haklarının başkalarının özgürlüklerini kısıtlamaması gerektiği de belirtilir. Bu madde ayrıca çocuğun medya araçlarından yararlanma konusunda çocuğa gerekli özenin gösterilmesi gerektiğini de belirtir.

Madde 14: Çocuğun başkalarının hak ve özgürlüklerini kısıtlamadan, kendi düşünce, vicdan ve din özgürlüklerini ifade edebilmeleri konusunda gereken özenin gösterilmesi gerektiğini belirtir.

Madde 16: Çocuğun özel yaşamına saygı duyulmasını, çocuğa yönelik asılsız suçlamalar konusunda çocuğun korunmasının gerektiğini belirtir.

Madde 17: Çocuğun bilgi gereksinimi konusunda gereken özenin gösterilmesi gerektiğini belirtir. Bu madde ayrıca çocuğun kişilik gelişimi, yetenek ve beceri gelişimi ve esenliği açısından bilgiye erişimi konusunda zararlı içeriklerden de korunması adına medyanın üzerine düşen görevi yerine getirmesinin gerektiği belirtilmektedir.

Madde 29: Çocuğun eşit ilkelere dayalı özgür bir toplumda büyümesi adına çocuğun kişilik ve yeteneklerinin geliştirilmesine, anne – babasına, kültürüne, dinine, diline ve başkalarının değerlerine karşı saygı göstermesinin gerektiği belirtilir.

Madde 31: Çocuğun dinlenme, boş zamanlarını değerlendirilmeye, oynamaya ve yaş ve gelişimine uygun etkinliklerde bulunmaya haklarının olduğunu ve bu haklar için uygun ve eşit fırsatların sunulmasının gerektiği belirtilir.

Madde 32: Çocuğun eğitimi ve sağlığı açısından ona zarar verecek her türlü tehlikeli işten korunması gerektiğini belirtir.

Madde 33: Çocukların uyuşturucu ve benzeri madde kullanımlarına, yapım aşamalarına ve satışlarında bulunmalarına karşı korunmalarını ve bu konuda her türlü önlemlerin alınması adına gerekli özenin gösterilmesi gerektiğini belirtir.

Madde 34: Çocuğun her türlü sömürüye, suiistimale ve cinsel istismara karşı korunması konusunda gereken önlemlerin alınmasının gerektiğini belirtir.

Madde 39: Çocuğun sağlığını, özgüveni ve saygınlığı konusunda yaşanabilecek her çeşit ihmal ve istismardan korunması, böyle bir durum içerisinde bulunması halinde ise çocuğun topluma kazandırılması adına uygun önlemlerin alınmasının gerektiğini belirtir (Müftü, 2011).

Görüldüğü üzere BMÇH sözleşmesinde yer alan bu maddeler çocukların kitle iletişim araçlarını ve medyayı sağlıklı gelişimleri için kullanmaları konusunda teşvik eden başlıca maddelerdir. Çocuğun medyayı etkin kullanımı haklarını öğrenmesi konusunda büyük öneme sahiptir (Akgül, 2015). BMÇHK çocukların haklarını öğrenmelerinin önemini ve bu önemin öncelikle ailede başladığını ve medyanın etkilerine karşı korunmaları konusunda çocuktan sorumlu kişi veya kurumlara görev ve sorumlulukların düştüğünü belirtmektedir (BMÇHK Genel Yorum No. 12, 2009).

Çocuklar erken yaşlarda çizgi film izlemeye başlamaktadırlar. Bunun başlıca nedeni ise anne ve babanın çalışması üzerine çocuğa zaman ayıramaması ve çocukların çizgi filmlerde yer alan kahramanları model olarak seçmesi ve kendisiyle zaman geçiren bir arkadaş olarak görmesidir (Oruç, Tecim ve Özyürek, 2015). Çizgi filmlerin

çocuklara yönelik hazırlanmış olması, eğlendirici olması ve görsel efektlerin kullanılması itibariyle çocukları etkilemektedir. Bu etkinin sebebi de görsel efektler içerisindeki hızlı geçişlerdir. Hızlı geçişler, çocukların zihinleri ve doğaları üzerinde büyük bir etkiye sahiptir (Chaudron ve diğerleri, 2015). Çizgi filmlerdeki bu hızlı geçişlere alışan çocuklar gerçek hayatta istedikleri şeylerin hemen gerçekleşmesi istemektedirler. Çocuklar istediklerinin gerçekleşmemesi halinde sıkılmaya, sabredememeye ve en sonunda saldırgan davranışlar sergilemeye başlamaktadırlar (Lemish, 2007; Akt: Chaudron ve diğerleri, 2015). Çocuklar çizgi filmler de izledikleri kahramanlardan da etkilenmektedirler. Bu durum bize çocukların kahramanların davranışlarını benimsemeye ve onlar gibi davranışlar sergilemeye çalıştıklarını açıkça göstermektedir. Öyle ki Yetim ve Sarıçam (2016) tarafından yapılan bir araştırmada, ebeveynlerin büyük çoğunluğunun, çocuklarının çizgi film izlerken dış dünyaya karşı kendilerini kapattıklarını ve uyarıcı karşısında hırçın ve saldırgan davranışlar sergilediklerini gözlemlediklerini belirtilmektedirler (Yetim ve Sarıçam, 2016). Bu durum çocukların çizgi filmler karşısında edindiği olumsuz davranışları bir kez daha göstermektedir.

Çocuklar çizgi film kahramanları ile aralarında benzerlik kurarak onlar gibi olmak isterler. Bu durum çocukların olumlu veya olumsuz her davranışı edindiklerini göstermektedir. Öyle ki yapılan bir çalışmada, çocukların çizgi filmlerde gördükleri şiddetin farkında olduklarını ve bu davranışların yanlış olduğunu belirtmişlerdir. Ancak davranışın yanlış olduğunu bildikleri halde o davranışı sergilemeye devam ettikleri de belirtilmektedir (Şeşen ve Ertürk, 2018). Bu ve benzeri durumların yoğun olarak görülmesinde medyanın da etkisi çok büyüktür.

Medya aracılığıyla çizgi filmlerde şiddetin sesler ve görsel içeriklerle desteklenmesinden kaynaklanmaktadır. Bu durum şiddeti uygulayan karakteri ve

davranışı sempatik hale getirmekte ayrıca çocukların bilinç altına işlenerek normalleştirilmektedir (Atik ve Ebren, 2015).

Bir başka etki ise, çocukların televizyon karşısında geçirdikleri vakitlerin sağlıklı gelişim göstermelerini olumsuz yönde etkilemesidir. Çocukların gün içerisinde 2 ila 4 saatten fazla çizgi film izlememeleri gerekir. Eğer çocuk bu saatlerden fazla çizgi film izliyorsa, beyin fonksiyonlarında uyumsuzluk, bağlantı kurmada zorluk ve tek bir konuya odaklanma sorunu yaşadığı görülmektedir (Paavonen ve ark. 2006). Bundan dolayı çocuğun beyin gelişiminde gerilemeler olabilmektedir. Finlandiya’da yapılan bir çalışma sonucunda, 5-6 yaş grubunun televizyon izleme oranının artması nedeniyle çocuklarda uyku problemlerinin yaşandığı görülmüştür (Paavonen ve ark. 2006). Gelişim döneminde olan bir çocuk için bu durum büyük bir sorun teşkil etmektedir.

Yukarıda belirtildiği gibi çizgi filmlerin çocuklar üzerinde pek çok olumlu ve olumsuz etkisinin olduğu görülmektedir. Bunlar, çocukların küçük yaşlardan itibaren çizgi film izlemeye başlamaları nedeniyle dil gelişimlerinde görülen zayıflamalar, uzun süreler ekran karşısında kalma sonucunda oluşan göz sorunları, çizgi filmlerdeki karakterlerin davranışlarını taklit etme ve benimsemeleri sonucu edinilen olumsuz davranışlar (şiddet içeren davranışlar gibi) olarak belirtilebilir (Temizyürek & Acar, 2014; İşliyen, 2020; Darga, Zayimoğlu-Öztürk ve Öztürk, 2021). Bu gibi olumsuz etkilerin bulunduğu dijital çağda hala devam etmesi ÇHK tarafından medyaya yüklenen sorumluluğun yerine getirilmediğini göstermektedir. Çocuk Hakları Sözleşmesinde yer alan 17. Madde de kitle iletişim araçlarının çocuğun bilgiye ulaşması konusunda gereken bilgiyi çocuğa sunması ve ayrıca çocuğa zararlı içerikler konusunda da çocuğu koruması açısından sorumlu olduğu belirtilmektedir (UNICEF,

2004). Bu nedenle çocukların medyanın etkilerine karşı korunması son derece önemlidir.

Bu çalışmada çizgi filmlerde Çocuk Haklarına yönelik ifadelere yer verilme durumuna bakılmıştır. Çocuklara erken yaşlarda hak eğitiminin verilmesi ilerleyen dönemlerde çocukların haklarının bilincinde bireyler olarak yetişmelerini sağlaması açısından büyük önem taşımaktadır (Kepenekçi, 2000; Akt: Uçuş, 2013). Çocuklara haklarının öğretilmesi, aile ortamında, okullarda ve çizgi filmler aracılığıyla gerçekleşebilir. Bunların içerisinde çizgi filmler çocuk üzerindeki etkisi ve büyük kitlelere ulaşması açısından diğerlerinden farklı bir konumdadır. Çizgi filmlerin verdikleri mesajlar çocuk haklarının öğretilmesi açısından büyük bir öneme sahiptir (Aktı, 2014). Bu nedenle çizgi filmlerde çocuk haklarına yönelik ne gibi mesajların yer aldığı incelenmesi son derece önemlidir.

2.9 Alanyazında Yapılan Araştırmalar

2.9.1 Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar

Sever ve Aslan (2011) tarafından yapılan çalışmada, okul öncesi dönem çocuklarına yönelik çocuk kitaplarında erkek ve kadın karakterlerin sözel ve görsel açıdan nasıl yer aldığını belirlemek amaçlanmıştır. Çalışma kapsamında 1-6 yaş grubu çocuklarına yönelik çocuk kitaplarında yer alan erkek ve kadın karakterler, sunuluşları açısından incelenmiştir. Araştırma sonucunda, incelenen çocuk kitaplarında kadın ve erkek rollerinde geleneksel rollerin benimsendiği ayrıca geleneksel olmayan rollerinde benimsendiği tespit edilmiştir.

Kepenekçi ve Aslan (2011) tarafından yapılan çalışmada, Çocuk Haklarının çocuk edebiyatında sunuluş biçimlerini belirlemek amaçlanmıştır. Araştırmada, 2009 yılı içerisinde yazınsal nitelikteki tüm çocuk kitapları içerisinde Çocuk Haklarına yer verme düzeyi bakımından 81 kitap çalışma kapsamında incelenmiştir. Araştırma

sonucunda, çocuk kitaplarında en çok Gelişimsel ve Yaşamsal Haklara değinildiği belirlenmiştir. En az ise Korunma ve Katılım Haklarına değinildiği belirlenmiştir.

Aktı (2014) tarafından yapılan çalışmada, okul öncesi dönem yaş grubuna yönelik TRT Çocuk kanalında yayınlanan çizgi dizilerin, Çocuk Hakları açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada, 2012 yılı aralık ayında okul öncesi döneme yönelik yayınlanan 7 çizgi dizi çalışmaya dahil edilmiştir. Çalışmada belirlenen 7 çizgi dizinin sözel ve görsel içeriklerinde Çocuk Hakların olumlu ve olumsuz kullanımına bakılmıştır. Araştırma sonucunda, Çocuk Haklarının olumlu kullanımına olumsuz kullanımından daha fazla yer verildiği belirlenmiştir. Çocuk Haklarından en çok Yaşamsal Haklara değinildiği ardından Gelişimsel Haklara, Katılım Haklarına en az ise Korunma Haklarına değinildi belirlenmiştir.

Atik ve Ebren (2015) tarafından yapılan çalışmada, çizgi filmlerde yer alan sempatik şiddet unsurlarının varlığına ve sempatik şiddet tanımını içerip içermediğini belirlemek amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında belirlenen 28 çizgi film belirlenmiştir. Belirlenen çizgi filmleri analiz etmek için içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İncelenen çizgi filmlerden 13'ünde şiddet öğelerinin varlığı tespit edilirken, 15'inde şiddet öğelerinin varlığına rastlanmamıştır. Şiddet öğelerinin bulunduğu 13 çizgi filmde en çok fiziksel şiddet öğelerine, en az ise ekonomik şiddet öğelerine yer verildiği, cinsel şiddet öğelerine ise hiç yer verilmediği tespit edilmiştir.

Hersanki – Çil (2017) tarafından yapılan çalışmada, 'Planet Çocuk' kanalında yayınlanan reklamların cinsiyet rolleri ve ırk normlarının çocuğa sunuluşunu belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırma sonucunda reklamlardaki ana karakterlerin erkeklerden oluştuğu ve çoğunluğunun aktif rekabetçi temsillerinin yer aldığı belirlenmiştir. Kadınların ise çoğunlukla pasif temsillerinin yer aldığı belirlenmiştir. Reklamlarda yer alan anlatıcı seslerinin çoğunluğunun erkek sesi olduğu kadın

seslerinin erkek seslerinden daha az olduğu belirlenmiştir. Genel olarak çalışmanın sonucunda erkek karakterlerin kadın karakterlere göre daha fazla temsil edildikleri belirlenmiştir.

Pembegül (2019) tarafından yapılan çalışmada, Bilim ocuk ve Meraklı Minik dergilerinin ocuk Hakları Sözleşmesinde yer alan maddeler açısından incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmada iki derginin toplam 16 sayısı ocuk Haklarının olumlu ve olumsuz kullanımı açısından incelenmiştir. Araştırma sonucunda, dergilerde ocuk Haklarının olumlu kullanımına daha fazla yer verildiği belirlenmiştir. Dergilerde en çok Katılım Haklarına yönelik sözel ve görsel içeriklere yer verildiği, ardından Gelişimsel Haklar, Yaşamsal Haklar ve Korunma Haklarına yönelik içeriklere yer verildiği belirlenmiştir.

Aral ve Kadan (2019) tarafından yapılan çalışmada, okul öncesi dönemde en çok izlenen çizgi filmlerdeki şiddet ögelerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında, anaokuluna devam eden çocukların çizgi filmlerde yer alan şiddet ögeleri konusunda görüşlerini belirlemek adına yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Araştırma kapsamında, çocuklar tarafından en çok izlediği belirlenen beş çizgi film araştırmaya dahil edilmiştir. Bunların içerisinden en çok izlendiği belirlenen Keloğlan izgi filminin rastgele örnekleme yöntemiyle seçilen 15 bölümü analiz edilmiştir. Keloğlan izgi filminin analizi sonucunda en çok fiziksel şiddet ögelerine yer verildiği ve ardından duygusal şiddet ve ekonomik şiddete yönelik ögelere yer verildiği belirlenmiştir.

Akça ve ilekiler (2019) tarafından yapılan çalışmada amaç, okul öncesi eğitimine devam eden 4-6 yaş grubundaki çocukların en çok izledikleri çizgi filmleri belirlemek ve bu çizgi filmlerde yer alan karakterlerle benzerlik gösterdikleri ve hangi temaları seçtiklerini belirlemektir. Araştırma Bursa ili merkezinde bulunan 4 farklı

sosyoekonomik düzeye sahip anaokulunda eğitime devam eden 4-6 yaş arası 182 çocuk ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın sonucunda, cinsiyet değişkenine göre çocukların çizgi filmlerdeki karakterleri rol model seçme durumu değerlendirilmiştir. Çalışmada çocukların en çok Pepee çizgi filmini izlediklerini belirtmektedirler. Sonuç olarak kız ve erkek çocuklarının yerinde olmak istedikleri karakterleri doğa üstü güçlerinin olması ve dış görünüşü nedeniyle seçtikleri belirtilmektedir. Bazı özel güçlerin karşı tarafı zarar vermeye yönelik olduğu ve çocukların bunu normalmiş gibi algıladıkları belirtilmekte ve çocuklar için bir dijital şiddet unsuru olduğu sonucuna varılmaktadır.

Kahraman, Kartal ve Yıldız (2020) tarafından yapılan çalışmada, resimli çocuk kitaplarında Çocuk Haklarına yer verilme düzeylerini belirlemek amaçlanmıştır. Araştırmada 2019 yılı içerisinde en çok tercih edilen yayınevlerinin her birinden en çok satış yapan 5 ila 15 kitaptan amaçlı örnekleme yoluyla seçilen 64 resimli çocuk kitabı araştırma kapsamında incelenmiştir. Araştırma sonucunda, 64 resimli çocuk kitabında toplamda 1063 hak cümlesine yer verildiği belirlenmiştir. Ayrıca incelenen kitaplarda en çok Katılım Haklarına ardından Yaşamsal Haklar, Gelişimsel Haklar ve en az Korunma Haklarına yönelik ifadelere yer verildiği belirlenmiştir.

Dolar ve Koran (2021) tarafından yapılan çalışmada, KKTC'deki çocuk ile ilgili gazete haberlerinde Çocuk Hakları ve çocukluk imajlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada 8 gazetenin çocuk ile ilgili haberleri çalışmaya dahil edilmiştir. Araştırmada, incelenen gazetelerde çocukların genellikle istismar ve kaza haberlerinde yer verildiği belirtilmektedir. Çocuk Hakları açısından çocukların haberlerde olumlu ve olumsuz olarak ele alınma durumuna bakıldığında; 51 haberde Gelişimsel Haklar kategorisinde olumlu olarak ele alındığı, olumsuz olarak 2 haberde ele alındığı belirtilmektedir. Korunma hakkı kategorisinde 217 haberde olumlu olarak

ele alındığı, 43 haberde ise olumsuz olarak ele alındığı belirtilmektedir. Katılım hakkı kategorisinde 24 olumlu haber yer alırken, olumsuz olarak yer alan haberlerin sayısı ise 44'tür. Yaşamsal Haklar kategorisinde ise 8 olumlu haberde, 28 haberde olumsuz olarak temsil edildikleri belirtilmektedir. Çocukların haberlerdeki temsillerine bakıldığında, 118 haberde masum çocuk imajına, 116 haberde kurban çocuk imajına yer verdikleri belirtilmektedir.

Livberber (2021) tarafından yapılan çalışmada, Türkiye'de gazetelerde yer alan haberlerde Suriyeli sığınmacıların nasıl temsil edildiklerini belirlemek amaçlanmıştır. Araştırmada, Fairclough'un eleştirel söylem analizi yöntemi kullanılarak gazetelerdeki sığınmacıların haberleri incelenmiştir. Araştırma sonucunda incelenen gazetelerde şehit askerlere yönelik haberler, Avrupa sınır kapılarının açılması, siyasi ve politik anlaşmazlıklar ve sığınmacıların yaşam şartları gibi konuların yer aldığı belirlenmiştir. Haberlerde sığınmacı konumundakilerin ayrımcılığa uğradıkları, eşit haklar tanınmadığı ve haklarının neler olduğuna dair herhangi bir haberin bulunmadığı belirlenmiştir.

2.9.2 Yurtdışında Yapılan Çalışmalar

Booth (1997) tarafından yapılan çalışmada, çocukların çizgi filmler aracılığıyla öğrenmelerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaca yönelik belirlenen bir çizgi filmde çocukların bilişsel ve duyuşsal öğrenme yetenekleri değerlendirilmiştir. Araştırmada, iki büyük kentte yer alan okul bölgelerinden 104, 4. Sınıf öğrencisi seçilerek araştırmaya dahil edilmiştir. Çalışmada çocukların cinsiyet, ırk, sosyoekonomik durum ve akademik başarıları gibi dört değişken kullanılmıştır. Araştırmanın yöntemi, öncelikle içerik analizi yöntemiyle çizgi filmlerdeki bilişsel sosyal/duygusal mesaj türleri belirlenmiştir. Daha sonra belirlenen mesaj türleri eğitim taksonomilerinin bilişsel ve duyuşsal düzeylerine göre listelenerek sınıflandırılmıştır.

Ardından örnek bir çizgi film seçilmiştir. Seçilen çizgi filme yönelik değerlendirme aracı geliştirilerek ön test ve son test yöntemi kullanılmıştır. Öğrenciler iki gruba ayrılmış ve üç ortamda incelenmiştir. Ardından bir görüşme aracı geliştirilerek Bloom'un Biliş Taksonomisi temel alınarak çizgi filmlerdeki bilişsel ve sosyal/duygusal bilgilere bakılmıştır. Görüşmelerin ardından bilişsel ve duyuşsal değerlendirmeleri hesaplamak adına varyans analizi yapılmıştır. Sonunda görüşmelerden elde edilen anekdot yanıtları rapor edilmiştir. Çalışmanın sonucunda, dört ana bulgu elde edilmiştir. Eğitimsel taksonomik düzeyler temel alınarak çizgi filmlerdeki bilişsel ve duyuşsal bilgileri belirlemek, öğrenciler çizgi filmlerden bilişsel bilgi edinebilir olduklarını belirlemek, öğrenciler çizgi filmlerden edindikleri bilişsel bilgileri uygulamaya geçirmek adına üst düzey düşünme becerilerini kullanabilir olduklarını belirlemektir. Sonuç olarak çocukların çizgi filmlerden ne öğrendiklerini belirlemek adına belirlenen cinsiyet, ırk, sosyoekonomik durum ve akademik başarı gibi değişkenlerin önemsiz olduğu görülmüştür.

Ho, & Chan (2018) tarafından yapılan çalışmada, Hong Kong'daki gazetelerde çocuk istismarı ve ihmaline yönelik haberlerin nasıl sunulduğunu incelemek amaçlanmıştır. Çalışmada, en yüksek güvenilirliğe ve farklı okuyucu kitlesine ulaşmayı sağlaması açısından dört yerel gazete de yer alan haberler kullanılmıştır. Analiz sonucunda, çocuklara yönelik kötü muameleyle ilgili haberlerde cinsel istismara yönelik haberlere diğer istismar türlerine yönelik haberlerden daha fazla yer verildiği belirlenmiştir.

Ojiakor, Ihenancho, Adeline, & Dibia, (2019) tarafından yapılan çalışmada, Nijerya'da bulunan Daily Sun ve Punch adlı iki gazete de Çocuk Haklarına yönelik haberlere, hak istismarı haberlerine ve bu haberlerin sıklığı, derinliği ve öneminin belirlenmesi açısından incelenmek amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında gazeteler

içerik analiziyle analiz edilmiştir. Analiz sonucunda, Nijerya'daki gazetelerde Çocuk Hakları istismarına yönelik konulara yeteri kadar yer verilmediği belirlenmiştir. Ayrıca çalışmada Çocuk Haklarına yönelik haberlerin orta sayfalarda kaldığı ve okuyucunun ilgisini çekmediği belirlenmiştir.

Krstic & Piper (2020) tarafından yapılan çalışmada, çocuk ve gençlerin dijital ortamda yer alan verilerinin ve davranışlarının reklamcılar tarafından ihmal ve istismar edildiği konusunda ne derece bilgilerinin olduğunu ve Sırbistan'daki reklamcılara Çocuk Haklarını nasıl iyileştirebilecekleriyle ilgili tavsiyelerde bulunmak amaçlanmıştır. Çalışmada, 15-19 yaş arası gençlerden UNICEF'in U-Rapor platformunda oluşturulan anket aracılığıyla bir ay süre ile veriler toplanmıştır. Araştırmada elde edilen anket sonuçlarına göre çocukların sosyal medyadaki yaş sınırlamasını bilmedikleri belirtilmektedir. Ayrıca çocukların web sitelerini ziyaret ettiklerinde çıkan çerezleri kabul etmeleri dahilinde, kişisel bilgilerini reklamcılarla paylaştıklarını, bunu kullanabileceklerini hatta satabileceklerini bilmedikleri belirtilmektedirler. Bu nedenle araştırmada, dijital ortamda çerez tabanlı pek çok verinin ve her türlü reklamın bulunduğunu ve bu konuda harekete geçilmesinin gerektiği belirtilmektedir. Çocukların çevrimiçi güvenliklerinin sağlanması açısından ise çocuklar tarafından kullanılan cihazların ve web sitelerinin sorumlu kişiler tarafından detaylı olarak incelenmesi ve gözden geçirilmesinin gerektiği belirtilmektedir.

Martzoukou, (2020) tarafından yapılan çalışmada, çocukların dijital okur yazarlığı, dayanıklılığı ve vatandaşlık gelişimlerini çizgi filmlerde incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışma İskoçya'daki bir ortaokula giden 30 kişilik grupta yürütülmüştür. Çalışmada bir çizgi film serisinin tamamı izlenmiştir. Ardından bireysel ve grup çalışmasıyla etkinlikler gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda, çocuklara siber zorbalığı anlatan çizgi filmi sevdiklerini belirtmişlerdir. Çocuklar

etkinlik sırasında anketlerle değerlendirilmişlerdir. Bu değerlendirme sonucunda çocukların çoğunluğu çevrimiçi baskı ve zorbalık konusunda akranları ve ebeveynleriyle konuştuklarını, kardeşleri ve öğretmenleriyle ise bu durumu konuşmadıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca çocuklar ebeveynlerinin endişelerini merak ettiklerini ayrıca dijital ortamda paylaşılan kişisel bilgilerin kolayca yayılabilmesine yönelik konularda neler yapmaları gerektiğini öğrenmek istediklerini belirtmektedirler.

Kogler ve Zuccato-Doutlik (2021) tarafından yapılan çalışmada, ebeveyn boşanması kavramına yönelik çocukların katılımcı yaklaşımlarını ve kavram karikatürü kullanmanın çocukların deneyimlerini nasıl etkilediğini belirlemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada, 8-10 yaş arası 60 çocukla kavram karikatürü tasarlanmış ve diğer çalışmalardan farklı olarak çocukları tartışmaya ve çeşitli aşamalara dahil eden bir yöntem kullanılmıştır. Araştırmada, ebeveyn ayrılığı ve boşanma, aile imajları, boşanma sonrası değişimler ve boşanma sürecindeki değişimler gibi dört tematik konu setinden 20 kavram karikatürü geliştirilmiştir. Çalışmada, kavram karikatürlerinin kullanılması, çocukların ebeveyn boşanması konusundaki görüşlerini ve bakış açılarını belirlemede yardımcı olduğu belirlenmiştir. Ayrıca kavram karikatürü tartışmalarında çocukların akranları aracılığıyla öğrendikleri ve karikatürlerde yer alan karakterlerden etkilendikleri belirlenmiştir. Sonuç olarak, kavram karikatürü tartışmalarının çocuklarının ilgisini çeken, ilham veren ve motive eden bir etkinlik olduğu belirlenmiştir. Ebeveyn boşanması konusunda ise diğer çalışmalardan farklı olarak kavram karikatürlerinin kullanılması konuya farklı bakış açılarının elde edilmesini sağladığı belirtilmektedir.

Bölüm 3

YÖNTEM

Bu kısımda araştırmanın modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları, veri toplama süreci ve verilerin analizi ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

3.1 Araştırmanın Modeli

Bu araştırma nitel araştırma deseninde yapılmıştır. Çizgi filmlerde Çocuk Haklarına nasıl yer verildiği belirlenmeye çalışılmıştır. Nitel araştırma, sosyal olguları doğal ortamında bütüncül bakış açısı ve yorumlayıcı bir yaklaşımla inceleyen bir araştırma yaklaşımıdır (Yıldırım, 2010; Karataş, 2015). Creswell'e göre, nitel araştırma bir iplik gibidir. Renkleri ve dokuları vardır ve tezgahlarda farklı yorum ve varsayımlarla dokunur (Creswell, çev. 2020).

Araştırma, nitel araştırma deseninde, durum çalışması yöntemi kullanılarak yürütülmüştür. Durum çalışması, bir durumun ayrıntılı olarak incelenmesi, detaylandırılması ve elde edilen bulguların düzenli olarak toplanması sonucunda gerçekte nelerin olduğunu belirlemek adına kullanılan bir çalışmadır (Subaşı & Okumuş, 2017). Durum çalışmasının kullanılmasındaki amaç, çizgi filmlerdeki Çocuk Hakları kavramına nasıl yer verildiğini derinlemesine incelemektir.

3.2 Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

3.2.1 Araştırmanın Evreni

Araştırmanın evrenini, 2021 yılında RTÜK tarafından yapılan (TIAK) araştırma verilerine göre TRT Çocuk kanalında yayınlanan 3-6 yaş grubu çocukların

en çok televizyon izledikleri prime time olarak adlandırılan (07:00 – 20:00) saat diliminde yayınlanan çizgi filmler oluşturmaktadır (RTÜK, 2018).

3.2.2 Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu belirlerken ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

1. Ölçüt, en çok izlenme alan kanalın belirlenmesidir. Araştırma kapsamında, 2021 yılı ocak ayı TIAK verilerine göre çocuk televizyon kanallarının reytinglerinden elde edilen veriler doğrultusunda ocak ayı içerisinde en çok izlenen çocuk kanalı TRT Çocuk olarak belirlenmiştir.
2. Ölçüt, TRT çocuk kanalında, 3-6 yaş gurubuna yönelik çocukların en çok izledikleri çizgi filmlerin belirlenmesidir. Araştırmacı tarafından TRT Çocuk Kanal Koordinatörlüğüne, ocak ayı içerisinde en çok izlenen çizgi filmleri belirleyebilmek adına konu ile ilgili bir liste, dilekçe ile talep edilmiştir. Fakat 3-6 yaş grubu için reyting ölçümü yapamadıkları gerekçesiyle talep sözlü (telefon görüşmesi) olarak geri çevrilmiştir. Bu nedenle araştırmada çizgi filmlerin belirlenmesi adına TRT çocuk kanalının resmi sitesinde yer alan bilgiler ölçüt alınmıştır.
3. Ölçüt, 01.01.2021 ve 30.01.2021 tarihleri arasında hafta sonu ve hafta içi yayınlanan çizgi filmlerin belirlenmesidir. Araştırmacı 01.01.2021 ve 31.01.2021 tarihleri arasında TRT çocuk kanalının resmi sitesinde 3-6 yaş grubu kategorisinde yer alan 11 çizgi filmi araştırma kapsamında ele almıştır.
4. Ölçüt, 3-6 yaş grubu çocuğu olan ailelerin görüşlerine göre çocukların en çok izledikleri çizgi filmler belirlenmiştir. Araştırmacının 3-6 yaş grubu çocuğu olan ailelerden edindiği anket sonuçları doğrultusunda çocukların en çok izledikleri 3 çizgi film çalışmaya dahil edilmiştir.

Araştırmanın örnekleme ölçütüne göre TRT çocuk kanalında yer alan 11 çizgi film den ailelerin görüşleri doğrultusunda çocuklarının en çok izledikleri 3 çizgi film seçilmiştir. Toplamda 3 çizgi filme ait 155 bölüm içerisinde 28 bölüm günlük yayınlanma sayısına göre belirlenerek araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır.

3.3 Veri Toplama İşlemi

Araştırma kapsamında, çizgi filmleri belirlemek adına ailelere anket uygulanmıştır. Anket sonucunda %40'ın üzerinde izlenme oranı olan 3 çizgi film belirlenmiştir. Belirlenen bu çizgi filmler 'Elif ve Arkadaşları', 'Akıllı Tavşan Momo' ve 'Niloya' isimli çizgi filmlerdir. Çizgi filmlerin bir aylık periyotta 155 bölümünün yayınlandığı belirlenmiştir. Bu bölümler, Elif ve arkadaşları çizgi filminde 93 bölüm, Akıllı Tavşan Momo çizgi filminde 31 bölüm ve Niloya çizgi filminde 31 bölümün yayınlandığı tespit edilmiştir. Bu nedenle araştırmaya 3 çizgi filmin belirlenen bölümleri içerisinde günlük yayınlanan bölümleri de göz önünde bulundurularak rastgele örnekleme yöntemi kullanılmış ve Elif ve arkadaşları çizgi filmi için (12 bölüm), Akıllı tavşan momo çizgi filmi için (8 bölüm) ve Niloya çizgi filmi için (8 bölüm) seçilmiştir. Elif ve arkadaşları çizgi filmi gün içerisinde 3 bölüm yayınlandığı için 12 bölüm seçilmiştir.

Ardından çizgi filmlerde yer alan hak kategorilerini belirleyebilmek adına Çizgi Filmlerin Hak Kategorilerine Göre Kodlanması Formu hazırlanmıştır. Düzenlenen formda Çocuk Hakları Sözleşmesinde yer alan 'Yaşamsal, Gelişimsel, Korunma ve Katılım' olmak üzere dört temel hak kategorisi yer almaktadır. Bu alt kategoriler, kendi içerisinde Çocuk Haklarının var olma durumu, olumlu ve olumsuz değinilme durumu, karakterlerin nasıl yer aldığı, cinsiyet, çocuk ile çocuk ve yetişkin ile çocuk arasında geçen diyalog bakımından değerlendirilmiştir. Bu form, ilgili literatür dikkate alınarak düzenlenmiştir. Bu kategoriler belirlenirken, Madde 4:

Devlet tarafından yasal ve idari önlemlerin alınması, Madde 30: Azınlık gurubu çocuklar ve Madde 41-54. içeren Sözleşmenin uygulanması ile ilgili düzenlemelerin bulunduğu bu maddeler çalışmaya dahil edilmemiştir.

3.4 Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak, öncelikle çizgi filmleri belirlemek adına araştırmacı tarafından TRT Çocuk kanalında 3-5 yaş grubuna uygun yayınlanan çizgi filmlerden en çok hangilerini izlediklerini belirlemek amacıyla ‘Aile Görüş Bildirme Formu’ kullanılmıştır. Ardından F. Uluç Özdemir’in (2008) *‘İlköğretim Programlarında Çocuk Hakları’* adlı doktora tezinde geliştirmiş olduğu Çocuk Hakları kategorileri ve alt kategorileri dikkate alınarak ‘Çizgi Filmlerin Hak Kategorilerine Göre Kodlanması Formu’ adıyla araştırmaya uygun olarak düzenlenmiş ve araştırmada çizgi filmlerdeki yer alan hak kategorilerini belirlemek adına kullanılmıştır.

3.4.1 Aile Görüş Bildirme Formu

Aile Görüş Bildirme Formu, araştırmacı tarafından 3-6 yaş grubu çocuğu olan ailelerden bilgi almak adına oluşturulan 10 maddelik bir anket formudur. Bu form, TRT çocuk kanalı ile yapılan görüşmeler sonucunda 3-6 yaş grubu çocukların en çok izledikleri çizgi filmlerin verilerine ulaşılamaması nedeniyle kullanılan bir formdur.

Form, rastgele örnekleme yöntemiyle seçilmiş 3-6 yaş grubu çocuğu olan 30 aileye uygulanmıştır. Seçilen örneklemin güvenilirliği sağlamak adına sorularda çocukların çizgi filmleri izleme durumlarının genel bir ortak alanda toplanması amaçlanmıştır. Formda 10 adet soru yer almaktadır. Soruların asıl amacı TRT çocuk kanalında yayınlanan 3-6 yaş grubu çocuklar için yayınlanan 11 çizgi filminden en çok hangi çizgi filmi izlediklerini belirlemek adına gerçekleştirilmiştir. Bu form ek 2 de yer almaktadır.

3.4.2 Çizgi Filmlerin Hak Kategorilerine Göre Kodlanması Formu

Çizgi Filmlerin Hak Kategorilerine Göre Kodlanması Formu', F. Uluç Özdemir'in (2008) *İlköğretim Programlarında Çocuk Hakları*' adlı doktora tezinde geliştirmiş olduğu Çocuk Hakları kategorileri ve alt kategorileri dikkate alınarak araştırmaya uygun düzenlenmiştir.

Kodlama formunda, Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde yer alan dört temel hak kategorisi olarak 'Yaşamsal, Gelişimsel, Korunma ve Katılım' Hakkı ve bu hakların kendi içerisinde yer alan alt maddelerin bulunduğu alt kategoriler çözümleme kategorisi olarak ele alınmıştır. Hak kategorilerinde çocuk, yetişkin, hayvan karakterlerinin cinsiyetlerinin ele alınma durumuna, çocuk ile yetişkin (ÇY) ve yetişkin ile çocuk (YÇ) arasında geçen ifadelere yer verilme durumuna ve hak kategorilerinin ve alt maddelerinin olumlu (+) ve olumsuz (-) ele alma durumları değerlendirilmiştir. Çalışma kapsamında Sözleşmede yer alan 4, 30 ve 41-54. maddeler kontrol listesi içerisine dahil edilmemiştir.

Kodlama Formunun güvenilirliğini tespit etmek adına uzman görüşüne sunulmuş ve görüşleri alınmıştır. Görüşler üzerine düzeltmeler yapılarak Çizgi Filmlerin Hak Kategorilerine Göre Kodlanması Formu son halini almıştır. Bu form ek 3'de yer almaktadır.

3.5 Çalışmada Dikkate Alınan Etik İlkeler ve Veri Toplama Süreci

Araştırma sürecinin gerçekleştirilebilmesi adına çalışmaya başlamadan önce Doğu Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölüm Başkanlığına dilekçe yazılmıştır.

Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kuruluna araştırma içeriği ve amacı ile ilgili başvuru yapılmıştır. Bu formun sonucu ek 4'te mevcuttur.

Çalışma sürecinde bilimsel etik kurallar dikkate alınmış ve bilim etiğinin standartlarına özen gösterilerek çalışma yürütülmüştür.

3.6 Veri Analizi

Veriler betimsel analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Betimsel analiz, önceden belirlenmiş temaların, farklı veri toplama teknikleri ile elde edilen verilere göre irdelenen ve yorumlanan veri analizi çeşidir (Yıldırım ve Şimşek, 2003; Akt: Özdemir, 2010). Bu analizin amacı elde edilen bulguların okuyucuya anlaşılır bir şekilde özetlenmiş yorumun sunulmasını sağlamaktır. Araştırmada betimsel analiz yöntemi kullanmak izlenen çizgi filmlerdeki çocuk hakları kavramlarını daha iyi belirlemek adına kodlama yapmamızı sağlayacaktır.

Araştırma kapsamında belirlenen ifadeler kodlayıcı tarafından Çocuk Hakları alt kategorilerine göre incelenerek hangi alt kategoride ele alındığı belirlenmiştir. Ayrıca Çocuk Hakları kavramı çözümlene kategorisi olarak kendi içerisinde dört alt kategoriye ayrılmaktadır. Bu alt kategoriler sırasıyla Yaşamsal, Gelişimsel, Korunma ve Katılım Haklarıdır. Daha sonra bu alt kategoriler çizgi filmlerde Çocuk Haklarına nasıl yer verdiklerine göre değerlendirilmiştir. Bu kategoriler ve kategorilerin içerisinde bulunan maddeler ek 4’de yer almaktadır.

Kodlamaya başlamadan önce çizgi filmlerin bölümleri ile ilgili bilgileri detaylı analiz edebilmek adına kodlama formunun başında çizgi filmlere ait künye bilgileri doldurulmuştur. Çizgi filmlerin künye bilgileri TRT Çocuk resmi Youtube sayfasından elde edilmiştir. Ardından TRT çocuk kanalının web sitesinde yer alan çizgi filmlerin ortalama 13 dakikalık bölümleri izleme sırasında kodlama yapılarak ilerleme sağlanmıştır. Bu süreçte çizgi filmlerin bölümleri önce bir kez izlenmiştir. Ardından bölüm tekrar izlenirken formda yer alan kategorilere girebileceği düşünülen sözel ifadeler formda işaretlenmiştir. Daha sonra çizgi film bir kez daha izlenerek hak

kategorilerine göre kodlanmış ve böylece veriler elde edilmiştir. Elde edilen verilerin kodlanması kısmında sorun olmaması açısından araştırmacı haricinde alanında uzman bir başka araştırmacı tarafından incelenmiş, kodlamalarla ilgili görüş birliğine varıncaya kadar görüşmeler sürdürülmüştür. Daha sonra elde edilen veriler sayısallaştırılarak tablolar oluşturulmuştur.

3.6 Geçerlilik ve Güvenilirlik alışması

izgi filmlerin analizinden elde edilen veriler ışığında izgi Filmlerin Hak Kategorilerine Göre Kodlanması Formu güvenilirliğini ölçmek amacıyla araştırmacı ve tez danışmanı ile birlikte farklı ortamlarda, rastgele seçilen çizgi filmin ilk iki bölümü izgi Filmlerin Hak Kategorilerine Göre Kodlanması Formu göre kodlanmıştır.

Çalışmanın güvenirliğini tespit etmek amacıyla araştırmacı ve tez danışmanı tarafından kodlanan verilere Miles ve Huberman (1994) modeli uygulanmıştır. Bu model içsel tutarlılığı sağlamak adına kodlayıcılar arasında görüş birliğinin sağlanması amacıyla kullanılır. Görüş birliğini sağlamak adına aşağıda yer alan formül kullanılmıştır (Miles ve Huberman, 1994).

$$\text{Güvenirlik} = (\text{Görüş Birliği} \div (\text{Görüş Birliği} + \text{Görüş Ayrılığı}) \times 100)$$

Formül sonucu, $16 / (16 + 2) * 100 = \%88$ bulunmuştur. Güvenilirliğin $\%70$ 'in üzerine çıkması ile verilerin analiz sürecinin güvenirliği test edilmiş ve analiz edilecek diğer bölümler için güvenirliğin sağlandığını göstermektedir.

Bölüm 4

BULGULAR

Bu bölümde araştırma kapsamında çizgi filmlerle ilgili elde edilen bulgular yer almaktadır. Bulgular nitel boyutta incelenmiştir. Bulgular sırasıyla çizgi filmlerdeki ‘Karakter Bilgisi’, Çocuk Haklarına ait hak maddelerinin ‘Olumlu ve Olumsuz’ olarak ele alınma durumu ve ‘Çocuk ile Çocuk, Yetişkin ile Çocuk’ arasında geçen diyalogların hak maddelerine göre olumlu ve olumsuz olarak ele alınma durumuna göre değerlendirilmiştir.

4.1 Çizgi Filmlerdeki Karakter Bilgisi ve Haklarla İlgili İfadelerin İncelenmesi

Bu kısımda çizgi filmlerdeki hak kategorileri ile ilgili diyaloglarda karakterlerin cinsiyetine ve karakterin çocuk, yetişkin ve hayvan olma durumuna bakılmıştır. Çizgi filmlerde karakterlerin Çocuk Hakları kategorilerine değinme durumuna yönelik ifade sayılarına bakılmıştır. Elif ve Arkadaşları çizgi filmi ile Niloya çizgi filminde çocuk ve yetişkin karakterlerine yer verildiği, Akıllı Tavşan Momo çizgi filminde ise çocuk ve yetişkin karakterlerine yer verilmediği, hayvan karakterine yer verildiği tespit edilmiştir.

Tablo 1. Elif ve Arkadaşları Çizgi Filminde Yer Alan Karakterlerin Çocuk/Yetişkin Olma Durumu, Cinsiyetleri ve Çocuk/Yetişkin Hak İfade Sayıları.

Karakterin İsmi	Karakterin Bilgisi		Cinsiyet		Haklarla İlgili Çocuk İfade Sayısı (N)	Haklarla İlgili Yetişkin İfade Sayısı (N)
	Çocuk	Yetişkin	Kadın	Erkek		
Elif	1	0	1	0	26	0
Ayşe	1	0	1	0	11	0
Kerem	1	0	0	1	40	0
Selim	1	0	0	1	12	0
Ahed	1	0	1	0	5	0
İpek Öğretmen	0	1	1	0	0	68
Elif'in Annesi	0	1	1	0	0	12
Elif'in Dedesi	0	1	0	1	0	3
Elif'in Babası	0	1	0	1	0	1
Toplam	5	4	5	4	94	84

Tablo 1’de Elif ve Arkadaşları çizgi filminin çocuk ve yetişkin karakterlerine, karakterlerin cinsiyetlerine ve karakterlerin hak ifade sayılarına ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Elif ve Arkadaşları çizgi filminin araştırma kapsamında incelenen 12 bölümünde 8 farklı karakter tespit edilmiştir. Bu karakterler, Elif, Ayşe, Kerem, Selim, Ahed, İpek Öğretmen, Elif’in Annesi, Elif’in Dedesi ve Elif’in Babası karakterleridir. Bu karakterlerden 5’i çocuk, 4’ü ise yetişkindir.

Karakterlerin cinsiyetlerine baktığımızda, çizgi filmde 5 kadın ve 4 erkek karakter bulunmaktadır.

Elif ve Arkadaşları çizgi filminde haklarla ilgili çocukların ifade sayısı 94 iken, haklarla ilgili yetişkinlerin ifade sayısı 84 olarak tespit edilmiştir.

Çizgi filmdeki karakterin sırasıyla haklarla ilgili çocukların ifade sayılarına bakıldığında, Elif (K) karakterinin toplam ifade sayısı 26, Ayşe (K) karakterinin ifade sayısı 11, Kerem (E) karakterinin ifade sayısı 40, Selim (E) karakterinin ifade sayısı 12, Ahed (K) karakterinin ifade sayısı ise 5 olarak belirlenmiştir. Haklarla ilgili en

yüksek çocuk ifade sayısının Kerem isimli erkek çocuk karakterine ait olduğu, haklarla ilgili en düşük ifade sayısının ise Ahed isimli kadın çocuk karakterine ait olduğu tespit edilmiştir.

Haklarla ilgili yetişkinlerin ifade sayılarına bakıldığında ise, İpek Öğretmen (K) karakterinin ifade sayısı 68, Elif'in Annesi (K) karakterinin ifade sayısı 12, Elif'in Dedesi (E) karakterinin ifade sayısı 3 ve Elif'in Babası karakterinin ifade sayısı ise 1 olarak tespit edilmiştir. Haklarla ilgili en yüksek yetişkin ifade sayısının İpek Öğretmen isimli yetişkin kadın karakterine ait olduğu, haklarla ilgili en düşük ifade sayısının ise Elif'in babası isimli yetişkin erkek karakterine ait olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 2. Akıllı Tavşan Momo Çizgi Filminde Yer Alan Karakterlerin Hayvan Olma Durumu, Cinsiyetleri ve Hayvan Hak İfade Sayıları.

Karakterin İsmi	Karakterin Bilgisi		Cinsiyet		Haklarla İlgili Hayvan İfade Sayısı (N)
	Hayvan	Kadın	Erkek		
Momo	1	-	1		21
Dış ses	1	1	-		4
Bado	1	-	1		2
Bombom	1	-	1		6
Yumi	1	-	1		7
Tako	1	-	1		6
Tortop	1	-	1		6
Kiki	1	1	-		2
Timtim	1	-	1		6
İzi	1	1	-		2
Zizi	1	1	-		1
Şıp	1	1	-		2
Tıp	1	-	1		1
Huhu	1	1	-		2
Hipo	1	1	-		4
Maviş	1	1	-		1
Kapkap	1	-	1		4
Toplam	17	8	9		77

Tablo 2’de Akıllı Tavşan Momo çizgi filminin hayvan karakterlerine, karakterlerin cinsiyetlerine ve karakterlerin hak ifade sayılarına ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Akıllı Tavşan Momo çizgi filminin incelenen 8 bölümünde 17 farklı karakter tespit edilmiştir. Bu karakterler, Momo, Dış ses, Bado, Bombom, Yumi, Tako, Tortop, Kiki, Timtim, İzi, Zizi, Şıp, Tıp, Huhu, Hipo, Maviş ve Kapkap karakterleridir. Çizgi filmde yetişkin karakteri yer almamaktadır. Karakterlerin cinsiyetlerine baktığımızda, çizgi filmde 8 kadın ve 9 erkek karakter bulunmaktadır. Akıllı Tavşan Momo çizgi filmde haklarla ilgili hayvan ifade sayısı 77 olarak tespit edilmiştir.

Çizgi filmdeki karakterin sırasıyla hayvan hak ifade sayılarına bakıldığında, Momo (E) karakterinin ifade sayısı 21, Dış ses’in (K) ifade sayısı 4, Bado (E) karakterinin ifade sayısı 2, Bombom (E) karakterinin ifade sayısı 6, Yumi (E) karakterinin ifade sayısı 7, Tako (E) karakterinin ifade sayısı 6, Tortop (E) karakterinin ifade sayısı 6, Kiki (K) karakterinin ifade sayısı 2, Timtim (E) karakterinin ifade sayısı 6, İzi (K) karakterinin ifade sayısı 2, Zizi (K) karakterinin ifade sayısı 1, Şıp (K) karakterinin ifade sayısı 2, Tıp (E) karakterinin ifade sayısı 1, Huhu (K) karakterinin ifade sayısı 2, Hipo (K) karakterinin ifade sayısı 4, Maviş (K) karakterinin ifade sayısı 1, Kapkap (E) karakterinin ifade sayısı ise 4 olarak tespit edilmiştir.

Haklarla ilgili en yüksek ifade sayısının Momo isimli erkek hayvan karakterine ait olduğu, haklarla ilgili en düşük ifade sayısının ise Zizi isimli kadın hayvan karakterine ve Tıp isimli erkek hayvan karakterine ait olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3. Niloya Çizgi Filminde Yer Alan Karakterlerin Çocuk/Yetişkin Olma Durumu, Cinsiyetleri ve Çocuk/Yetişkin Hak İfade Sayıları.

Karakter İsmi	Karakter Bilgisi		Cinsiyet		Haklarla İlgili Çocuk İfade Sayısı (N)	Haklarla İlgili Yetişkin İfade Sayısı (N)
	Çocuk	Yetişkin	Kadın	Erkek		
Niloya	1	-	1	-	25	0
Mete	1	-	-	1	10	0
Mine	1	-	1	-	1	0
Murat	1	-	-	1	14	0
Elif	1	-	1	-	3	0
Anne	-	1	1	-	0	6
Baba	-	1	-	1	0	3
Hasan Amca	-	1	-	1	0	2
Fatoş Teyze	-	1	1	-	0	3
Toplam	5	4	5	4	53	14

Tablo 3’de Niloya çizgi filminin çocuk ve yetişkin karakterlerine, karakterlerin cinsiyetlerine ve karakterlerin hak ifade sayılarına ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Niloya çizgi filminin araştırma kapsamında incelenen 8 bölümünde 9 farklı karakter tespit edilmiştir. Bu karakterler, Niloya, Mete, Mine, Murat, Elif, Anne, Baba, Hasan Amca ve Fatoş Teyze karakterleridir. Bu karakterlerden 5’i çocuk 4’ü yetişkindir.

Karakterlerin cinsiyetlerine baktığımızda, çizgi filmde 5 kadın ve 4 erkek karakter bulunmaktadır.

Niloya çizgi filminde Çocuk Haklarına yönelik haklarla ilgili çocukların ifade sayısı 53 iken, haklarla ilgili yetişkinlerin ifade sayısı 14 olarak tespit edilmiştir.

Çizgi filmdeki karakterin sırasıyla haklarla ilgili çocukların ifade sayılarına bakıldığında, Niloya (K) karakterinin ifade sayısı 25, Mete (E) karakterinin ifade sayısı 10, Mine (K) karakterinin ifade sayısı 1, Murat (E) karakterinin ifade sayısı 14, Elif (K) karakterinin ifade sayısı 3 olarak tespit edilmiştir. Haklarla ilgili en yüksek ifade

sayısının Niloya isimli kız çocuk karakterine ait olduğu, haklarla ilgili en düşük ifade sayısının ise Mine isimli kız çocuk karakterine ait olduğu tespit edilmiştir.

Haklarla ilgili yetişkinlerin ifade sayılarına bakıldığında, Anne (K) karakterinin ifade sayısı 6, Baba (E) karakterinin ifade sayısı 3, Hasan amca (E) karakterinin ifade sayısı 2, Fatoş Teyze (K) karakterinin ifade sayısı 3 olarak tespit edilmiştir. Haklarla ilgili en yüksek yetişkin ifade sayısının Anne isimli yetişkin kadın karakterine ait olduğu, haklarla ilgili en düşük ifade sayısının ise Hasan Amca isimli yetişkin erkek karakterine ait olduğu tespit edilmiştir.

Çizgi filmlerde çocuk, yetişkin ve hayvan karakterleri olma durumlarına, cinsiyetlerine ve çocuk haklarına yönelik ifade sayılarına bakılmıştır. İncelenen üç çizgi filmde Elif ve Arkadaşları ve Niloya çizgi filminde çocuk ve yetişkin karakter bulunurken Akıllı Tavşan Momo çizgi filminde hayvan karakterler bulunmaktadır.

Çizgi filmlerdeki cinsiyet durumuna baktığımızda Elif ve Arkadaşları çizgi filminde 5 kadın 4 erkek karakterin olduğu, Akıllı Tavşan Momo çizgi filminde 8 kadın 9 erkek karakterin olduğu ve Niloya çizgi filminde 5 kadın 4 erkek karakterinin olduğu tespit edilmiştir. Buna göre Elif ve Arkadaşları çizgi filmi ve Niloya çizgi filminde erkek karakterlerin kadın karakterlerden az olduğu, Akıllı Tavşan Momo da ise kadın karakterlerin erkek karakterlerden az olduğu tespit edilmiştir.

Elif ve Arkadaşları çizgi filminde Çocuk Haklarına yönelik çocukların 94 ifadesi bulunurken, Niloya çizgi filminde Çocuk Haklarına yönelik çocukların 53 ifadesi tespit edilmiştir.

Elif ve Arkadaşları çizgi filminde Çocuk Haklarına yönelik yetişkinlerin 84 ifadesi bulunurken, Niloya çizgi filminde Çocuk Haklarına yönelik yetişkinlerin 14 ifadesinin bulunduğu tespit edilmiştir.

Akıllı Tavşan Momo çizgi filminde ise diğerlerinden bağımsız olarak hayvan karakterlerin Çocuk Haklarına yönelik ifade sayılarına bakılmıştır. Çizgi filmde Çocuk Haklarına yönelik hayvan karakterlerin 77 ifadesinin bulunduğu tespit edilmiştir.

Çizgi filmlerdeki ana karakterlerin Çocuk Haklarına yönelik ifade sayılarına bakıldığında, Akıllı Tavşan Momo ve Niloya çizgi filminde Momo ve Niloya ana karakterlerdir. Bu iki çizgi filmdeki ana karakterlerin ifade sayıları daha fazla iken Elif ve Arkadaşları çizgi filminde ana karakter Elif olmasına rağmen İpek öğretmen karakterinin ifadesinin daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

4.2 Çizgi Filmlerde Çocuk ile Çocuk ve Yetişkin ile Çocuk Arasında Geçen Diyaloglarda Çocuk Hakları Kategorilerinin Ele Alınma Durumunun İncelenmesi

Bu kısımda çizgi filmlerdeki, çocuk ile çocuk arasında geçen diyaloglar ve yetişkin ile çocuk arasında geçen diyalogların çocuk hakları kategorisine göre değinilme durumuna bakılmıştır.

Tablo 4. Çizgi Filmlerde Yer Alan Diyalogların Çocuk Hakları Kategorilerine göre İncelenmesi.

Çizgi Filmler	Elif ve Arkadaşları		Akıllı Tavşan Momo		Niloya		Toplam	
	ÇÇ	YÇ	ÇÇ	YÇ	ÇÇ	YÇ	ÇÇ	YÇ
Yaşamsal Haklar	7	12	10	0	3	3	20	15
Gelişimsel Haklar	40	28	6	0	6	2	52	30
Korunma Hakkı	6	4	0	0	0	0	6	4
Katılım Hakkı	41	40	60	0	46	9	147	49
Toplam	94	84	76	0	55	14	225	98

Tablo 4’de çizgi filmlerde yer alan Çocuk ile Çocuk, Yetişkin ile Çocuk arasında geçen diyalogların Çocuk Hakları kategorileri kapsamında ele alınma durumuna bakılmıştır. Çizgi filmlerde çocuk ile çocuk arasında geçen diyaloglarda 225 ifadede hak maddelerine değinildiği, yetişkin ile çocuk arasındaki diyaloglara ise 98 ifadede değinildiği tespit edilmiştir. Çizgi filmlerde çocuk ile çocuk arasında geçen diyaloglarda en yüksek ifade sayısı 94 ifade ile Elif ve Arkadaşları çizgi filminde tespit edilmiştir. En düşük ifade sayısı ise 55 ifade ile Niloya çizgi filmi tespit edilmiştir. Çizgi filmlerde yetişkin ile çocuk arasında geçen diyaloglarda en yüksek ifade sayısı 84 ifade ile Elif ve Arkadaşları çizgi filminde tespit edilmiştir. En düşük ifade sayısı ise herhangi bir ifadenin bulunmaması nedeniyle Akıllı Tavşan Momo çizgi filmi olarak belirlenmiştir. Çizgi filmde yer alan karakterlerin arasında yaş farkı bulunmamaktadır.

Çizgi filmlerde Çocuk Hakları kavramlarının toplam değinilme oranına bakıldığında, çocuk ile çocuk arasında geçen diyaloglarda 147 ifade ile en yüksek Katılım Hakkı kategorisinde yer verildiği tespit edilmiştir. En az ise Korunma Hakkı kategorisinde 6 ifadede yer verildiği tespit edilmiştir. Çizgi filmlerde çocuk ile çocuk arasında geçen diyaloglara bakıldığında, en yüksek ifade sayısı 60 ifadeyle Akıllı Tavşan Momo çizgi filminde Katılım Hakkı kategorisinde bulunmaktadır. Akıllı Tavşan Momo ve Niloya çizgi filmlerinde ise Korunma Hakkı kategorisine ait hiç ifade bulunmadığı tespit edilmiştir.

Yetişkin ile çocuk arasında geçen diyaloglar incelendiğinde ise 49 ifade ile en çok Katılım Hakkı kategorisinde yer verildiği, 4 ifade ile de en az Korunma Hakkı kategorisinde yer verildiği tespit edilmiştir.

Çizgi filmlerde yetişkin ile çocuk arasında geçen diyaloglara bakıldığında en yüksek ifade sayısı 40 ifade ile Elif ve Arkadaşları çizgi filminde Katılım Hakkı

kategorisinde bulunmaktadır. Akıllı Tavşan Momo çizgi filmde hiçbir hak kategorisine ait ifadenin bulunmadığı tespit edilmiştir. Niloya çizgi filmde ise Korunma Hakkı kategorisine ait ifadenin bulunmadığı tespit edilmiştir.

Elif ve Arkadaşları çizgi filmde çocuk ile çocuk arasında geçen diyaloglar incelendiğinde, ifade sayılarının birbirine yakın olması nedeniyle en çok 41 ifade ile Katılım Hakkı ve 40 ifade ile Gelişimsel Haklar kategorisinde yer verildiği, en az ise 7 ifade ile Yaşamsal Haklar kategorisinde ve 6 ifade ile Korunma Hakkı kategorisinde yer verildiği tespit edilmiştir. Elif ve Arkadaşları çizgi filmde çocuk ile çocuk arasında geçen diyaloglarda, Katılım Hakkı kategorisi kapsamında yer alan madde 12: ‘Çocuğun Görüşlerine Saygı Gösterilmesi’ değinilme durumuna örnek olarak; ‘Bir Fikrim Var’ adlı bölümünde (07:24), ‘Kerem: *Bu ne Ayşe?*’, ‘Ayşe: *Bu özel bir müzik kutusu Kerem. Rüzgar esince bebeğim dönecek ve müzik çalacak.*’, ‘Kerem: *Çok güzel bir fikirmiş Ayşe.*’ ifadesi verilebilir.

Elif ve Arkadaşları çizgi filmde yetişkin ile çocuk arasında geçen diyaloglara bakıldığında, en çok Katılım Hakkı kategorisinde 40 ifade ile yer verildiği, en az ise 4 ifade ile Korunma Hakkı kategorisinde yer verildiği görülmektedir. Elif ve Arkadaşları çizgi filmde yetişkin ile çocuk arasında geçen diyaloglarda, Yaşamsal Haklar kategorisi kapsamında yer alan madde 28/29’a değinilme durumuna örnek olarak; ‘Yeni Arkadaş’ adlı bölümünde (04:35) ‘İpek öğretmen: *Merhaba canım hoş geldin. Bize kendini tanıtabilir misin, adın ne?*’, ‘Ahed: *Benim adım Ahed.*’, ‘Elif: *Hoş geldin Ahed, benim adım Elif.*’, ‘Ayşe: *Benim adımda Ayşe.*’, ‘Kerem: *Kerem.*’, ‘Ahed: *Çok memnun oldum.*’, ‘Elif: *Ama sen Türkçe biliyorsun.*’, ‘Ahed: *Burada sokakta oynarken öğrendim.*’, ‘İpek öğretmen: *Aferin sana Ahed. Zamanla daha çok şey öğreneceksin. Elif, Ayşe, Kerem haydi Ahed’e sınıfımızı gezdirin, oyuncaklarımızı gösterin.*’ ifadesi verilebilir.

Akıllı Tavşan Momo çizgi filmde çocuk ile çocuk arasında geçen diyaloglar incelendiğinde, sırasıyla en çok Katılım Hakkı kategorisinde 60 ifade ile yer verildiği, 10 ifade ile Yaşamsal Haklar kategorisinde yer verildiği, 6 ifade ile Gelişimsel Haklar kategorisinde yer verildiği tespit edilmiştir. Korunma Hakkı kategorisine ait ifade tespit edilmemiştir. Akıllı Tavşan Momo çizgi filmde yetişkin karakterlerinin bulunmaması nedeniyle bu kapsamda değerlendirilmemiştir.

Akıllı Tavşan Momo çizgi filmde çocuk ile çocuk arasında geçen diyaloglarda, Katılım Hakkı kategorisinde yer alan madde 24'e değinilme durumuna örnek olarak; 'Hasta Yavru Kaplumbağa' adlı bölümünde (03:55), 'Bombom: *Kıyıda ki çöplerin arasına bak. Sanki bir şey hareket ediyor.*', 'Bado: *Evet gördüm bir canlı var galiba orada.*', 'Bombom: *Bu bir su kaplumbağası.*', 'Bado: *Yavru sanırım.*', 'Bombom: *Gözleri kapalı.*', 'Bado: *Uyuyor mu acaba?*', 'Bombom: *Belki de hastadır.*', 'Bado: *Küçük kaplumbağa iyi misin?*', 'Bombom: *Bado bak ağzının kenarında mavi bir şey var.*', 'Bado: *Bu kaplumbağa hiç iyi görünmüyor.*', 'Bombom: *Onu hemen Doktor kapkapa götürsek iyi olacak.*', 'Bado: *Haklısın. Hadi gidelim.*' ifadesi verilebilir.

Niloya çizgi filmde çocuk ile çocuk arasında geçen diyaloglar incelendiğinde, sırasıyla en çok Katılım Hakkı kategorisinde 46 ifade ile yer verildiği, 6 ifade ile Gelişimsel Haklar kategorisinde yer verildiği, 3 ifade ile Yaşamsal Haklar kategorisinde yer verildiği tespit edilmiştir. Korunma Hakkı kategorisine ait ifadenin bulunmadığı tespit edilmiştir. Niloya çizgi filmde çocuk ile çocuk arasında geçen diyaloglarda, Katılım Hakkı kategorisi kapsamında yer alan madde 12: '*Çocuğun Görüşlerine Saygı Gösterilmesi*' değinilme durumuna örnek olarak; 'Altın Başaklar' adlı bölümünde (04:44), 'Murat: *Bahsettiğiniz altın tarla burası mı?*', 'Niloya: *Evet*

abi., 'Niloya: *Hani altın tarlası yoktu. Bak işte altın başakları bulduk.*', 'Murat: *Haklıymışsın Niloya. Altın başakları unutmuşum ben.*' ifadesi verilebilir.

Niloya çizgi filminde yetişkin ile çocuk arasında geçen diyaloglara bakıldığında, sırasıyla en çok 9 ifade ile Katılım Hakkı kategorisinde yer verildiği, ardından 3 ifade ile Yaşamsal Haklar kategorisinde yer verildiği, 2 ifade ile Gelişimsel Haklar kategorisinde yer verildiği tespit edilmiştir. Korunma Hakkı kategorisi kapsamında değerlendirilebilecek ifade olmadığı tespit edilmiştir. Niloya çizgi filminde yetişkin ile çocuk arasında geçen diyaloglarda, Gelişimsel Haklar kategorisi kapsamında yer alan Madde 5'e değinilme durumuna örnek olarak; 'Tren' adlı bölümünde (00:45), 'Anne: *Niloya kızım.*', 'Niloya: *Trenimiz istasyona yaklaşıyor.*', 'Niloya: *Efendim anne.*', 'Anne: *Kızım rica etsem bu örtüyü Fatoş teyzene götürebilir misin? Benim çok işim var.*', 'Niloya: *Anneciğim sana yardım etmeyi çok isterdim ama trencilik oynuyorum.*', 'Anne: *Niloya neden trenle yük taşıyorsun?*', 'Niloya: *Yük mü?*', 'Anne: *Bu örtüyü treninle taşıyabilirsin. Böylelikle hem trencilik oynarsın hem de bu örtüyü Fatoş teyzene götürebilirsin?*', 'Niloya: *Bu harika bir fikir anne. Hemen trenimi hazırlamalıyım.*' ifadesi verilebilir.

4.3 Çizgi Filmlerde Yer Alan Diyalogların Çocuk Hakları Kategorilerine Göre Olumlu ve Olumsuz Olarak İncelenmesi

Bu kısımda çizgi filmlerdeki diyalogların Çocuk Hakları kategorisinde yer alan dört temel hak kategorisinin (Yaşamsal, Gelişimsel, Korunma, Katılım) olumlu ve olumsuz ele alınma durumuna ilişkin bulguları bulunmaktadır.

Tablo 5. Çizgi Filmlerde Çocuk Hakları Kategorilerinin Olumlu ve Olumsuz Olarak Ele Alınma Durumunun İncelenmesi.

Çizgi Filmler	Elif ve Arkadaşları (N)		Akıllı Tavşan Momo (N)		Niloya (N)		Toplam (N)	
	+	-	+	-	+	-	+	-
Hak Kategorisi	+	-	+	-	+	-	+	-
Yaşamsal Haklar	19	0	10	0	6	0	35	0
Gelişimsel Haklar	68	0	6	0	8	0	82	0
Korunma Hakkı	10	0	0	0	0	0	10	0
Katılım Hakkı	76	5	58	2	51	4	185	11
Toplam	173	6	74	2	65	4	312	11

Tablo 5’de Çizgi filmlerdeki ifadelerde, Çocuk Hakları kategorisinde yer alan dört temel hak kategorisinin olumlu ve olumsuz ele alınma durumuna ilişkin bulgular yer almaktadır. İncelenen tüm çizgi filmlerde çocuk hakları kategorisine toplamda 312 ifade olumlu ele alınma durumuna yer verildiği tespit edilmiştir. 11 ifade de ise olumsuz ele alınma durumuna yer verildiği görülmektedir.

Çizgi filmlerdeki hak kategorilerinin olumlu olarak ele alınma durumuna bakıldığında, Elif ve Arkadaşları çizgi filminde Çocuk Hakları kategorisinde yer alan maddelere 173 ifade, Akıllı Tavşan Momo çizgi filminde 74 ifade, Niloya çizgi filminde 65 ifade olumlu ele alınma durumuna yer verildiği tespit edilmiştir.

Çizgi filmlerde Çocuk Haklarının olumlu ele alınma durumuna örnek olarak; Elif ve arkadaşları çizgi filminin ‘Bir Fikrim Var’ adlı bölümünde (05:36) ‘‘Elif: *Sonuçta biz çocuklar çok hareketliyiz. Rüzgar gibi hiç durmuyoruz.*’ ifadesi verilebilir.

Çizgi filmlerdeki hak kategorilerinin olumsuz olarak ele alınma durumuna bakıldığında, Elif ve Arkadaşları çizgi filminde 5 ifade, Akıllı Tavşan Momo çizgi filminde 3 ifade ve Niloya çizgi filminde 4 ifade olumsuz kullanımına değinildiği tespit edilmiştir.

Çizgi filmlerde Çocuk Haklarının olumsuz ele alınma durumuna örnek olarak; Elif ve Arkadaşları çizgi filminin ‘Yeni Arkadaş’ adlı bölümünde (02:30) ‘Kerem: *Elif duvarı neden süslüyorsun?*’, ‘Elif: *Yeni arkadaşımıza hoş geldin demek için Kerem.*’, ‘Kerem: *Elif! Oyuncaklarımız bize yetmiyor yeni biriyle nasıl paylaşıyoruz. Bir de onun için sınıfı süslüyorsun.*’, ‘Kerem: *Bence İpek öğretmenle konuşalım sınıfımızda yeni bir öğrenci için yerimizin olmadığını söyleyelim. Başka sınıfa gitsin.*’ ifadesi verilebilir.

Yaşamsal Haklar kategorisine olumlu olarak tüm çizgi filmlerde değinildiği olumsuz olarak hiçbir çizgi filmde değinilmediği tespit edilmiştir. En çok Elif ve Arkadaşları çizgi filminde 19 ifadede değinildiği, Akıllı Tavşan Momo çizgi filminde 10 ifadede değinildiği, Niloya çizgi filminde ise 6 ifadede olumlu olarak değinildiği tespit edilmiştir.

Yaşamsal Hakların olumlu ele alınma durumuna örnek olarak; Akıllı Tavşan Momo çizgi filminin ‘Tako’nun Dişleri’ bölümündeki (05:57) ‘Hipo: *Beyaz diş şenliği için hazır mısın?*’, ‘Momo: *Evet hazırım. Hipo: Dişlerine bakayım. Dişlerin gerçekten sağlıklı görünüyor Momo.*’, ‘Momo: *Evet günde iki kere fırçalıyorum da ondan.*’, ‘Hipo: *O zaman belki de beyaz diş ödülünü sen alırsın.*’, ‘Momo: *Buna çok sevindirim Hipo.*’ ifadesi verilebilir.

Gelişimsel Haklar kategorisine tüm çizgi filmlerde olumlu ele alınma durumuna değinildiği, olumsuz ele alınma durumuna ise hiçbir çizgi filmde değinilmediği tespit edilmiştir. Elif ve Arkadaşları çizgi filminde 68 ifadede olumlu ele alınma durumuna değinildiği, Akıllı Tavşan Momo çizgi filminde 6 ifadede olumlu ele alınma durumuna değinildiği ve Niloya çizgi filminde 8 ifadede olumlu ele alınma durumuna değinildiği tespit edilmiştir.

Gelişimsel Hakların olumlu ele alınma durumuna örnek olarak; Niloya çizgi filminin 'Park Yeri' bölümündeki (05:23) '*Murat: Bu güzel otoparkta ben de oynayabilir miyim?*', '*Mete: Elbette Murat gel sen de oyna.*', '*Niloya: Abi koskocaman bahçede bula bula burayı mı buldun oynayacak?*', '*Murat: Evet Niloya burası gerçekten harika.*' İfadesi verilebilir.

Korunma Hakkına sadece Elif ve Arkadaşları çizgi filminde, 10 ifadede olumlu ele alınma durumuna değinildiği tespit edilmiştir. Elif ve Arkadaşları çizgi filminde korunma hakkına olumsuz ele alınma durumuna değinilmemiştir. Niloya ve Akıllı Tavşan Momo çizgi filmlerinde ise Korunma Hakkına ne olumlu ne de olumsuz ele alınma durumuna değinilmediği tespit edilmiştir.

Korunma Hakkının olumlu ele alınma durumuna örnek olarak; Elif ve Arkadaşları çizgi filminin 'Bir Fikrim Var' adlı bölümünde (02:23) '*İpek öğretmen: Minik turtullarım, ben bugün rüzgar gülü yapmak istiyorum.*', '*Bana yardım eder misiniz?*', '*Ayşe: Evet.*', '*İpek öğretmen: İsteyen herkes kendi rüzgar gülünü yapabilir.*' ifadesi verilebilir.

Katılım Hakkına Elif ve Arkadaşları çizgi filminde 76 ifadede olumlu, 5 ifadede olumsuz olarak değinildiği tespit edilmiştir. Akıllı Tavşan Momo çizgi filminde 58 ifadede olumlu, 2 ifadede olumsuz ele alınma durumuna değinildiği tespit edilmiştir. Niloya çizgi filminde ise 51 ifadede olumlu, 4 ifadede olumsuz olarak değinildiği tespit edilmiştir.

Katılım Hakkının olumlu ele alınma durumuna örnek olarak; Elif ve Arkadaşları çizgi filminin 'Montum Olmadan Asla' adlı bölümünde (10:06) '*Elif: Anneciğim bana ihlamur yapar mısın?*', '*Elif'in annesi: Yaparım tabi yavrum. Ihlamurunu içer dinlenirsin.*' ifadesi verilebilir.

4.4 Çizgi Filmlerde Yaşamsal Hak Kategorisinde Yer Alan Hak Maddelerinin Olumlu ve Olumsuz Olarak Ele Alınma Durumunun İncelenmesi

Bu kısımda çizgi filmlerde geçen ifadelerde Yaşamsal Hak kategorisinde bulunan alt maddelerin olumlu ve olumsuz ele alınma durumuna ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Yaşamsal Haklar kategorisinde 6 alt madde yer almaktadır. Bu maddeler; madde 1, madde 6, madde 9/18, madde 24, madde 26 ve madde 27 alt maddelerinden oluşmaktadır.

Tablo 6. Elif ve Arkadaşları Çizgi Filminde Yer Alan Diyalogların Yaşamsal Haklar Kategorisine Göre Olumlu ve Olumsuz Olarak Ele Alınma Durumunun İncelenmesi.

Yaşamsal Hak Kategorisi	Olumlu Hak Sayısı	Olumsuz Hak Sayısı
Madde 1	1	0
Madde 6	0	0
Madde 9 / 18	0	0
Madde 24	18	0
Madde 26	0	0
Madde 27	0	0
Ara toplam	19	0

Tablo 6’da Elif ve Arkadaşları çizgi filminde, Yaşamsal Haklar kategorisinde yer alan maddelerin olumlu ve olumsuz olarak ele alınma durumuna bakılmıştır. Çizgi filmde madde 1, 1 ifade ve madde 24, 18 ifade olumlu olarak ele alındığı, olumsuz olarak ise değerlendirilebilecek ifade olmadığı tespit edilmiştir. Madde 6, madde 9/18, madde 26 ve madde 27’ye olumlu olarak değerlendirilebilecek ifade olmadığı tespit edilmiştir.

Çizgi filmde Madde 1'in olumlu ele alınma durumuna örnek olarak; Elif ve Arkadaşları çizgi filminin 'Bir Fikrim Var' adlı bölümünde (05:36) '*Elif: Sonuçta biz çocuklar çok hareketliyiz. Rüzgar gibi hiç durmuyoruz.*' ifadesi verilebilir. Bölümde Elif'in kendisini çocuk olarak ifade ettiği görülmektedir.

Çizgi filmde Madde 24'ün olumlu ele alınma durumuna örnek olarak; çizgi filmin 'Sağlığını Korumayı Dünyayı Korumayı' bölümünde (06:24) '*İpek öğretmen: Ellerimiz kirli olduğunda, özellikle hasta olduğumuz zamanlarda gözle görülemeyen birçok mikrop, bakteri ve virüs ellerimizde bulunabilir. Ellerimizi yıkamazsak ve günlük hayatımıza devam edersek tüm bu görünmeyen bakteri ve virüsler işte böyle etrafa yayılabilir.*', '*Ayşe: Aynı bu boyalar gibi mi öğretmenim?*', '*İpek öğretmen: Evet aynı bu boyalar gibi.*', '*Ayşe: Etrafımızı ellerimizle boyadığımızın farkında bile değildik.*', '*Elif: Ama bu çok tehlikeli.*', '*Selim: Hem de çok. Mikroplar yayılırsa herkes hasta olur.*', '*İpek öğretmen: Peki mikropların, hastalıkların yayılmasını nasıl önleyebiliriz? Sizlerden bunun üzerine düşünüp çalışmanızı istiyorum.*' ifadesinde İpek öğretmen ve çocuklar arasında geçen diyalog da İpek öğretmenin temiz olmakla ilgili çocukları bilgilendirdiği ve bununla ilgili çocuklardan düşüncelerini ifade etmelerini istediği anlaşılmaktadır.

Çizgi filmde 'Benim Hatam' adlı bölümde (02:17) '*İpek öğretmen: Kerem sen hala ellerini yıkamadın mı?*', '*Kerem: Şimdi yıkayacağım öğretmenim.*', '*İpek öğretmen: Gel hadi gidip ellerimizi yıkayalım.*' ifadesi olumlu kullanıma örnek olarak verilebilir. İpek öğretmenin ifadelerinden çocuğun sağlığı açısından yararının düşünüldüğünü anlaşılmaktadır.

Tablo 7. Akıllı Tavşan Momo Çizgi Filminde Yer Alan Diyalogların Yaşamsal Haklar Kategorisine Göre Olumlu ve Olumsuz Olarak Ele Alınma Durumunun İncelenmesi.

Yaşamsal Hak Kategorisi	Olumlu Hak Sayısı	Olumsuz Hak Sayısı
Madde 1	0	0
Madde 6	0	0
Madde 9 / 18	0	0
Madde 24	10	0
Madde 26	0	0
Madde 27	0	0
Ara toplam	10	0

Tablo 7’de Akıllı Tavşan Momo çizgi filminde, Yaşamsal Haklar kategorisinde yer alan maddelerin olumlu ve olumsuz olarak ele alınma durumuna bakılmıştır. Çizgi filmde madde 24, 10 ifadeyle olumlu olarak ele alındığı, olumsuz olarak ise değinilebilecek ifade olmadığı tespit edilmiştir. Çizgi filmde madde 1, madde 6, madde 9/18, madde 26 ve madde 27 ise olumlu olarak ele alınmadığı tespit edilmiştir.

Çizgi filmde Madde 24’ün olumlu ele alınma durumuna örnek olarak; ‘Hasta Yavru Kaplumbağa’ adlı bölümde (03:55) ‘Bombom: *Kıyıda ki çöplerin arasına bak. Sanki bir şey hareket ediyor.*’, ‘Bado: *Evet gördüm bir canlı var galiba orada.*’, ‘Bombom: *Bu bir su kaplumbağası.*’, ‘Bado: *Yavru sanırım.*’, ‘Bombom: *Gözleri kapalı.*’, ‘Bado: *Uyuyor mu acaba?*’, ‘Bombom: *Belki de hastadır.*’, ‘Bado: *Küçük kaplumbağa iyi misin?*’, ‘Bombom: *Bado bak ağzının kenarında mavi bir şey var.*’, ‘Bado: *Bu kaplumbağa hiç iyi görünmüyor.*’, ‘Bombom: *Onu hemen Doktor Kapkap’a götürsek iyi olacak.*’, ‘Bado: *Haklısın. Hadi gidelim.*’ ifadesi verilebilir. Burada sağlık bakım hizmetlerinden yararlandığı görülmektedir.

Çizgi filmde ‘İzi’nin Sırrı’ adlı bölümde (01:52) ‘Dış ses: *Nereye gidiyorsun?*’, ‘Momo: *Yağmurlu ormana. Orada yaşayan kuzenimi ziyaret edeceğiz.*’, ‘Dış ses: *Çok güzel uzakta yaşayan akrabaları ziyaret etmek hem onları hem de bizi mutlu ediyor.*’, ‘Momo: *Evet. Kuzenimi çok özledim birlikte yağmurlu ormanda zaman geçireceğiz.*’, ‘Dış ses: *Yağmurluk almayı unutma.*’, ‘Momo: *Aldım bile.*’ ifadesi Yaşamsal Hakların olumlu ele alınma durumuna örnek olarak verilebilir.

Tablo 8. Niloya Çizgi Filminde Yer Alan Diyalogların Yaşamsal Haklar Kategorisine Göre Olumlu ve Olumsuz Olarak İncelenmesi.

Yaşamsal Hak Kategorisi	Olumlu Hak Sayısı	Olumsuz Hak Sayısı
Madde 1	2	0
Madde 6	0	0
Madde 9 / 18	0	0
Madde 24	4	0
Madde 26	0	0
Madde 27	0	0
Ara toplam	6	0

Tablo 8’de Niloya çizgi filminde, Yaşamsal Haklar kategorisinde yer alan maddelerin olumlu ve olumsuz olarak ele alınma durumuna bakılmıştır. Çizgi filmde madde 1, 2 ifadede ve madde 24, 4 ifadede ele alındığı, olumsuz olarak ise değinilebilecek ifade olmadığı tespit edilmiştir. Madde 6, madde 9/18, madde 26 ve madde 27’nin olumlu olarak ele alınmadığı tespit edilmiştir.

Çizgi filmde Madde 1’in olumlu ele alınma durumuna örnek olarak; ‘Uzay Yolu’ bölümünde (05:14) ‘Mine: *Mars’a indim. Marstayım, Mars’ta.*’, ‘Elif: *Mars’a inen ilk çocuk.*’ ifadesi verilebilir.

Çizgi filmde ‘Resimleşme’ adlı bölümde (01:10) ‘Niloya: *Abi biz daha çok küçüğüz. Okula gitmiyoruz ki. Nasıl mektup yazarız.*’ ifadesi verilebilir.

Çizgi filmde Madde 24’ün olumlu ele alınma durumuna örnek olarak; ‘Tren’ adlı bölümünde (05:02) ‘Fatoş teyze: *Bak ben de size kurabiye yapmıştım.*’, ‘Niloya: *Kurabiyeye bayılırım.*’, ‘Murat: *Harika.*’, ‘Metem: *Ben de alayım ben de.*’, ‘Elif: *Kurabiyeler nefismiş.*’ ifadesi verilebilir. Bu da çocuğun sağlıklı gıdaya erişim sağlandığını göstermektedir.

Çizgi filmde ‘Ağaç Doktoru’ adlı bölümde (01:38) ‘Niloya: *Yüzüme bir şey düştü. Bir yaprak sararmış. Bu yaprak neden sararmış. Yoksa hasta mı olmuş. Neredeyse tüm yapraklar sararmış. Güzel ağaç hasta olmuş.*’, ‘Niloya: *Anne.*’, ‘Anne: *Efendim kızım.*’, ‘Niloya: *Anne ağaçlar hasta olur mu?*’, ‘Anne: *Evet Niloya bazen ağaçlarda hasta olabilir.*’, ‘Niloya: *Teşekkür ederim anne.*’ ifadesi olumlu kullanıma örnek olarak verilebilir.

Çizgi filmlerde Yaşamsal Haklar kategorisinin alt maddelerine bakılmıştır. Çizgi filmlerde Yaşamsal Hakların olumlu ifade edilmesine yönelik Elif ve Arkadaşları çizgi filminde 19 ifadenin olumlu olarak yer aldığı, Akıllı Tavşan Momo çizgi filminde 15 ifadenin olumlu olarak yer aldığı, Niloya çizgi filminde 6 ifadenin olumlu olarak yer aldığı tespit edilmiştir. Çizgi filmlerde Yaşamsal Haklar kategorisinin alt maddelerine göre olumlu hak dağılımına bakıldığında, Madde 1’ e ait ifadelerin Elif ve Arkadaşları çizgi filmi ve Niloya çizgi filminde bulunduğu tespit edilmiştir. Madde 24’ e ait ifadelerin ise tüm çizgi filmlerde bulunduğu tespit edilmiştir. Yaşamsal Haklar kategorisinde bulunan madde 6, madde9/18, madde 24, madde 26 ve madde 27’ye ait ifadelerin bulunmadığı tespit edilmiştir. Çizgi filmlerde Yaşamsal Haklar kategorisine yönelik olumsuz ifade tespit edilmemiştir.

4.5 Çizgi Filmlerde Gelişimsel Hak Kategorisinde Yer Alan Hak Maddelerinin Olumlu ve Olumsuz Olarak Ele Alınma Durumu

Bu kısımda çizgi filmlerde geçen ifadelerde Gelişimsel Hak kategorisinde bulunan alt maddelerin olumlu ve olumsuz ele alınma durumuna ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Gelişimsel Haklar kategorisinde 7 alt madde yer almaktadır. Bu maddeler; Madde 5, Madde 7/8, Madde 10, Madde 21, Madde 23, Madde 28/29 ve Madde 31 alt maddelerinden oluşmaktadır.

Tablo 9. Elif ve Arkadaşları Çizgi Filminde Yer Alan Diyalogların Gelişimsel Haklar Kategorisine Göre Olumlu ve Olumsuz Olarak İncelenmesi.

Gelişimsel Hak Kategorisi	Olumlu Hak Sayısı	Olumsuz Hak Sayısı
Madde 5	1	0
Madde 7/8	0	0
Madde 10	0	0
Madde 21	0	0
Madde 23	0	0
Madde 28/29	22	0
Madde 31	45	0
Ara toplam	68	0

Tablo 9’da Elif ve arkadaşları çizgi filminde Gelişimsel Haklar kategorisinde yer alan maddelerin olumlu ve olumsuz olarak ele alınma durumuna bakılmıştır. Çizgi filmin incelenen bölümlerinde Gelişimsel Hakların olumlu ele alınma durumuna, Madde 5, 1 ifadede, Madde 28/29, 22 ifadede ve Madde 31, 45 ifadede olumlu olarak ele alındığı, olumsuz olarak değinilebilecek ifade olmadığı tespit edilmiştir. Madde 7/8, Madde 10, Madde 21 ve Madde 23’de olumlu olarak değinilebilecek ifade olmadığı tespit edilmiştir.

Çizgi filmde Madde 28/29'un olumlu ele alınma durumuna örnek olarak; 'Günler' adlı bölümdeki (01:59) 'Elif: *Görüşürüz ayıcık ben şimdi okula gidiyorum.*' ifadesi ve (10:31) 'Kerem: *Bu kadar nektarini nasıl yiyeceksin Elif?*', 'Elif: *Hepsini ben yemeyeceğim ki arkadaşlarıma paylaşacağım. Hem okulda bir sürü çocuk var. Öğretmenlerimiz var, müdüre hanım var.*' ifadesi verilebilir. Buna göre ifadelerde çocukların eğitim hakkından yararlandıkları görülmektedir.

Çizgi filmde Madde 31'in olumlu ele alınma durumuna örnek olarak; 'Benim Hatam' adlı bölümde (01:07) 'Selim: *Benim evim bitti.*', 'Ayşe: *Benimki bitmedi.*', 'İpek öğretmen: *Evi bitmeyenler üzülmesin yarın kaldığımız yerden devam edeceğiz. Şimdi oyun zamanı.*' ifadesi verilebilir. Bu ifade çocukların yaşlarına uygun etkinliklerden yararlandıklarını göstermektedir.

Çizgi filmde 'Israr Oyunu' adlı bölümde (10:15) 'Kerem: *Elif eve gitmeden önce parka gidip oynayalım mı?*', 'Elif: *Çok isterdim Kerem ama ben bugün biraz yoruldum. Eve gitmek istiyorum.*', 'Kerem: *Parka gidelim Elif haydi.*', 'Elif: *Kerem yoksa ısrar mı ediyorsun.*', 'Kerem: *Şaka yaptım Elif şaka. Başka zaman oynarız o zaman.*', 'Elif: *İyi o zaman. Bende şaka yapmıştım hiç yorulur muyum Kerem? Haydi parka gidelim.*' ifadesi verilebilir. Burada da çocuğun oyun hakkından yararlandığı görülmektedir.

Tablo 10. Akıllı Tavşan Momo Çizgi Filminde Yer Alan Diyalogların Gelişimsel Haklar Kategorisine Göre Olumlu ve Olumsuz Olarak İncelenmesi.

Gelişimsel Hak Kategorisi	Olumlu Hak Sayısı	Olumsuz Hak Sayısı
Madde 5	0	0
Madde 7/8	0	0
Madde 10	0	0
Madde 21	0	0
Madde 23	0	0
Madde 28/29	0	0
Madde 31	6	0
Ara toplam	6	0

Tablo 10’da Akıllı Tavşan Momo çizgi filminde Gelişimsel Haklar kategorisinde yer alan hak maddelerinin olumlu ve olumsuz değinilme durumuna bakılmıştır. Çizgi filmin incelenen bölümlerinde madde 31, 6 ifadede olumlu olarak ele alındığı, olumsuz olarak ise değinilebilecek ifade olmadığı tespit edilmiştir. Madde 5, Madde 7/8, Madde 10, Madde 21, Madde 23, Madde 28/29’a ise olumlu olarak değinilebilecek ifade olmadığı tespit edilmiştir.

Çizgi filmde Madde 31’in olumlu ele alınma durumuna örnek olarak; ‘Uçan Timtim’ adlı bölümünde (03:30) ‘Tortop: *Merhaba Maviş duydun mu Timtim elma günü düzenliyormuş?*’, ‘Maviş: *Bende oraya gidiyorum.*’ ifadesi verilebilir. Bu ifade de çocuğun yaşına uygun etkinliklerden yararlandığı düşünülmektedir.

Çizgi filmde ‘Ay’a Ulaşmak’ adlı bölümde (06:07) ‘Yumi: *Çok yoruldum.*’, ‘Timtim: *Bende. Her yerim ağrıdı biraz burada dinlenelim.*’, ‘Yumi: *Evet dinlenirken de düşünelim.*’ ifadesi olumlu kullanıma örnek olarak verilebilir. Bu ifade de çocuğun dinlenme hakkından yararlandığı görülmektedir.

Tablo 11. Niloya Çizgi Filminde Yer Alan Diyalogların Gelişimsel Haklar Kategorisine Göre Olumlu ve Olumsuz Olarak İncelenmesi.

Gelişimsel Hak Kategorisi	Olumlu Hak Sayısı	Olumsuz Hak Sayısı
Madde 5	1	0
Madde 7/8	0	0
Madde 10	0	0
Madde 21	0	0
Madde 23	0	0
Madde 28/29	0	0
Madde 31	7	0
Ara toplam	8	0

Tablo 11’de Niloya çizgi filminde Gelişimsel Haklar kategorisinde yer alan hak maddelerinin olumlu ve olumsuz olarak değinilme durumuna bakılmıştır. Çizgi filmde Madde 5, 1 ifadede ve Madde 31, 7 ifadede olumlu olarak yer verildiği, olumsuz olarak ise değinilebilecek ifadenin olmadığı tespit edilmiştir. Madde 7/8, Madde 10, Madde 21, Madde 23 ve Madde 28/29’da olumlu olarak değinilebilecek ifade olmadığı tespit edilmiştir.

Çizgi filmde Madde 5’in olumlu ele alınma durumuna örnek olarak; ‘Tren’ adlı bölümde (00:45) ‘Anne: Niloya kızım.’, ‘Niloya: Trenimiz istasyona yaklaşıyor.’, ‘Niloya: Efendim anne.’, ‘Annesi: Kızım rica etsem bu örtüyü Fatoş teyzene götürebilir misin? Benim çok işim var.’, ‘Niloya: Anneciğim sana yardım etmeyi çok isterdim ama trencilik oynuyorum.’, ‘Annesi: Niloya neden trenle yük taşıyorsun?’, ‘Niloya: Yük mü?’, ‘Annesi: Bu örtüyü trenle taşıyabilirsin. Böylelikle hem trencilik oynarsın hem de bu örtüyü Fatoş teyzene götürebilirsin?’, ‘Niloya: Bu harika bir fikir anne. Hemen trenimi hazırlamalıyım.’ ifadesi verilebilir.

Çizgi filmde Madde 31'in olumlu ele alınma durumuna örnek olarak; 'Sevimli Hayvanlar' adlı bölümde (01:30) 'Fatoş teyze: *Evet bu kadar oyun yeter şimdi Ayşeciğin uyku saati.*', 'Niloya: *İyi uykular Ayşecik.*' ifadesi verilebilir. Bu ifade de çocuğun dinlenme hakkından yaralandığı görülmektedir.

Çizgi filmde 'Oyuncak Şehir' adlı bölümde (04:50) 'Niloya: *Az kalsın unutuyordum.*', 'Murat: *Niloya neden böyle yaptın?*', 'Niloya: *Ne yaptın abi bir şey mi yaptım?*', 'Murat: *Evet oyuncakları topladın.*', 'Niloya: *Oyuncaklar. Evet abi oyun bitince oyuncaklarımı yerine koydum. Şimdi dışarıda oynama zamanı.*' ifade olumlu kullanıma örnek olarak verilebilir.

Çizgi filmlerde Gelişimsel Haklar kategorisinin alt maddelerine bakılmıştır. Çizgi filmlerde Gelişimsel Hakların olumlu ifade edilmesine yönelik Elif ve Arkadaşları çizgi filmde 68 ifadenin olumlu olarak yer aldığı, Akıllı Tavşan Momo çizgi filmde 6 ifadenin olumlu olarak yer aldığı, Niloya çizgi filmde 8 ifadenin olumlu olarak yer aldığı tespit edilmiştir. Çizgi filmlerde Gelişimsel Haklar kategorisinin alt maddelere göre olumlu dağılımına bakıldığında, Madde 5'e ait ifadelerin Elif ve Arkadaşları çizgi filmi ve Niloya çizgi filmde bulunduğu tespit edilmiştir. Madde 28/29'a 'Eğitim Hakkı' ait ifadelerin ise sadece Elif ve Arkadaşları çizgi filmde bulunduğu tespit edilmiştir. Madde 31'e ait ifadelerin ise tüm çizgi filmlerde bulunduğu tespit edilmiştir. Gelişimsel Haklar kategorisinde bulunan Madde 7/8, Madde 10, Madde 21, ve Madde 23'e ait ifade tespit edilmemiştir. Çizgi filmlerde Gelişimsel Haklar kategorisine yönelik olumsuz ifade tespit edilmemiştir.

4.6 izgi Filmlerde Korunma Hakkı Kategorisinde Yer Alan Hak Maddelerinin Olumlu ve Olumsuz Olarak Ele Alınma Durumunun İncelenmesi

Bu kısımda çizgi filmlerde geçen ifadelerde Korunma Hakkı kategorisinde bulunan alt maddelerin olumlu ve olumsuz ele alınma durumuna ilişkin bulgular yer almaktadır. izgi filmlerden Elif ve Arkadaşları izgi filminde korunma hakkı kategorisi kapsamında olumlu ifadelerinin yer aldığı, olumsuz olarak ise değinilebilecek ifadenin bulunmadığı tespit edilmiştir. Akıllı Tavşan Momo ve Niloya izgi filminde ise korunma hakkı kategorisi kapsamında olumlu ve olumsuz olarak değinilebilecek ifadenin bulunmadığı tespit edilmiştir. Korunma Hakkı kategorisinde yer alan 15 madde bulunmaktadır. Bu maddeler; Madde 2, Madde 11, Madde 19, Madde 20, Madde 22, Madde 25, Madde 32, Madde 33, Madde 34, Madde 35, Madde 36, Madde 37, Madde 38, Madde 39, Madde 40'a ait alt maddelerinden oluşmaktadır.

Tablo 12. Elif ve Arkadaşları Çizgi Filminde Yer Alan Diyalogların Korunma Hakkı Kategorisine Göre Olumlu ve Olumsuz Olarak İncelenmesi.

Korunma Hakkı Kategorisi	Olumlu Hak Sayısı	Olumsuz Hak Sayısı
Madde 2	8	0
Madde 11	0	0
Madde 19	0	0
Madde 20	0	0
Madde 22	2	0
Madde 25	0	0
Madde 32	0	0
Madde 33	0	0
Madde 34	0	0
Madde 35	0	0
Madde 36	0	0
Madde 37	0	0
Madde 38	0	0
Madde 39	0	0
Madde 40	0	0
Ara toplam	10	0

Tablo 12’de Elif ve arkadaşları çizgi filminde Korunma Hakkı kategorisinde yer alan maddelerin olumlu ve olumsuz olarak değinilme durumuna bakılmıştır. Çizgi filmde Madde 2’ye 8 kez ve Madde 22’ye 2 kez olumlu olarak değinildiği, olumsuz olarak ise değinilebilecek ifadenin bulunmadığı tespit edilmiştir. Çizgi filmde Madde 11, Madde 19, Madde 20, Madde 25, Madde 32, Madde 33, Madde 34, Madde 35, Madde 36, Madde 37, Madde 38, Madde 39, Madde 40’a yer verilmediği tespit edilmiştir.

Çizgi filmde Madde 2’nin olumlu ele alınma durumuna örnek olarak; ‘Bir Fikrim Var’ adlı bölümde (02:23) ‘İpek öğretmen: *Minik turtularım, ben bugün rüzgar*

gülü yapmak istiyorum. Bana yardım eder misiniz?, ‘Ayşe: *Evet.*’, ‘İpek öğretmen: *İsteyen herkes kendi rüzgar gülünü yapabilir.*’ ifadesi verilebilir.

Çizgi filmde ‘Yeni Arkadaş’ adlı bölümdeki (10:48) ‘Kerem: *Öğretmenim bizim Ahed gibi daha fazla yeni arkadaşla ihtiyacımız var.*’, ‘İpek öğretmen: *Öyle mi?*’, ‘Kerem: *Evet, çünkü oyuncaklarla oynamak kadar paylaşmakta eğlenceli.*’ ifade olumlu kullanıma örnek verilebilir.

Çizgi filmde Madde 22’nin olumlu ele alınma durumuna örnek olarak; ‘Yeni Arkadaş’ adlı bölümdeki (01:41) ‘İpek öğretmen: *Evet, arkadaşınız bu ülkeye yabancı. Ülkesinden vatanından çok uzakta. Türkçeyi pek konuşmıyor, evini ve arkadaşlarını çok özliyor. Bu sebeple ona yardımcı olmalıyız olur mu?*’ ifadesi ülkeye yeni gelen çocuğun o ülkedeki çocuklar kadar ülkede haklarının korunduğunu göstermektedir. Sığınmacı konumundaki çocuğun okula gitmesi o ülkedeki haklarından yararlandığını göstermektedir.

Çizgi filmlerde Korunma Hakkı kategorisinin alt maddelerine bakılmıştır. Çizgi filmlerde Korunma Hakkının olumlu ifade edilmesine yönelik sadece Elif ve Arkadaşları çizgi filminde 10 ifadenin olumlu olarak madde 2’de 8 ifadede ve madde 22’de 2 ifadede bulunduğu tespit edilmiştir. Çizgi filmde olumsuz ifadeler yer verilmediği tespit edilmiştir. Akıllı Tavşan Momo çizgi filmi ve Niloya çizgi filminde ise Korunma Hakkına yönelik olumlu veya olumsuz ifade tespit edilmemiştir. Elif ve Arkadaşları çizgi filminde Korunma Hakkı kategorisinde bulunan alt maddelerin olumlu hak sayılarına göre dağılımına bakıldığında, Madde 2’ ye ve madde 22’ye ait ifadelerin bulunduğu tespit edilmiştir. Madde 11, Madde 19, Madde 20, Madde 25, Madde 32, Madde 33, Madde 34, Madde 35, Madde 36, Madde 37, Madde 38, Madde 39, Madde 40’a ait ifadelerin ise bulunmadığı tespit edilmiştir.

4.7 Çizgi Filmlerde Katılım Hakkı Kategorisinde Yer Alan Hak Maddelerinin Olumlu ve Olumsuz Olarak Ele Alınma Durumunun İncelenmesi

Bu kısımda çizgi filmlerde geçen ifadelerde Katılım Hakkı kategorisinde bulunan alt maddelerin olumlu ve olumsuz ele alınma durumuna ilişkin bulgular yer almaktadır. Katılım Hakkı kategorisinde yer alan 7 madde bulunmaktadır. Bu maddeler; Madde 3, Madde 12, Madde 13, Madde 14, Madde 15, Madde 16 ve Madde 17 alt maddelerinden oluşmaktadır.

Tablo 13. Elif ve Arkadaşları Çizgi Filminde Yer Alan Diyalogların Katılım Hakkı Kategorisine Göre Olumlu ve Olumsuz Olarak İncelenmesi.

Katılım Hakkı Kategorisi	Olumlu Hak Sayısı	Olumsuz Hak Sayısı
Madde 3	7	0
Madde 12	65	5
Madde 13	4	0
Madde 14	0	0
Madde 15	0	0
Madde 16	0	0
Madde 17	0	0
Ara toplam	76	5

Tablo 13’de Elif ve arkadaşları çizgi filminde Katılım Hakkı kategorisinde yer alan maddelerin olumlu ve olumsuz değinilme durumuna bakılmıştır. Çizgi filmde madde 3, 7 ifade, Madde 12, 65 ifade, Madde 13, 4 ifade olumlu olarak değinildiği, olumsuz olarak ise madde 12’ye 5 ifade değinildiği tespit edilmiştir. Olumlu hak ifade sayılarına, Madde 14, Madde 15, Madde 16 ve Madde 17’de değinilebilecek ifadenin bulunmaması nedeniyle yer verilmediği tespit edilmiştir. Olumsuz olarak ise Madde 3, Madde 13, Madde 14, Madde 15, Madde 16 ve Madde

17’de değinilebilecek ifadenin bulunmaması nedeniyle yer verilmediği tespit edilmiştir.

Çizgi filmde olumlu olarak maddelere değinilme durumuna örnek;

Madde 3’ün olumlu ele alınma durumuna örnek olarak; ‘Montum Olmadan Asla’ adlı bölümde (01:23) ‘Elif’in annesi: *Kızım, montunu giymelisin hava epey serin.*’, ‘Elif: *Anneciğim montumu dün giymiştim bugün giymesem olur mu?*’, ‘Elif’in annesi: *Havalar serin Elifciğim, montunu giymezsün üşür hasta olursun.*’, ‘Elif: *Merak etme anne ben üşümüyorum.*’, ‘Elif’in annesi: *Bak ne güzel Montun var. Hem sana da çok yakışıyor. Bence mutlaka giymelisin. (...)*’, ‘Elif: *Anneciğim montum bugün uçak oldu. Yarın giyerim artık.*’ ifadesi verilebilir. Buna göre annesinin Elif’i düşündüğünü ve hasta olmaması için montunu giymesini gerektiğini belirttiği bu nedenle çocuğun öncelikli yararını göz önünde bulundurdıkları görülmektedir.

Çizgi filmde ‘Kendime Saygı Duyuyorum’ adlı bölümde (10:35) ‘Elif’in annesi: *Bir daha ayağımı çarparsan canın acırsa bana mutlaka söyle olur mu kızım?*’, ‘Elif: *Merak etme anneciğim mutlaka söyleyeceğim. Ağrımı görmezden gelmeyeceğim. Çünkü ben artık kendime saygı gösteriyorum.*’, ‘Elif’in annesi: *Öyle mi?*’, ‘Elif: *Evet anne ben hem kendine hem çevresine saygılı biriyim.*’, ‘Elif’in annesi: *İşte benim tatlı kızım.*’ ifadesi katılım hakkının olumlu ele alınma durumuna örnek olarak verilebilir. Bu ifadelerde belirtildiği üzere çocuğun sağlığının önemsendiği ve göz ardı edilmediğini görülmektedir.

Çizgi filmde Madde 12’nin olumlu ele alınma durumuna örnek olarak; ‘Yalnız Oyun’ adlı bölümde (08:55) ‘İpek öğretmen: *Kim başlamak ister anlatmaya?*’, ‘Selim: *Ben.*’, ‘İpek öğretmen: *Seni dinliyoruz Selim’ cim.*’, ‘Selim: *Ben bloklardan bir kütüphane yaptım ama uçan bir kütüphane.*’, ‘İpek öğretmen: *Öyle mi!*’, ‘Selim: *Uçarak her yere gidiyor ve çocuklara kitap dağıtıyor. Çocuklarda bu uçan*

kütüphaneyi çok seviyor.’, ‘İpek öğretmen: *Çok güzelmiş Selim’ cim. Sana ait özel bir dünya kurmuşsun, tebrik ederim.*’, ‘Selim: *Teşekkür ederim öğretmenim.*’, ‘Ayşe: *‘Bende anlatabilir miyim öğretmenim?’*’, ‘İpek öğretmen: *‘Elbette Ayşeciğim. Sen nasıl bir dünya kurdun?’*’, ‘Ayşe: *‘Ben özel bir park yaptım. Bu parkta yerin altına inen trenler var. Gökyüzüne kadar sallanan salıncaklar, üzerinde zıpladıkça şarkı söyleyen zıpzıplar bile var.’* ifadesi verilebilir.

Çizgi filmde ‘Küçük Eleştirmenler’ adlı bölümde (10:31) ‘Elif: *Kerem eğer kili tam ortasında biraz daha az sıkıydın araban tek parça olabilirdi.*’, ‘Kerem: *Haklı olabilirsin Elif. Bir dahakine daha yumuşak dokunmaya çalışacağım. Vazon çok eğlenceli olmuş Elif.*’, ‘Elif: *Teşekkür ederim Kerem. Eğlenceli vazoları seviyorum.*’, ‘Kerem: *Sanki biraz mağaraya benzemiş.*’, ‘Ayşe: *Bence yarasaya benziyor.*’, ‘Elif: *Haklısın biraz eğri büğrü oldu vazom her şeye benziyor.*’ ifadesi olumlu kullanıma örnek olarak verilebilir.

Çizgi filmde Madde 13’ün olumlu kullanımına örnek olarak; ‘Bir Fikrim Var’ adlı bölümde (05:04) ‘Elif: *Peki bende üretiyor muyum kikitipite enerji?’*’, ‘İpek öğretmen: *Evet Elifcim hareket halindeki her şeyin kinetik enerjisi vardır.*’, ‘Elif: *Ama bu çok güzel bir şey. Öğretmenim aklıma bir fikir geldi. Eğer hareket ederek enerji üretebiliyorsak istersek bu enerjiyi kullanabiliriz değil mi?’*’, ‘İpek öğretmen: *Olabilir.*’, ‘Elif: *Sonuçta biz çocuklar çok hareketliyiz, rüzgar gibi hiç durmuyoruz. Hareketlerimizi enerjiye dönüştürecek elbiseler giyerek elektrik üretebiliriz.*’, ‘İpek öğretmen: *Çok ilginç bir fikir Elifcim.*’, ‘Elif: *Hem böylece pili biten oyuncak arabamızı şarj edebiliriz.*’ ifadesi verilebilir.

Çizgi filmde olumsuz olarak maddelere değinilme durumuna örnek;

Madde 12’nin olumsuz ele alınma durumuna örnek olarak; ‘Sevgini Göster’ adlı bölümde (04:50) ‘Kerem: *Selim haydi sende göstereceğine resmini.*’, ‘Selim: *Ben*

çizecek bir şey bulamadım ki.’, ‘Kerem: *Yoksa civcivi sevmedin mi?*’, ‘Selim: *Olur mu öyle şey bende sevdim civcivi.*’, ‘Elif: *O zaman civcive de söyle o da bilsin sevdiğini.*’, ‘Selim: *Yok söylemem.*’, ‘Kerem: *Yoksa utanıyor musun Selim.*’, ‘Selim: *Hayır Kerem ben bugün sevgimi göstermek istemiyorum.*’, ‘Elif: *Ama sevgini göstermezsen civciv onu sevdiğini nasıl bilecek.*’, ‘Selim: *İstemiyorum işte.*’, ‘Elif: *Ama neden?*’ ifadesi verilebilir.

Çizgi filmde ‘Yeni Arkadaş’ adlı bölümde (01:58) ‘Elif: *Kerem arabanın birini bana verir misin? Bende araba sürmek istiyorum.*’, ‘Kerem: *Elif bak orada başka arabalar var onları alabilirsin.*’, ‘Elif: *Hayır Kerem oradaki arabalar büyük, ben küçük arabalarla oynamak istiyorum.*’, ‘Kerem: *Ama bu arabalarla şu anda ben oynuyorum Elif.*’ ifadesi olumsuz kullanıma örnek olarak verilebilir.

Tablo 14. Akıllı Tavşan Momo Çizgi Filminde Yer Alan Diyalogların Katılım Hakkı Kategorisine Göre Olumlu ve Olumsuz Olarak İncelenmesi.

Katılım Hakkı Kategorisi	Olumlu Hak İfade Sayısı	Olumsuz Hak İfade Sayısı
Madde 3	1	0
Madde 12	56	2
Madde 13	0	0
Madde 14	0	0
Madde 15	0	0
Madde 16	0	0
Madde 17	1	0
Ara toplam	58	2

Tablo 14’de Akıllı Tavşan Momo çizgi filminde Katılım Hakkının olumlu ve olumsuz değinilme durumuna bakılmıştır. Çizgi filmde Madde 3, 1 ifadede, Madde 12, 56 ifadede ve Madde 17, 1 ifadede olumlu olarak değinildiği, olumsuz olarak ise madde 12’ye 2 ifadede değinildiği tespit edilmiştir. Madde 13, Madde 14, Madde 15

ve Madde 16'ya olumlu olarak değinilebilecek ifadenin bulunmadığı, olumsuz olarak ise, Madde 3, Madde 13, Madde 14, Madde 15 ve Madde 16'da değinilebilecek ifadenin bulunmadığı tespit edilmiştir.

Çizgi filmde olumlu olarak değinilmeye örnek;

Madde 3'ün olumlu ele alınma durumuna örnek olarak; 'Momo'nun Büyük Üzüntüsü' adlı bölümünde (04:39) 'İzi: *Kocaman pasta nereye gitmiş olabilir?*', 'Yumi: *Pastasız kutlasak.*', 'Hipo: *Çok uğraştım ben o pasta için.*', 'Tako: *Ne zaman kaybolmuş.*', 'Huhu: *Nasıl kaybolmuş?*', 'Tortop: *Arkadaşlar. Evet pasta kayboldu. Telaşlanmak yerine onu aramamız gerekiyor.*', 'Huhu: *Doğru iki gruba ayrılalım. İlk grup burayı arasın diğeri ormanı.*', 'Hipo: *Momo durumu anlamadan pastayı bulmalıyız arkadaşlar.*', 'Kiki: *Onu bulacağız Hipo merak etme.*' ifadesi verilebilir. Bu ifade çocuğun öncelikli yararının göz önünde bulundurulduğunu göstermektedir.

Çizgi filmde Madde 12'nin olumlu ele alınma durumuna örnek olarak; 'İzi'nin Sırrı' adlı bölümde (02:42) 'Bombom: *Çok heyecanlıyım.*', 'Badoo: *Ben de.*', 'Bombom: *Bu makinelerle bütün şarkılı orman sakinlerinin fotoğraflarını çekebileceğiniz.*', 'Bado: *Sonra o fotoğraflarla bir sergi açarız değil mi?*', 'Bombom: *Tabii fotoğraflarla şarkılı ormanda yaşam olur serginin adı da.*', 'Bado: *Yaşasın.*' ifadesi verilebilir.

Çizgi filmde 'Hasta Yavru Kaplumbağa' adlı bölümde (06:34) 'Huhu: *Dostlarım Bado ve Bomboma bizi uyardıkları için teşekkür ediyoruz. Benim önerim birlikte nehre gidelim ve nehirdeki atıkları bir an önce temizleyelim.*', 'Yumi: *Nehirden atıp çıkarmak kolay değil bunu nasıl yapacağız?*', 'Timtim: *Hep birlikte girelim ve atıkları yakalamaya çalışalım.*' ifadesi katılım hakkının olumlu ele alınma durumuna örnek olarak verilebilir.

Çizgi filmde Madde 17'nin olumlu ele alınma durumuna örnek olarak; 'Balkabağı' adlı bölümdeki (04:42) 'Momo: *İlk kez bir uçağın havalanmasından bu yana 100 yıldan fazla zaman geçmiş.*' ifade verilebilir.

Olumsuz olarak değinilmeye örnek;

Madde 12'nin olumsuz ele alınma durumuna örnek olarak; 'İzinin Sırrı' adlı bölümde (03:43) 'Bombom: *Merhaba.*', 'Tortop: *Merhaba.*', 'Bombom: *Şarkılı ormanda yaşam diye bir fotoğraf sergisi açacağız da sizin fotoğraflarınızı çekebilir miyim?*', 'Zizi: *Tabii çekebilirsiniz. Yalnız ben şarkılı ormanda yaşamıyorum tam da onu söyleyecektim ki.*', 'Bombom: *Şarkılı ormanda yaşamıyor musun? Güzel şakaydı.*' ifadesi verilebilir.

Tablo 15. Niloya Çizgi Filminde Yer Alan Diyalogların Katılım Hakkı Kategorisine Göre Olumlu ve Olumsuz Olarak İncelenmesi.

Katılım Hakkı Kategorisi	Olumlu Hak Sayısı	Olumsuz Hak Sayısı
Madde 3	6	0
Madde 12	44	4
Madde 13	1	0
Madde 14	0	0
Madde 15	0	0
Madde 16	0	0
Madde 17	0	0
Ara toplam	51	4

Tablo 15'de Niloya çizgi filminde Katılım Hakkı kategorisinde yer alan maddelerin olumlu olarak ele alınma durumuna bakılmıştır. Çizgi filmde Madde 3, 6 ifadede, Madde 12 46 ifadede, Madde 13, 1 ifadede olumlu olarak değinildiği, Madde 12'nin ise 4 ifadede olumsuz olarak değinildiği tespit edilmiştir. Madde 14, Madde 15, Madde 16 ve Madde 17'nin olumlu olarak değinilmediği, Madde 3, Madde 13, Madde

14, Madde 15, Madde 16 ve Madde 17'nin olumsuz olarak değinilmediği tespit edilmiştir.

Çizgi filmde olumlu değinilmeye örnek;

Madde 3'ün olumlu ele alınma durumuna örnek olarak; 'Tren' adlı bölümde (03:20) 'Niloya: *Trenimiz çok hızlı gidiyor.*', 'Mine: *Trenin camından bakmak çok eğlenceli.*', 'Mete: *Tren durdu.*', 'Niloya: *Sayın yolcularımız. Makinistimiz Tospik amca uyarıyor. Lütfen güvenliğiniz için camdan sarkmayınız. Tren hareket halindeyken kapıları açmaya çalışmayınız.*' ifadesi verilebilir.

Çizgi filmde 'Uzay Yolu' adlı bölümde (01:16) 'Mete: *Mine senin için battaniye getirdim uzay yolu serin olur üşürsün.*', 'Mine: *Teşekkür ederim Mete.*' ifadesi ve (01:41) 'Niloya: *Yolda acıkırsın diye sana sandviç hazırladım.*', 'Mine: *Çok teşekkür ederim Niloya. Acıkınca yerim.*' ifadesi katılım hakkının olumlu kullanıma örnek olarak verilebilir.

Çizgi filmde Madde 12'nin olumlu ele alınma durumuna örnek olarak; 'Sevimli Hayvanlar' adlı bölümde (01:43) 'Niloya: *Buldum. Ayşeciğe tüm hayvanları nasıl öğreteceğimizi biliyorum.*', 'Mete: *Nasıl Niloya çok merak ettim.*', 'Niloya: *Kırlara gidip hayvanların fotoğraflarını çekeceğiz. Mete: Haydi hemen gidelim.*' ifadesi verilebilir.

Çizgi filmde 'Park Yeri' adlı bölümde (01:43) 'Mete: *Niloya arabalarımızı park etmemiz gerekiyor.*', 'Niloya: *Haklısın Mete ama burası babamın arabasına ait. Başka bir yer bulmalıyız.*', 'Mete: *Niloya gel gel şu iplerin altına park edelim.*', 'Niloya: *Çok güzel fikir Mete.*' ifadesi olumlu kullanıma örnek olarak verilebilir.

Çizgi filmde Madde 13'ün olumlu ele alınma durumuna örnek olarak; 'Altın Başaklar' adlı bölümde (04:56) 'Niloya: *Altın başaklar ne işe yarıyor?*', 'Hasan amca: *Başaklardan un ve ekmek yapılıyor.*', 'Mete: *Niloya her yere baktım ama hiç oyuncak*

bulamadım. Bu tarlada hazine yok.’, ‘Niloya: *Bulduk Mete bulduk. Altın başaklar bir hazine bunlardan ekmek yapılıyor.*’ ifadesi verilebilir.

Çizgi filmde olumsuz değinilmeye örnek olarak;

Madde 12’nin olumsuz ele alınma durumuna örnek olarak; ‘Uzay Yolu’ adlı bölümde (01:41) ‘Murat: *Geçebilir miyim? Uzay gemisini ben de görmek istiyorum.*’, ‘Murat: *Mine, Niloya ve Mete’nin yaptığı bu uzay aracıyla mı gideceksin Mars’a?*’, ‘Mine: *Evet bu uzay aracıyla gideceğim. Bak bu da uzay yolu haritası. Bunlarda takip cihazları. Ben uzaydayken beni buradan takip edebilirsiniz.*’, ‘Murat: *Ama bununla uzaya çıkamazsın ki Mine. Yani siz bilirsiniz deneyip görün.*’, ‘Niloya: *Yanıyorsun abi. Birazdan Mine uzaya gidecek sende göreceksin.*’, ‘Mete: *Haklısın Niloya. Murat da biraz sonra bu tarihi ana tanıklık edecek.*’ ifadesi verilebilir.

Çizgi filmde ‘Altın Başaklar’ adlı bölümde (02:38) ‘Niloya: *Abi hazineyi bulduk.*’, ‘Murat: *Buldunuz mu?*’, ‘Niloya: *Altından bir tarla bulduk.*’, ‘Mete: *Belki içinde oyuncaklar da vardır.*’, ‘Murat: *Bence yanlış görmüşsünüzdür. Altın tarlası diye bir şey yok ki.*’, ‘Niloya: *Doğru gördük abi kendi gözlerimizle gördük.*’ ifadesi Katılım Hakkının olumsuz ele alınma durumuna örnek olarak verilebilir.

Çizgi filmlerde Katılım Hakkı kategorisinin alt maddelerine bakılmıştır. Çizgi filmlerde Katılım Hakkının olumlu ifade edilmesine yönelik Elif ve Arkadaşları çizgi filminde 76 ifadenin olumlu olarak yer aldığı, Akıllı Tavşan Momo çizgi filminde 58 ifadenin olumlu olarak yer aldığı, Niloya çizgi filminde 51 ifadenin olumlu olarak yer aldığı tespit edilmiştir. Çizgi filmlerde Katılım Hakkı kategorisinin alt maddelerine göre olumlu dağılımına bakıldığında, Madde 3’ ve Madde 12’ye ait ifadelerin tüm çizgi filmlerde bulunduğu tespit edilmiştir. Madde 13’e ait ifadelerin Elif ve Arkadaşları ve Niloya çizgi filmlerinde bulunduğu tespit edilmiştir. Madde 17’ye ait ifadelerin ise sadece Akıllı Tavşan Momo çizgi filminde bulunduğu tespit edilmiştir.

Katılım Hakkı kategorisi kapsamında Madde 14, Madde 15 ve Madde 16'ya ait ifade tespit edilmemiştir.

Çizgi filmlerde Katılım Hakkının olumsuz kullanımına yönelik Elif ve Arkadaşları çizgi filminde 5 ifadenin olumsuz olarak yer aldığı, Akıllı Tavşan Momo çizgi filminde 2 ifadenin olumsuz olarak yer aldığı, Niloya çizgi filminde ise 4 ifadenin olumsuz olarak yer aldığı tespit edilmiştir. Çizgi filmlerde Katılım Hakkı kategorisinin alt maddelerinin olumsuz dağılımına bakıldığında, madde 12'ye ait ifadelerin olumsuz olarak yer aldığı tespit edilmiştir. Katılım Hakkı kategorisinde yer alan Madde 3, Madde 13, Madde 14, Madde 15, Madde 16 ve Madde 17'ye ait ifade tespit edilmemiştir.

Bölüm 5

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, 3-6 yaş grubu çocukların en çok izledikleri çizgi filmlerde Çocuk Haklarına nasıl yer verildiğini saptamak amacıyla gerçekleştirilen çalışmadan elde edilen bulgular literatür ile desteklenerek yorumlanmıştır.

Bu kısımda, çizgi filmlerde yer alan karakterlerin özelliklerine dair bulgular analiz edilmiştir. Bu analiz sonucunda, incelenen çizgi filmlerde çocuk, yetişkin ve hayvan karakterlerin olduğu bulunmuştur.

Elif ve arkadaşları çizgi filmi ve Niloya çizgi filmlerinde çocuk ve yetişkin karakterler bulunurken, Akıllı Tavşan Momo çizgi filminde hayvan karakterlerin bulunduğu tespit edilmiştir. Çizgi filmlerdeki karakterlerin cinsiyetlerine baktığımızda, Elif ve Arkadaşları çizgi filminde 5 kadın karakter ve 4 erkek karakter bulunmaktadır. Akıllı Tavşan Momo çizgi filminde 8 kadın ve 9 erkek karakter bulunmaktadır. Niloya çizgi filminde 5 kadın ve 4 erkek karakter bulunmaktadır. Elde edilen bulgulara göre Elif ve Arkadaşları çizgi filmi ve Niloya çizgi filminde erkek karakterlerin kadın karakterlerden az olduğu görülmektedir. Akıllı Tavşan Momo çizgi filminde ise diğer iki çizgi filminden farklı olarak erkek karakterlerin kadın karakterlerden fazla olduğu bulunmuştur.

Çizgi filmlerde çocuk karakterlerin yanı sıra hayvan karakterlerin de yer alması, oyun döneminde yer alan çocukların çevrelerini daha kolay algılamaları ve sosyalleşmeleri açısından önemli bir etken olduğu düşünülmektedir. Buna göre Uğurlu (2013)'da çalışmasında insan karakterlerden çok hayvan karakterlerin kullanılmasının

çocukların dünyasına farklı bir bakış açısı kattığını, çocuğu kendi dünyasını anlamasını sağladığını ve çocuğun sosyalleşmesi açısından önemli bir öge olarak görüldüğünü belirtmektedir.

Araştırma kapsamında elde edilen bulgular kadın ve erkek karakterlerin eşit derecede yansıtılmadığını fakat karakter sayılarında çok az bir fark olduğunu göstermektedir. Bu nedenle çizgi filmlerdeki karakterlerin cinsiyete göre ifade sayılarının birbirine yakın olduğu fakat bu durumun fark yaratacak düzeyde olmadığını düşündürmektedir.

Çalışmada elde edilen bulgulara benzer olarak Pembegül'de (2019) araştırmasında, Çocuk Hakları açısından incelenen Bilim Çocuk ve Meraklı Minik dergilerde kadın ve erkek cinsiyetine yer verilme durumu incelenmiştir. Buna göre dergilerde, BMÇH Sözleşmesinde yer alan madde 2'nin 'Ayrımcılığa maruz kalmama hakkı' olumlu olarak kullanıldığını göstermektedir. Aslan (2010) tarafından yapılan çalışmada ise incelenen romanlar içerisinde 5'inde kadınların erkeklerle eşit olduğu, eşit haklara sahip oldukları belirtilmiştir. Bu durum kadınların ön plana alındığını ve olumlu olarak temsil edildiklerini göstermektedir.

Literatürde yer alan çalışmaların sonuçları ile yürütülen çalışmada kadın ve erkek karakterlerin sayılarının birbirine yakın olmasına yönelik elde edilen bulguların benzer doğrultuda olduğu düşünülmektedir. Literatüre bakıldığında yapılan çalışma ile çelişen araştırmalarında olduğu görülmektedir. Hesperaki Çil (2017) tarafından yapılan araştırmada, reklamlarda yer alan ana karakterlerin çoğunluğunun aktif erkek karakterlerden oluştuğunu, pasif karakterleri ise genellikle kadın karakterlerin temsil ettikleri belirtilmektedir. Deniz (2019) tarafından yapılan çalışmada ise incelenen çizgi filmlerdeki kadın ve erkek ana karakterlerin oranlarının birbirine yakın olduğu fakat yan karakterlerde erkek karakterlerin yoğunlukta olduğu tespit edilmiştir. Böylece

çizgi filmlerde erkek karakterlerin daha fazla olması toplumsal cinsiyet eşitliği açısından çocuklara olumsuz mesajlar içerdiği belirtilmektedir.

Görüldüğü gibi literatürdeki çalışmaların sonuçları ile yürütülen çalışmada elde edilen kadın ve erkek karakterlerin Çocuk Haklarına yönelik ifade sayılarının birbirine yakın olmasına yönelik bulguları destekler nitelikte olmadığı görülmektedir. İncelenen çalışmalarda çoğunlukla erkek karakterlerin baskın olduğu sonucunu ortaya koysa da bu durumun olumsuz bir ileti olduğu ve çocuklara yanlış mesajlar verdiği düşünülmektedir.

Bu kısımda, çizgi filmlerde haklarla ilgili yer alan diyalogların çocuk ve çocuk arasındaki dağılımına dair bulgular analiz edilmiştir. İncelenen çizgi filmler içerisinde Akıllı Tavşan Momo çizgi filminde hayvan karakterler yer almaktadır. Hayvan karakterlerin tamamı çocuk olarak yansıtıldığı için bu karakterler çocuk olarak değerlendirilmiştir.

Çocuk Haklarına yönelik çizgi filmlerdeki çocukların toplam ifade sayılarına bakıldığında Elif ve Arkadaşları çizgi filminde Çocuk Haklarına yönelik çocukların 94 ifadesinin bulunduğu, Akıllı Tavşan Momo çizgi filminde Çocuk Haklarına yönelik çocukların 77 ifadesinin bulunduğu, Niloya çizgi filminde Çocuk Haklarına yönelik çocukların 53 ifadesinin bulunduğu belirlenmiştir. Buna göre en yüksek ifade sayısı Elif ve Arkadaşları çizgi filminde bulunmaktadır.

Çizgi filmlerdeki ana karakterlerin ifade sayılarına bakıldığında, Akıllı Tavşan Momo çizgi filminin ana karakteri Momo'dur ve Momo'nun ifade sayısı diğer karakterlerden fazladır. Niloya çizgi filminin ana karakteri ise Niloya'dır ve Niloya karakterinin ifade sayısı diğer karakterlerden fazladır. Elif ve Arkadaşları çizgi filminde ise ana karakter Elif olmasına rağmen Kerem karakterinin ifadesi daha

fazladır. Buna göre çizgi filmlerde kadın ve erkek çocuk karakterlerinin ifadelerinin birbirine yakın olduğu görülmektedir.

Böylece incelenen çizgi filmlerde çocuk karakterlerin Çocuk Haklarına yönelik ifadelerine yer verilmesi, karakterler ile özdeşim kuran çocukların haklarını öğrenmeleri açısından katkısının olacağı düşünülmektedir. Çocuk Hakları Sözleşmesi madde 42’de hakların öğrenilmesi konusunda yetişkinler kadar çocuklarında bilgi edinmeye haklarının olduğu ve bu bilgilerin doğru kaynaklar yardımıyla edinilmesini belirtmektedir (UNICEF, 2004). Neslitürk ve Ersoy’un (2007) yapmış oldukları araştırma sonucunda, öğretmen adaylarının tamamı çocukların haklarını bilen bireyler olabilmeleri, kendilerini savunabilmeleri, karşısındakinin fikir ve düşüncelerine saygı gösterebilmeleri adına okul öncesi kurumlarda çocuklara haklarının öğretilmesinin gerektiğini belirtmektedirler. Bu çalışma, çocukların haklarını bilmeleri ve bu hakları bilmelerinin önemi açısından yürütülen çalışma ile benzer doğrultuda olduğu düşünülmektedir.

Çocukların Haklarını öğrenmeleri, karşısındaki kişinin haklarına ve kendi haklarına saygıyı, eğitim hakkının varlığını ve her ne koşulda olursa olsun bundan yararlanabileceğini, kendisini ilgilendiren her konuda düşüncelerini özgürce ifade edebilmesi hakkının olduğunu ve tam bir gelişim içerisinde büyümesi ve gelişmesine olanak sağlaması açısından önemli olduğu düşünülmektedir (Department for Education, 2015). Buna göre Washington’da (2010) çocuğun haklarını öğrenmesi ve bu konuda eğitim almasının çocuğun farkındalığını arttıracakını dile getirmektedir.

İncelenen çizgi filmler düşünüldüğünde 3 çizgi filmde TRT Çocuk kanalında yer alan çizgi filmler olduğu ve bu kanalın eğitsel bir öğrenme sağlama amacının olması, hedef kitlesinin 3-12 yaş grubu çocuklar olması, çocuğun gelişimini desteklemesi, toplumsal ve teknolojik konularda çocuklara farkındalık oluşturacak

içerik üretmeyi hedefleyen bir kanal olması çalışma açısından çocuklara Haklarının öğretimi konusunda destek niteliğinde içerikler ürettiklerini göstermektedir (TRT Çocuk, 2021).

Bu kısımda, çizgi filmlerde haklarla ilgili yer alan diyalogların yetişkin ve çocuk arasındaki dağılımına dair bulgular analiz edilmiştir. İncelenen çizgi filmler içerisinde Akıllı Tavşan Momo çizgi filminde yetişkin karakter bulunmamaktadır.

Çocuk Haklarına yönelik çizgi filmlerdeki yetişkinlerin toplam ifade sayılarına bakıldığında, Elif ve Arkadaşları çizgi filminde Çocuk Haklarına yönelik yetişkinlerin 84 ifadesi bulunurken, Niloya çizgi filminde Çocuk Haklarına yönelik yetişkinlerin 14 ifadesi bulunmaktadır.

Çizgi filmlerdeki ana karakterlerin ifade sayılarına bakıldığında, sadece Elif ve Arkadaşları çizgi filminde çocuk olan Elif karakterinin ana karakter olmasına rağmen yetişkin olan İpek öğretmen karakterinin ifadesinin daha fazla olduğu belirlenmiştir. Buna göre Elif ve Arkadaşları çizgi filminde Çocuk Haklarına yönelik yetişkin ile çocuk arasındaki ifade sayılarında yetişkinin ifadelerine daha fazla yer verildiği bulunmuştur.

Elde edilen bu bulgu sonucunda çocuklara haklarını öğretme konusunda yetişkinlere önemli ölçüde sorumluluk düştüğü görülmektedir. Dinç (2015) tarafından yapılan çalışmada ebeveynlerin çocuklara haklarını öğretme konusunda onlara model olarak, yaparak yaşayarak öğretme ve örnekler yoluyla anlatım yaptıklarını belirtmişlerdir. Çalışmada da belirtildiği üzere çocukların haklarını öğrenebilmeleri için yetişkinlere ihtiyaç duyarlar. Bu ihtiyaç hali yetişkinlerin çocuklara haklarını öğretme konusunda bir aracı konumunda olduklarını göstermektedir (Üner, 2011).

Akça ve Çiçekçiler (2019) tarafından yapılan araştırma sonucunda, çocukların izlemeyi sevdikleri çizgi filmler içerisinde yer alan karakterlerden bazılarının yetişkin

karakter oldukları belirlenmiştir. Çocukların bu karakterleri sevme nedenleri içerisinde ise bir otorite figürüne ve onun isteklerine uyma eğilimi içerisinde oldukları belirtilmektedir.

Buna göre literatürde yer alan çalışmanın sonuçları ile bu araştırmada çizgi filmlerdeki yetişkin karakterlerin ifadelerinin çocuk karakterlerin ifadelerinden fazla olması ile ilgili elde edilen bulgularla benzerlik göstermektedir. Çizgi filmlerde yetişkin karakterlerin kullanılması çocuğun olumlu davranış kazanması, çocuk tarafından sevilen karakterlerin olması, çocuğun gündelik sosyal hayatın kurallarını öğrenmesi ve bu öğrenmenin yetişkin karakterler aracılığıyla desteklendiği düşünülmektedir (Gümüş ve Adam, 2020).

Bu kısımda, çizgi filmlerde hangi hak kategorilerine yer verildiğine ve bu hak kategorilerinden hangilerine olumlu olarak yer verildiğine dair bulgular analiz edilmiştir.

Çocuk Hakları Sözleşmesinde yer alan Yaşamsal, Gelişimsel, Korunma ve Katılım Haklarını içeren dört temel hak kategorisi ele alınmıştır. İncelen çizgi filmlerden Elif ve Arkadaşları çizgi filminde 175 ifadede hakların olumlu olarak değinildiği, Akıllı Tavşan Momo çizgi filminde 88 ifadede hakların olumlu olarak değinildiği, Niloya çizgi filminde 66 ifadede hakların olumlu olarak değinildiği tespit edilmiştir. Çocuk Hakları Kategorisine toplamda 329 ifadede olumlu olarak yer verildiği tespit edilmiştir.

Yaşamsal Haklar kategorisine olumlu ifadelere tüm çizgi filmlerde yer verildiği tespit edilmiştir. İncelenen çizgi filmlerden en çok Elif ve Arkadaşları çizgi filminde 19 ifadede olumlu olarak değinildiği, Akıllı Tavşan Momo çizgi filminde 10 ifadede değinildiği, en az ise Niloya çizgi filminde 6 ifadede değinildiği tespit edilmiştir.

Gelişimsel Haklar kategorisi kapsamında olumlu ifadeler tüm çizgi filmlerde yer verildiği tespit edilmiştir. İncelenen çizgi filmlerden en çok Elif ve Arkadaşları çizgi filminde 68 ifadeyle olumlu olarak değerlendirildiği, Niloya çizgi filminde 8 ifadeyle değerlendirildiği, en az ise Akıllı Tavşan Momo çizgi filminde 6 ifadeyle değerlendirildiği tespit edilmiştir.

Korunma Hakları kategorisi kapsamında olumlu ifadeler sadece Elif ve Arkadaşları çizgi filminde, 10 ifadeyle değerlendirildiği tespit edilmiştir. Akıllı Tavşan Momo ve Niloya çizgi filmlerinde olumlu olarak değerlendirilebilecek ifade tespit edilmemiştir.

Katılım Hakları kategorisi kapsamında olumlu ifadeler tüm çizgi filmlerde yer verildiği tespit edilmiştir. İncelenen çizgi filmlerde en çok Elif ve Arkadaşları çizgi filminde 76 ifadeyle olumlu olarak değerlendirildiği, Akıllı Tavşan Momo çizgi filminde 58 ifadeyle değerlendirildiği, en az ise Niloya çizgi filminde 51 ifadeyle değerlendirildiği tespit edilmiştir.

Buna göre, olumlu olarak ele alınma durumuna en çok Katılım Hakları kategorisinde değerlendirildiği görülmektedir. Ardından Gelişimsel Haklar kategorisinde yer verildiği sonra Yaşamsal Haklar kategorisinde değerlendirildiği, en az ise Korunma Hakları kategorisinde değerlendirildiği tespit edilmiştir. Çizgi filmlerde çocuğun Katılım Hakkına daha fazla yer verilmesi çocuğun görüşlerini ve düşüncelerini ifade etmesine imkan tanıdığını göstermektedir.

Çocuk, Haklarını ilk olarak aile ortamında öğrenmeye başlar (Washington, 2010). Çocuğun küçük yaşlardan itibaren kendini özgürce ifade edebilmesi, sosyal ilişkilerini geliştirebilmesi, bireysel gelişiminin desteklenmesi ve her türlü şiddetle karşı korunması ailede çocuğun katılımının desteklenmesi ile sağlanmaktadır (BMÇHK Genel Yorum No. 12, 2009). Bu da Çocuk Hakları Komitesi tarafından

belirtilen çocuğun temel haklarından biri olan 12. Maddenin, çocukların görüşlerine saygı duyulmasını ve onların düşüncelerine önem verilmesinin gerektiğini belirtmekte ayrıca diğer hakların yorumlanması ve uygulanmasında dikkate alınması gereken bir madde olduğunun da altını çizmektedir (BMÇHK Genel Yorum 12, 2009). Öyle ki çocukların Katılım Hakları diğer temel hakların bir bağlayıcısı niteliğinde olduğu görülmektedir. Bu bağlayıcılık çocuğun her konuda yaş ve gelişimine göre sözlü veya sözsüz kendini ifade edebilmesine olanak sağlamaktadır (Kozikoğlu, 2019).

Araştırmada elde edilen bulgulara benzerlik gösterdiği düşünülen Kahraman, Kartal ve Yıldız (2020) tarafından yapılan 'Resimli Çocuk Kitaplarında Çocuk Hakları' adlı çalışmada, resimli çocuk kitaplarında Çocuk Haklarına yer verilme düzeyine bakılmıştır. Araştırma kapsamında 63 resimli çocuk kitabı incelenmiş ve haklarla ilgili 1063 ifadenin bulunduğu belirlenmiştir. Araştırma sonucunda, sırasıyla en çok Katılım Haklarına değinildiği ardından Yaşamsal Haklara, Gelişimsel Haklara ve en az Korunma Haklarına değinildiği belirtilmiştir.

Literatüre bakıldığında yapılan çalışma ile çelişen bulgularda görülmektedir. Aktı'nın (2014) çalışmasında, incelenen çizgi dizilerde en çok Yaşamsal Haklara ardından Gelişimsel Haklara, Katılım Haklarına ve en az Korunma Haklarına değinildiği belirtilmiştir. Kepenekçi ve Aslan (2011) tarafından yapılan çalışmada, Çocuk Hakları eğitiminde okul öncesi dönem çocuklarının araştırma kapsamında incelenen kitaplardan yararlanabilme durumlarına bakılmıştır. Araştırma sonucunda incelenen kitaplarda Çocuk Haklarına yönelik en çok Gelişimsel ve Yaşamsal Haklara yer verildiği en az ise Katılım ve Korunma Haklarına yer verildiği belirtilmiştir. Buna göre farklı sonuçların ortaya çıkmasına neden olarak, incelenen çalışmaların yılı, teknolojinin her geçen gün daha fazla gelişmekte olması, kitle iletişim araçlarına olan ilginin artması, ebeveynlerin teknolojiye ve medyaya karşı daha bilinçli yaklaşmaya

başlamaları, çocukların aile içerisinde fikirlerine ve görüşlerine önem verilmeye başlanması, Çocuk Haklarına yönelik ebeveynlere ve çocuklara eğitimlerin verilmesi gibi değişkenlerin bulunması çocuğun Katılım Hakkını destekler nitelikte olduğu düşünülmektedir (Kozikoğlu, 2019). Erbay (2013) göre, çocuğa tanınan Katılım Hakkının çocuğu ilgilendiren her konuda temel niteliklerden olması çocuk açısından önemini göstermektedir. Buna göre, araştırmada Katılım Haklarına daha fazla yer verilmesi, belirtilen değişkenler açısından doğal bir sonuç olduğunu göstermektedir.

Bu kısımda, çizgi filmlerde hangi hak kategorilerine yer verildiğine ve bu hak kategorilerinden hangilerine olumsuz olarak yer verildiğine dair bulgular analiz edilmiştir.

Çocuk Hakları Sözleşmesinde yer alan Yaşamsal, Gelişimsel, Korunma ve Katılım Haklarını içeren dört temel hak kategorisi ele alınmıştır. İncelenen çizgi filmlerde Çocuk Hakları kategorisine toplamda 11 ifadeye olumsuz olarak yer verildiği tespit edilmiştir.

Yaşamsal Haklar, Gelişimsel Haklar ve Korunma Hakları kategorileri kapsamında incelenen çizgi filmlerde olumsuz ifadelerin yer almadığı tespit edilmiştir.

Katılım Hakları kategorisi kapsamında olumsuz ifadelere tüm çizgi filmlerde yer verildiği tespit edilmiştir. İncelenen çizgi filmlerden en çok Elif ve Arkadaşları çizgi filminde 5 ifadeye olumsuz olarak değinildiği, Niloya çizgi filminde 4 ifadeye olumsuz olarak değinildiği, en az ise Akıllı Tavşan Momo çizgi filminde 2 ifadeye olumsuz olarak değinildiği tespit edilmiştir.

Buna göre, olumsuz olarak ele alınma durumuna Yaşamsal, Gelişimsel ve Korunma Hakları kategorilerinde yer verilmediği, Katılım Hakları kategorisinde ise yer verildiği görülmektedir. Alanda yapılan çalışmalara bakıldığında Yaşamsal, Gelişimsel ve Korunma Hakları kategorisine yönelik olumsuz ifadelerin bulunduğu ve

bu ifadelerin her alanda çocuğu etkileyebilecek düzeyde olduğunu göstermektedir (Türkyılmaz ve Kuş, 2014; Turan, 2011; Yıldız, 2017; Ergen, 2017). Buna göre çalışmada elde edilen bulgularda diğer Hak kategorilerine olumsuz olarak değinilmemesi olumlu bir sonuç olarak değerlendirilmektedir. Olumsuz ifadelere rastlanmaması çocuğun hakları konusunda doğru bilgiye yetişkine ihtiyaç duymadan, izlediği çizgi filmler aracılığıyla kolaylıkla erişmesini sağlayabileceği düşünölmektedir (Sarı, 2019).

Diğer bir yandan Katılım Hakları kategorisi kapsamında 11 ifadenin olumsuz olarak yer alması açısından çocukların görüşlerine saygı gösterilmemesi ve ifade ve bilgi özgürlüklerinin kısıtlanması gibi konularda haklarının görmezden gelindiği düşünölmektedir. Erbay'ın (2013) çalışmasında elde ettiği bulgular sonucunda Türkiye'de çocuğun Katılım Haklarına yer verilmediği ve çocuğun kendisini ifade etmesine olanak tanınmadığını ve bunun önündeki en büyük etmenin aileler olduğunu belirtmektedir. Din'in (2015) çalışmasına göre, ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik bilgilerinin olduğu ancak başta Katılım Hakları olmak üzere yaşamsal, gelişimsel ve korunma haklarına yönelik aile içerisinde bu hakların nasıl uygulanacağı konusunda yeterli bilgilerinin olmadığını belirtmektedir. Ayrıca ebeveynlerin Çocuk Haklarına yönelik uygulamadaki yetersizliklerinin olması çocukların haklarını yanlış uygulamaya neden olabileceklerini de düşöndürmektedir. Koşer & Ben-Arieh'ne (2020) göre, sadece Çocukların Haklarının korunmasına yönelik değil çocukların katılımlarını sağlamak açısından fikir ve görüşlerine de saygı gösterilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Buna göre çocukların kendilerini ilgilendiren konularda fikir ve görüşlerinin alınmasının son derece önemli olduğu düşünölmektedir.

Literatüre bakıldığında araştırmanın bulgularını destekleyen Yıldız'ın (2017) bulguları, internette satışı yapılan kitaplarda Çocuk Haklarıyla ilgili ifadelerin

olumsuz olarak yer aldığını tespit etmiştir. Çocuk kitaplarında çocukların ifade özgürlüğünün kısıtlanması, kitaplarda yer alan bilgileri çoğu zaman yetişkinler aracılığıyla edinmeleri, yetişkinlerin çocukları korumak adına bu bilgileri kendilerine göre değiştirmelerine de neden olabildiği düşünülmektedir.

Bu kısımda, çizgi filmlerde Yaşamsal Haklar kategorisinde hangi hak maddelerine olumlu hangi hak maddelerine olumsuz olarak yer verildiğine dair bulgular analiz edilmiştir.

Yaşamsal Haklar kategorisi kapsamında incelenen çizgi filmlerde olumlu olarak değinilebilecek ifadelerin yer aldığı, olumsuz olarak değinilebilecek ifadelerin ise yer almadığı tespit edilmiştir.

Elif ve Arkadaşları çizgi filminde, Madde 1 (Çocuğun Tanımı) ve Madde 24'e (Sağlık Bakımı Hizmetleri) olumlu olarak yer verildiği tespit edilmiştir. Akıllı Tavşan Momo çizgi filminde Madde 24'e olumlu olarak yer verildiği tespit edilmiştir. Niloya çizgi filminde Madde 1 ve Madde 24'e olumlu olarak yer verildiği tespit edilmiştir. Yaşamsal Haklar kategorisi kapsamında, Madde 6, Madde 9/18, Madde 26, Madde 27'ye yer verilmediği tespit edilmiştir.

Buna göre, incelenen çizgi filmlerde karakterlerin günlük hayatlarının konu alındığı, bu nedenle çizgi filmlerde çocukların kendilerini çocuk olarak ifade etmeleri, sağlık bakım hizmetlerinden yararlandıklarına yönelik ifadelerin bulunması ve hastalandıklarında doktora gittiklerine yönelik ifadelerin yer alması çalışmada olumlu bir sonuç elde edildiğini göstermektedir. İncelenen çizgi filmlerde Yaşamsal Haklar kategorisi kapsamında değinilmeyen maddelerin bulunması, çocuğun Yaşamsal Haklarına yeteri kadar önem verilmemesi nedeniyle bu hak maddelerine değinilmediği düşünülmektedir. Literatüre bakıldığında araştırmanın bulgularını destekleyen, Aktı (2014) tarafından yapılan çalışmada elde edilen bulgularda, Yaşamsal Haklar

kategorisi kapsamında incelenen 7 çizgi filmde 6'sında olumlu ifadelerin yer aldığı, 1 çizgi filmde ise olumsuz ifadelerin yer aldığı tespit edilmiştir. Araştırma kapsamında elde edilen bulgular ile Aktı'nın (2014) çalışmasının benzerlik gösterdiği düşünülmektedir. Buna göre, Yaşamsal Hakların çocuk açısından en temel gereksinim olduğu düşünüldüğünde, çizgi filmlerde bu hakların olumlu olarak yer alması araştırma açısından önemli bir sonucu ortaya koyduğu düşünülmektedir. Yaşamsal Haklar, çocuğun temel ihtiyaçlarını kapsayan çocuğun sağlıklı bir şekilde yaşamını sürdürebilmesi açısından oldukça önemli olan hak maddelerini kapsamaktadır (Sarı, 2019). Yaşamsal Hakların çocuğa tanınmaması durumunda diğer hakların varlığının bir önemi yoktur (Tacir, 2013). Oyeniyi & Ajigbye'ye (2013) göre, çocukların sağlık hizmetlerinden yararlanma konusunda gelişmekte olan ülkelerde ve Haiti gibi yoksul ülkelerde çocukların sağlık haklarından yararlanmaları için ülkelerin anayasaları tarafından desteklenmesi ve gereken özenin ve önemin devletler tarafından yerine getirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Buna göre çalışmada çocuğun Yaşamsal Hakları kapsamında ele alınan maddelere yer verilmesi çocuğun yaşamına verilen değeri bir kez daha göstermekte ve çalışma açısından son derece önemli bir sonucu ortaya koyduğu düşünülmektedir.

Bu kısımda, çizgi filmlerde Gelişimsel Haklar kategorisinde hangi hak maddelerine olumlu hangi hak maddelerine olumsuz olarak yer verildiğine dair bulgular analiz edilmiştir.

Gelişimsel Haklar kategorisi kapsamında incelenen çizgi filmlerde olumlu olarak değinilebilecek ifadelerin yer aldığı, olumsuz olarak değinilebilecek ifadelerin ise yer almadığı tespit edilmiştir.

Elif ve Arkadaşları çizgi filminde Madde 5, Madde 28/29 ve Madde 31'e olumlu olarak yer verildiği tespit edilmiştir. Akıllı Tavşan Momo çizgi filminde

Madde 31'e olumlu olarak yer verildiği tespit edilmiştir. Niloya çizgi filminde Madde 5 ve Madde 31'e olumlu olarak yer verildiği tespit edilmiştir. Gelişimsel Haklar kategorisi kapsamında, Madde 7/8, Madde 10, Madde 21 ve Madde 23'e yer verilmediği tespit edilmiştir.

Çalışma sonucunda Gelişimsel Haklar kategorisinde yer alan Madde 31'e daha fazla değinildiği tespit edilmiştir. Çocuk Hakları Sözleşmesinde yer alan Madde 31'de çocuğun oyun oynama, dinlenme, yaş ve gelişimine uygun etkinliklere katılma ve boş zamanlarını değerlendirmeye hakkının olduğu belirtilmektedir (UNICEF, 2004). Çocuklar pek çok şeyi oyun oynayarak öğrenmektedirler. Çocuğun ilk oyun alanının aile ortamı olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle ailenin bu konudaki tutumunun çocuk açısından büyük bir öneme sahip olduğu düşünülmektedir (Dereli ve Uludağ, 2013). Günümüzde çocuğun oyun hakkının çeşitli nedenlerden dolayı kısıtlandığı görülmektedir. Oyun Hakkının kısıtlanması, ebeveynlerin çevreye karşı güvensizlikleri, her iki ebeveyninde çalışması, kentsel bölgelerde ve apartmanlarda yaşamaları gibi pek çok nedenden dolayı kısıtlandığı düşünülmektedir (Erşan, 2011). Dinç'in (2015) çalışmasında elde ettiği bulgularda ailelerin, çocukların oyun oynama haklarını ellerinden aldıklarını ve bunun nedeninin ise hava kirliliği ve hızlı kentleşme gibi durumlardan çocuklarını korumaları adına bu haktan mahrum bıraktıklarını belirtmişlerdir. Çocukların oyun, eğlenme ve dinlenme haklarının kısıtlanması başta aileler olmak üzere toplumsal çevre ve devletlerin sorumluluğu altındadır. Çocukların bu açıdan korunması için UNICEF'in tanımladığı 'Çocuk Dostu Kent' kavramı çocukların tam bir gelişim içerisinde büyümeleri adına toplumsal çevre tarafından atılması gereken önemli bir adım olduğu düşünülmektedir (Özbay, 2019). Çocuğun tam bir gelişim içerisinde olabilmesi adına oyun, eğlence ve eğitim gibi haklardan yararlanması gerekmektedir (Mrnjaus, 2014). Buna göre, incelenen çizgi filmlerde

Gelişimsel Haklar kategorisinde yer alan anne ve babalarının rehberliğinde yeteneklerinin geliştirilmesi, eğitimin her kademesinde yer almaları, oyun, eğlenme ve dinlenmeye yönelik haklarına olumlu olarak değinilmesi çocuğun günlük rutini içerisinde yer alan bu haklarını öğrenmesi ve gelişiminin desteklenmesi adına olumlu bir sonuç ortaya koyduğu düşünülmektedir (Alpay ve Tuna, 2020). Literatür incelendiğinde araştırmanın bulgularını destekleyen, Mrnjaus'un (2014) bulgularında, çocuğun gelişimi için oyunun önemli bir rolünün olduğunu belirtmektedir. Çalışmasında çocukların oyun oynama sürelerinin gittikçe azalmasının, çocuğun fiziksel, sosyal ve duygusal açıdan etkilerinin olduğu ve bu etkilerin çocuğun haklarının ihlal edilmesine yol açtığını belirtmektedir. Araştırma bulgularını destekler nitelikte Güneş (2011) tarafından yapılan çalışmada, çocuğun eğitim ve eğitimin amaçlarının seviyelerini belirlemek adına velilerle görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler sonucunda, eğitim hakkının çocuğun gelişim alanlarını desteklediği ve ailelerin de bu katkılara inandıkları tespit edilmiştir. Buna göre incelenen literatürde de görüldüğü üzere çocuğun Gelişimsel Haklardan yararlanabilmesi adına oyun hakkının, eğlenme, dinlenme ve eğitim hakkının desteklenmesi gerektiği görülmektedir.

Bu kısımda, çizgi filmlerde Korunma Hakları kategorisinde hangi hak maddelerine olumlu hangi hak maddelerine olumsuz olarak yer verildiğine dair bulgular analiz edilmiştir.

Korunma Hakları kategorisi kapsamında incelenen çizgi filmlerden sadece Elif ve Arkadaşları çizgi filminde olumlu olarak değinilebilecek ifadelerin yer aldığı, olumsuz olarak ise değinilebilecek ifadelerin yer almadığı tespit edilmiştir. Akıllı Tavşan Momo ve Niloya çizgi filmlerinde olumlu ve olumsuz olarak değinilebilecek ifadenin bulunmadığı tespit edilmiştir.

Elif ve Arkadaşları çizgi filminde Madde 2 ve Madde 22'ye olumlu olarak yer verildiği tespit edilmiştir. Korunma Hakları kategorisi kapsamında, Madde 11, Madde 19, Madde 20, Madde 25, Madde 32, Madde 33, Madde 34, Madde 35, Madde 36, Madde 37, Madde 38, Madde 39 ve Madde 40'a yer verilmediği tespit edilmiştir.

Buna göre Korunma Hakları kategorisi kapsamında Elif ve Arkadaşları çizgi filminde değinilen, çocuğun Madde 2 ve Madde 22'ye ait maddelerin çizgi filmlerde belirtilmesi günümüzde ülkemize çok sayıda gelen sığınmacı konumundaki çocukların haklarını ve bu çocukların ayrımcılığa maruz kalmamaları açısından çocukların, yetişkinlerin ve tüm kamuoyunun bilinç düzeylerini arttırmaya yönelik bir girişim olduğu ve çalışma açısından önemli bir sonucu ortaya koyduğu düşünülmektedir (Esen, 2020). Buna göre sığınmacı konumundaki çocukların Çocuk Hakları Sözleşmesinde belirtildiği üzere sığındıkları ülke içerisinde bulunan çocuklarla aynı haklara sahip olduklarının unutulmaması gerektiği, buna yönelik devletin çalışmalar yapması gerektiği de açıkça belirtilmektedir (UNICEF, 1989).

Literatürde yer alan çalışmalara bakıldığında, Livberber (2021) tarafından yapılan çalışmada, sığınmacı konumundaki bireylere yönelik haberlerde sağlanan olanaklar ve mevcut yaşam koşulları gibi konuların yer aldığı fakat sığınmacı konumunda bulunan bireylerin ayrımcılığa maruz kalma durumlarına, eşit şartlardan yararlanma durumlarına ve haklarından haberdar olma durumlarına yönelik haberlerin bulunmadığı veya böyle söylemlerin haberlere yansımadağı belirtilmektedir. Araştırmada elde edilen bulgularda sığınmacı çocukların hakları ve çocukların ayrımcılığa maruz kalmaması konusunda olumlu ifadelere daha fazla yer verildiği, incelenen çalışmalarda ise sığınmacı çocukların durumlarına ilişkin hiçbir ifadenin bulunmadığı görülmektedir (Bolgün ve Uçan, 2019; Tılıç ve Bal, 2020; Kurtkara, 2020). Zembat, Çelik, Yıldırım ve Kılıçkaya'ya (2021) göre, öğretmenlerin sığınmacı

çocuklar konusunda olumsuz metaforlar oluşturduklarını bunun nedeninin ise genel olarak bu çocuklar konusunda haberlerde olumsuz olarak temsil edilmelerinin yanlış algıya neden olduğunu ve bu konuda çevrenin bilinçlendirilmesinin gerektiğini vurgulamaktadırlar.

Genel olarak Korunma Hakları ele alındığında çocuklara her türlü şiddete karşı korunma yollarının da öğretilmesi son derece önem taşımaktadır. Çocuklar geçmişten günümüze bakıldığında korunmaya muhtaç bireyler olarak görüldükleri bilinmektedir. Çocukların korunması açısından pek çok uygulama ve düzenleme yapılsa da yeterli olmamıştır. Bu nedenle devletler tarafından uluslararası Çocuk Hakları Sözleşmesi imzalanmıştır. Sözleşmede Korunma Hakları kategorisinde yer alan ve çocuğun korunması adına en önemli ve değinilmesi gereken, çocuğun bakımından sorumlu kişilerin çocuğu herhangi bir kötü muamele karşısında koruması gerektiği ve olası durumlarda önlem almalarının gerektiğini belirten 19. maddeye değinilmedi görülmektedir (UNICEF, 2004)

Bu durum çalışma açısından olumsuz bir sonuç oluşturmaktadır. Literatüre bakıldığında, Atik ve Ebrin (2015) tarafından yapılan çalışmada, çizgi filmlerde şiddet unsurlarının genellikle sempatik şiddet unsuru olarak yer aldığını ve çocukların bunları komik ve eğlenceli bulduklarını belirtmektedirler. Aral ve Kadan (2019) tarafından yapılan çalışmada ise, çocukların en çok izledikleri çizgi filmlerde en fazla fiziksel şiddete yönelik öğelerin bulunduğunu tespit etmişlerdir.

Bu kısımda, çizgi filmlerde Katılım Hakları kategorisinde hangi hak maddelerine olumlu hangi hak maddelerine olumsuz olarak yer verildiğine dair bulgular analiz edilmiştir.

Katılım Hakları kategorisi kapsamında incelenen çizgi filmlerde olumlu ve olumsuz olarak değinilebilecek ifadelerin yer aldığı tespit edilmiştir.

Elif ve Arkadaşları çizgi filminde, Madde 3, Madde 12 ve Madde 13'e olumlu olarak yer verildiği, olumsuz olarak ise sadece Madde 12'de yer verildiği tespit edilmiştir. Madde 14, Madde 15, Madde 16 ve Madde 17'ye olumlu ve olumsuz olarak yer verilmediği tespit edilmiştir. Akıllı Tavşan Momo çizgi filminde Madde 3, Madde 12 ve Madde 17'ye olumlu olarak yer verildiği, olumsuz olarak ise Madde 12'ye yer verildiği tespit edilmiştir. Madde 13, Madde 14, Madde 15 ve Madde 16'ya olumlu ve olumsuz yer verilmediği tespit edilmiştir. Niloya çizgi filminde Madde 3, Madde 12 ve Madde 13'e olumlu olarak yer verildiği, olumsuz olarak ise sadece Madde 12'nin yer verildiği tespit edilmiştir. Madde 14, Madde 15, Madde 16 ve Madde 17'ye olumlu ve olumsuz olarak yer verilmediği tespit edilmiştir.

Genel olarak Katılım Hakları kategorisi kapsamında olumlu olarak Madde 12'ye daha fazla değinilmiş olsa da olumsuz olarak da değinilmenin olduğu görülmektedir. Çocuğun Katılım Haklarına yönelik değinilen 12. Madde Çocuk Hakları Sözleşmesi dışında başka herhangi bir antlaşmada yer almayan tek maddedir. Çocuk Hakları Sözleşmesinde yer alan Madde 12'nin, fikir ve düşüncelerini ifade etme açısından yaş ve gelişim seviyesine ulaşmış olan çocuğun, kendini ifade etme hakkının olduğu belirtilmektedir (UNİCEF, 2004). Bu maddenin amacı çocukların birey olarak görülmeleri ve toplumsal bağımsızlıklarını kazanmalarınıdır. Bu nedenle bu madde çocuklar açısından büyük bir öneme sahiptir (BM ÇHK, 2009).

İncelenen çizgi filmlerde Çocukların Katılım Hakları kategorisi kapsamında, Madde 3, Madde 12, Madde 13 ve Madde 17'ye yönelik hak maddelerine olumlu olarak yer verildiği, olumsuz olarak ise Madde 12'ye yer verildiği tespit edilmiştir. Çocukların haklarını öğrenebilmeleri açısından küçük yaşlarda yetişkine ihtiyaç duymaktadırlar. Bu ihtiyaç çocukların haklarını öğrenebilmeleri açısından son derece önemlidir. İncelenen çalışmalara bakıldığında genellikle resimli çocuk kitaplarında,

dergilerde ve haberlerde çocuk haklarına yer verildiği görülmektedir (Kepenekçi ve Aslan, 2011; Maltepe, 2013; Büyükalan ve Harmankaya, 2019; Sarı, 2019; Pembegül, 2019; Dolar ve Koran, 2021). Bunun dışında çocuklara haklarının öğretilmesi açısından onlara daha fazla hitap eden çizgi filmlerin varlığı da önem taşımaktadır. Çizgi filmlerde yer alan mesajların özenle seçilmesi, günlük hayattan kesitler sunması ve mizah ve abartıya yer vermesi nedeniyle bilgiyi kolayca çocuğa verebilmeyi sağlamaktadır (Eulie, 1969; Akt: Dalacosta, Kamariotaki-Paparrigopoulou, Palyvos & Spyrellis 2009).

Literatür incelendiğinde araştırmanın bulgularını destekleyen, Archard & Skivenes (2009) tarafından yapılan çalışmada çocuğun dinlenilme hakkının bulunduğu, çocuğu etkileyen konularda kendisini ifade etmesini ve kendi görüşlerini özgürce dile getirmesinin gerekliliğini belirtmektedirler. Çocukların ailede söz hakkının olması, görüşlerinin alınması, merak ve keşfetme arzusunun desteklenmesi ve ebeveyn eğitimlerinin artması gibi konuların çocuğun Katılım Haklarını desteklediği düşünülmektedir (BMÇHK Genel Yorum No. 12, 2009). Bir başka çalışmada da araştırmanın bulgularını destekler nitelikte sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Aktı (2014) tarafından yapılan çalışmanın bulgularında, Katılım Hakları kategorisinde incelenen çizgi filmlerde 63 ifadenin olumlu 3 ifadenin olumsuz olarak yer aldığı tespit edilmiştir. Buna göre literatürde yer alan bulguların, araştırma bulgularına benzer doğrultuda olduğu düşünülmektedir.

Araştırmada elde edilen bulgular ile çelişen, Dolar ve Koran (2021) tarafından yapılan araştırmada elde edilen bulgularda, çocuklarla ilgili haberlerde Katılım Hakları kategorisi kapsamında 24 haberde olumlu, 44 haberde ise olumsuz olarak yer aldığı belirtilmektedir. Buna göre Katılım Haklarına yönelik haberlerde olumsuz ifadeler daha fazla yer verilmektedir.

Bu sonuçlar ile araştırmada elde edilen bulgular arasında farklılıkların görüldüğü, araştırmada katılım haklarına olumlu olarak çizgi filmlerde daha fazla yer verildiğı ancak literatürde yer alan çalışmalara bakıldığında haberlerde katılım haklarına olumsuz olarak yer verildiğı görülmektedir. Çalışmamızın sonucunda Katılım Haklarına daha fazla olumlu olarak değinilmesi toplumsal çevre açısından çocuğun görüşlerine önem verildiğini ve saygı duyulduğunu göstermektedir.

Genel olarak bu çalışmanın sonucunda incelenen çizgi filmlerde 3 çeşit karakterin olduğu belirlenmiştir. Bunlar ‘Çocuk, Yetişkin ve Hayvan’ karakterleridir. Bu karakterlerin cinsiyetlerine bakıldığında birbirine yakın oranda kadın ve erkek karakterin olduğu ve bu karakterlerin ifadelerinin de birbirine yakın olduğu belirlenmiştir. Çizgi filmlerde çocuk ile çocuk arasında geçen diyaloglarda Çocuk Haklarına yönelik kadın ve erkek karakterlerin ifadelerinin birbirine yakın olduğu belirlenmiştir. Yetişkin ile çocuk arasında geçen diyaloglara bakıldığında Akıllı Tavşan Momo çizgi filminde yetişkin karakterin bulunmaması nedeniyle diğer iki çizgi film değerlendirilmiştir. İncelenen çizgi filmlerden sadece Elif ve Arkadaşları çizgi filminde ana karakterin çocuk olmasına rağmen ana karakter olmayan yetişkinin Çocuk Haklarına yönelik ifadelerine daha fazla yer verildiğı belirlenmiştir.

İncelenen çizgi filmlerde tüm hak kategorilerine 312 ifadeyle olumlu olarak değinildiğı belirlenmiştir. Olumsuz olarak ise 11 ifadeyle sadece Katılım Hakları kategorisinde yer verildiğı belirlenmiştir. Olumlu ele alınma durumuna en çok Katılım Haklarında ardından sırasıyla Gelişimsel Haklar, Yaşamsal Haklar ve en az Korunma Haklarında yer verildiğı tespit edilmiştir.

İncelenen çizgi filmlerde Korunma Hakları kategorisine en az değinildiği görülmektedir. Bunun nedeni olarak, Korunma haklarının çizgi filmlerde yer alması çocukları olası hak ihlallerinden kendilerini korumak ve farkındalıklarını artırmak için bir yöntem olarak düşünülebilir (Aktı, 2014). Ancak incelenen çizgi filmlerde bu kategoride yer alan hak maddeleri tespit edilmemiştir. Çalışma kapsamında en çok değinilenin bulunduğu Katılım Hakları kategorisinde yer alan Madde 12'ye hem olumlu hem de olumsuz olarak daha fazla yer verildiği tespit edilmiştir. Gelişimsel Haklar kategorisinde Madde 31'e olumlu olarak değinildiği, Yaşamsal Haklar kategorisinde Madde 24'e olumlu olarak değinildiği ve Korunma Hakları kategorisinde ise Madde 2'ye olumlu olarak diğer maddelere göre daha fazla yer verildiği tespit edilmiştir.

Gün geçtikçe çizgi filmlerde çocuğun katılımına yönelik sözel unsurlara yer verildiği görülmektedir. Çocukların en çok izledikleri çizgi filmlerde çocuğun görüşlerine saygı gösterilmesi maddesine daha fazla yer verilmesinin, çocuğun bu hakkın varlığından haberdar olduğu sonucuna varılabilir (Neslitürk ve Ersoy, 2007). BM Çocuk Hakları Sözleşmesinde yer alan 42. madde de belirtildiği üzere, çocuğun haklarını uygun araçlarla öğrenmesinin gerekliliği vurgulanmaktadır (UNICEF, 2004). Çocukların çizgi filmler aracılığıyla haklarını öğrenmeleri ileriki yaşamlarında bu haklarının bilincinde bireyler olabilmeleri açısından büyük bir öneme sahiptir. Bu nedenle çalışmada elde edilen sonuçların çocuklar, aileler, eğitimciler ve toplumumuza önemli bir katkı sağlayacağı da düşünülmektedir.

Aşağıda çalışma kapsamında alana katkı sağlayacağını düşündüğümüz bazı öneriler şu şekilde sıralanmıştır;

- Bu araştırma kapsamında çizgi filmlerde Çocuk Haklarına yeteri kadar değinilmemesi nedeniyle çocuk kanallarına bu duruma yönelik denetimlerin getirilmesi ve bununla ilgili çalışmaların yapılması önerilebilir.
- Çocuk kanallarında çizgi film yapımı/seçimi konusunda görev yapan kişilere Çocuk Hakları konusunda farkındalık yaratacak çalışmaların yapılması önerilebilir.
- Çocuk kanallarının alanda araştırma yapan araştırmacılara, ailelere ve çocuklara çizgi filmlerin içerikleri hakkında web sitelerinde eğer varsa çizgi filmlerde yer alan Çocuk Hakları ile ilgili bilgilerin çizgi film künyelerine eklenmesi önerilebilir.
- Çizgi filmlerde, Korunma Hakları kategorisinde yer alan Madde 19'a 'çocuğun her türlü ihmal, istismar ve şiddete karşı korunması' yönelik sözel içeriklerin bulunmadığı görülmektedir. Çocuklara yönelik yapılan bu çizgi filmlerde çocuğun kendini koruması açısından bu maddeye yönelik sözel içeriklere yer verilmesi önerilebilir.
- Çizgi filmlerde yer alan şiddet içerikli öğelerin bulunması nedeniyle ailelerin çocuklarla birlikte çizgi film izlemeleri ve sonunda olumlu ve olumsuz yönleri çocuklarla konuşulması önerilebilir.
- Çalışma kapsamında çizgi filmlerde Çocuk Haklarına yönelik sadece sözel içerikler incelenmiştir. Gelecekte yapılacak çalışmalar için sadece sözel içerikleri incelemekle birlikte görsel içeriklerinde incelenmesi önerilebilir.

KAYNAKLAR

- Acar, Ş. H. (2020). ‘*Türkiye’de Televizyon İzleme Ölçüm Sistemi: İzleyicinin Üretimi*’. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü. (2008). Çocuk Programları ve Bu Programlarda Yayımlanan Reklamların İçerik Analizi Araştırması. www.ailevecalisma.gov.tr adresinden alınmıştır.
- Akça, F., ve Çilekçiler, N. K. (2019). Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların En Çok Etkilendiği Çizgi Film Karakterleri ve Bu Karakterlerle Özdeşleşmelerinin Yol Açabileceği Dijital Tehlikeler. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 6(2), 403–433.
- Akgül, M. Ş. (2015). *İlkokul Öğrenci Velilerinin Çocuk Haklarına İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.
- Akkuş, S., Yılmaz, Y., Şahinöz, A., ve Sucaklı, İ. (2015). *3-60 Ay Arası Çocuklarının canlı izlemesinin İncelenmesi*. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi, 3. Ulusal Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Kongresi (Uluslararası Katılımlı) (Kongre Kitabı) <https://dergipark.org> adresinden erişildi. (6 Aralık 2021).

- Aktı, B.B. (2014). *TRT Çocuk Kanalında Yayınlanan Okul Öncesi Yaş Grubu Çocuklarına Yönelik Çizgi Dizilerin Çocuk Hakları Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Alıcı, B. (2021). Türkiye’de Animasyon Sineması Çalışmaları Üzerine Bir Değerlendirme. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 19(37), 53-78.
- Atık, A., ve Ebre, Ö. (2015). Çizgi Filimlerde Sempatik Şiddet Olgusu: TRT Çocuk Televizyonu Örneği. *Atatürk İletişim Dergisi*, (8), 99-104.
- Aksoy, İ. (2011). Türklerde Aile ve Çocuk Eğitimi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(16), 11-19.
- Akşit, M., Ulusu, I., ve Şaylıgil, Ö. (2020). Özellikle Yaşam Sınırında Olan Prematürelere Yaşama Hakkı ve Hayatta Kalması, Yaşaması ve Gelişmesi için Azami Çabayı Göstermek. *Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Yeni Doğan Dergisi*, 5(2), 139-212.
- Akyüz, E. (1980). Çocuk Hakları Bildirgesi ve Türk Hukuk Sistemi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 13(1-2), 340-264.
- Akyüz, E. (2001). Çocuk Hakları Sözleşmesinin Temel İlkeleri Işığında Çocuğun Eğitim Hakkı. *Milli Eğitim Dergisi*, 151.

Akyüz, E. (2012), *Çocuk hukuku*, Ankara: Pegem Akademi.

Akyüz, E. (2013). Çocuğun bilgi edinme ve zararlı yayınlara karşı korunma hakkı. I. Türkiye Çocuk ve Medya Kongresi Bildiriler Kitabı-1. (s.115-132), haz. H. Yavuzer ve M. R. Şirin. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Algan M. (2020). *Türkiye Cumhuriyeti Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Anayasa Hukukunda Çocuk Hakları*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Alpay, B., ve Cem, T. (2021). Okul Öncesine Yönelik Hikâye Kitaplarının Çocuk Hakları Açısından İncelenmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12(1), 1-14.

Altıncılıç, Z., ve Özkan, H. (2014). Televizyon İzlemenin 1-6 Yaş Çocuk Sağlığı Üzerindeki Etkilerine Yönelik Annelerin Tutum ve Davranışlarının Belirlenmesi. *İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hastalıkları Dergisi*, 4(3), 186-194.

Aral, N., ve Kadan, G. (2019). Çizgi Filmlerde Yer Alan Şiddet Ögelerinin İncelenmesi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(1), 57-75.

Aral, N., ve Baran, G. (2001). *Çocuk Gelişimi*. İstanbul: Ya-Pa Yayınları.

Archard, D., & Skivenes, M. (2009). Hearing the Child. *Child & Family Social Work*, 14(4), 391-399.

Ardıç Çobaner, A. (2015). Çocuk Hakları Bağlamında Suriyeli Mülteci Çocukların Haberlerde Temsili. *Marmara İletişim Dergisi*, 24. 27-54.

Animasyon Sektörü Raporu (Bebka) (2018), <http://bebka.org.tr> adresinden alınmıştır.

Arslan, Ş. (2010). *Televizyon Reklamlarının Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Tüketici Davranışlarına Etkileri*. Yüksek lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Aslan, C. (2010). An Analysis of the Presentation of Women in 100 Basic Literary Works in Turkey. *Eurasian Journal of Educational Research (EJER)*, (38), 19-36.

Aydın, B. (2018). *Türkiye’de Çocuk Televizyon Kanallarındaki Çizgi Filmlerin Çocukluğa Etkisi Üzerine Bir İçerik Analizi*. Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.

Aysel, A. (2006). *Televizyon ve Radyo Yayıncılığı Giriş*. Ankara: Turhan Kitapevi.

Baytal, Y. (2009). Atatürk döneminde nüfusu artırma çalışmaları ve gürbüz Türk çocuğu projesi. *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 5(10), 117-137.

Bulut, S. (2021), *Televizyon ve Sosyal Medyanın Çocuklar Üzerindeki Etkileri ve Yapılması Gerekenler*, İbn-i Haldun Çalışmaları Dergisi, (6)1, 1-12.

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi, (2005), Çocuk Hakları Sözleşmesi Erken Çocukluk Döneminde Çocuk Haklarının Uygulanmasına Dair 7 No'lu Genel Yorum. Kırk Birinci Oturum, Cenevre.

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi, (2009). Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Genel Yorum No: 12 Çocuğun Dinlenilme Hakkı. Elli Birinci Oturum. Cenevre.

Bolgün, C., ve Uçan, G. (2020). Birlikte Yaşamak Mümkün Mü?: Okur Yorumlarında 'Suriyeli Sığınmacı' Söyleminin İnşası. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 18(1), 250-269.

Booth, J.L. (1997). *An Analysis of What Children Learn from Cartoons*. PhD Thesis, University of South Florida. Florida.

Büyükalın, F.S., ve Harmanakaya, T. (2019). Ödüllü Resimli Çocuk Kitaplarında Çocuk Haklarının İncelemesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 48 (1), 769-791.

Can, A. (1995). *Okul Öncesi Çocuklara Yönelik Televizyon Programları İçinde Çizgi Filmlerin Çocukların Gelişimine ve İletişimine Etkileri*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Cannon, M., Connolly, S., & Parry, R. (2020). Media Literacy, Curriculum and the Rights of the Child. *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education*, 1-13.

- Canbulut, T. (2014). Türkiye'de Çocukların Katılım Hakkı Üzerine Bir Derleme. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, 1(2), 85-94.
- Cesur, S., & Paker, O. (2007). Televizyon ve Çocuk: Çocukların TV Programlarına İlişkin Tercihleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(19), 106-125.
- Chaudron, S., Beutel, M. E., Donoso Navarrete, V., Dreier, M., Fletcher-Watson, B., Heikkilä, A. S., & Wölfling, K. (2015). *Young Children (0-8) and Digital Technology: a Qualitative Exploratory Study Across Seven Countries*, JRC; ISPRA, Italy.
- Cornock, M., & Montgomery, H. (2011). Children's rights in and out of the womb. *Int'l J. Child. Rts.*, 19, 3.
- Coşkun, Y., ve Arslantaş, H. (2016). Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Çocukların Televizyon İzlemelerine Yönelik Anne Görüşlerinin İncelenmesi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2). 1-16.
- Creswell, J. W. (2018). *Nitel araştırma yöntemleri*, Ankara: Siyasal kitabevi.
- Creaswell, J. W. (2020). *Qualitative Research Methods* (3. baskı). (S. B. Demir., M. Tütün. Çev.). Ankara: Siyasal Kitabevi. (Orijinal çalışma basım tarihi 2013).

- Çelik, M. (2020). *Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarının Çocuk Hakları Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.
- Çengelci, E. (1996). *Cumhuriyet Türkiye'sinde Sosyal Hizmetlerin Örgütlenmesi*, Ankara: Şafak Matbaacılık.
- Çilingir, A. (2017). İletişim Alanında İçerik Analizi Yöntemi Kullanılarak Yapılan Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri Üzerine Bir İncelemesi. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5(1), 148-160.
- Çizgi Film Sektörel Bilgilendirme Raporu (2016), Animasyon Stüdyosu, <http://netco.com.tr> adresinden alınmıştır.
- Çocuk Hakları Bildirgesi (2019), Hukuk ansiklopedisi. <https://hukukbook.com/cocuk-haklari-bildirgesi>, adresinden alınmıştır.
- Çulcuoğlu, C., ve Çınar, P. (2019) Kamu Spotlarının 2-6 Yaş Grubu Çocuklar İçin Görelilik Bakımından Değerlendirilmesi, Bilge Kağan birinci Uluslararası Bilim Kongresi. Barcelona / SPAIN, s. 74-80.
- Dağ, H., Doğan, M., Sazak, S., Kaçar, A., Yılmaz, B., Doğan, A., ve Arıca, V. (2015). Çocuk Haklarına Güncel Yaklaşım. *Çukurova Tıp Dergisi*, 40(1), 1-5.
- Dalacosta, K., Paparrigopoulou, K.M., Palyvos, J. A., & Spyrellis, N. (2009). Multimedia Application with Animated Cartoons for Teaching Science in Elementary Education. *Computers & Education*, 52(4), 741-748.

- Darga, H., Öztürk, Z.F., ve Öztürk, T. (2021). Çizgi Filmlerin Çocukların Dil ve Sosyal Gelişim Alanlarına Etkisine Yönelik Ebeveyn Görüşlerinin İncelenmesi. *International Primary Education Research Journal*, 5 (1), 59-77.
- Deniz, A. (2019). *Yerli Yapım Çizgi Filmlerde Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Dereli, H.M., ve Uludağ, G. (2013). Bir Hak Olarak “Oyun”: Çocukların Oyun Hakkı. *Çocuk Çocuk Anne Baba Eğitimci Dergisi*, 100, 26-27.
- Dicle, N.A. (2020). Televizyon- Online İzleme Bağımlılığı. *J Cogn Behav Psychother*, 20. <https://doi.org/10.5455/JCBPR.60041>.
- Dinç, B. (2015). Okulöncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Çocukların Ebeveynlerinin Çocuk Hakları Eğitimi Konusundaki Görüşleri. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 3(1), 7-25.
- Dirican, R. (2018). Tarihi Süreçte Çocukluk ve Çocuk Hakları. *Çocuk ve Gelişim Dergisi*, 2(2), 51-62.
- Dolar, M. N., ve Koran, N. (2021). Çocuklarla İlgili Haberlerin Çocuk Hakları Bağlamında Değerlendirilmesi: KKTC Ulusal Gazeteleri Örneği. *Yaşadıkça Eğitim Dergisi*, 35(1), 53-77.

- Elmacı, D. (2019). Türkiye’de Koruma Altındaki Çocuklara Yönelik Çocuk Koruma Kuruluşlarındaki Değişimler. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 33-59.
- Ekici, F.Y. (2015). Çizgi Filmlerin Çocuklar Üzerindeki Etkilerine İlişkin Çok Boyutlu Bir Değerlendirme. *Türk ve İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(5), 70-84.
- Erbay, E. (2011). *Türkiye’de Çocuk Hakları Anlayışının ve Uygulamalarının Eleştirel Analizi ve Bir Model Önerisi*. Doktora Tezi, HÜSBE Ankara.
- Erbay, E. (2013). *Çocuk Hakları*. (1. baskı). İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
- Ergen, M. K. (2017). *Okul müdürlerinin bayrak törenlerinde yaptıkları konuşmaların çocuk hakları açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.
- Ergün, B. (2020). ‘*Çocuğun Erken Çocukluk Döneminde Temel Hak ve Özgürlüklerin Gerçekleştirilmesinde Ebeveyn Tutumlarının İncelenmesi*’. Yüksek Lisans Tezi, Aydın Üniversitesi, İstanbul.
- Erşan, Ş. (2011). *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Görev Yapan Öğretmenlerin İlgi Köşelerinde Serbest Oyun Etkinlikleri ile İlgili Görüş ve Uygulamalarının İncelenmesi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Esen, S. (2020). *Suriyeli çocukların Türk eğitim sistemine entegrasyonu (uyumu) ve yaşanan sorunlar (Konya ili örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.

Fasıl 157 Çocuk Suçlular Yasası (1999). <http://www.mahkemeler.net/cgi-bin/elektroks.aspx>, (Erişim Tarihi: 10.12.2021).

Fasıl 162 Suç İşleyenlerin Gözetim Altında Bulundurulması Yasası (1952). <http://www.mahkemeler.net/cgi-bin/elektroks.aspx>, (Erişim Tarihi: 10.12.2021).

Fasıl 352 Çocuklar Yasası (2006). <http://www.mahkemeler.net/cgi-bin/elektroks.aspx>, (Erişim Tarihi: 10.12.2021).

Flowers, N. (2010). *Pusulacık Çocuklar İçin İnsan Hakları Eğitimi Kılavuzu* (Çev: Çulhaoğlu M.) İstanbul: Bilgi İletişim Grubu Yayıncılık.

Freeman, M. (2000). The Future of Children's Rights. *Children & Society*, 14(4), 277-293.

Geliş, A. (2020). *BM Çocuk Hakları Sözleşmesinde Çocuğun İnanç Özgürlüğü*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Göynüklü, C. (2012). Kuzey Kıbrıs' ta çocuk hakları. *Kıbrıs: Kıbrıslı Türk İnsan Hakları Vakfı Yayınları*.

- Güder, S.Y., Ay, A., Saray, F., ve Kılıç, İ. (2017). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının İzledikleri Çizgi Filmlerin Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları Açısından İncelenmesi: Niloya Örneği. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 95-110.
- Güler, D. (1989). Çocuk, Televizyon ve Çizgi Film. *Kurgu*, 5(1), 144-158.
- Gültekin, M., Gürdoğan Bayır, Ö., & Balbağ, N. L. (2016). Haklarımız Var: Çocukların Gözünden Çocuk Hakları. *Journal of Social Sciences/Sosyal Bilimler Dergisi*, (24).
- Gümüş, Ç., ve Adam, H. (2020). Çizgi Filmlerin Okul Öncesi Dönem Çocukları Üzerine Etkisi: Açık hava Tasarımları. *Ulakbilge - Sosyal Bilimler Dergisi*. 8(47), 409-421.
- Güneş, M. (2011). Çocuğun Okul Öncesi Eğitimi Hakkı. *Yetişkin Bildirileri Kitabı*, 49.
- Güngör, İ. (2017). *TRT Çocuk Kanalında Yayınlanan Çizgi Dizilerin İletişim Engelleri Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Güneş, E., Dayi, A., Çolak, M., ve Bingöl, Ö. Ş. (2020). Oyun Dönemindeki Çocukların Davranış Sorunları ile İzledikleri Çizgi Filmler Arasındaki İlişki. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 23(4), 438-445.

Güran Yiğitbaşı, K., ve Sarıçam, S. (2020). Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Temsili ve Medya: TRT Çocuk Dergisi Örneği. *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi*, (35), 19-45.

Hersanki- Çil, A. (2017). *Gender Roles and Racial Representations in Children's Television Advertisements: A Case Study of 'Planet Çocuk*. Master's Thesis, Eastern Mediterranean University, Cyprus.

Hodgkin, R., & Newell, P. (2003). Convention on the Rights of the Child Implementation Handbook, (Ş. Akipek, Trans.). Geneva: UNICEF Publications.

Ho, G. W., & Chan, A. C. (2018). Media portrayal of a hidden problem: An analysis of Hong Kong newspaper coverage of child maltreatment in 2016. *Child abuse & neglect*, 83, 62-73.

Işık, M., Erdem, A., Güllüoğlu, Ö., ve Akbaba, E. (2007). *Televizyon ve Çocuk*, Ankara: Eğitim Yayınevi.

Işık, M. (2012). *Kitle İletişim Teorilerine Giriş*. Konya: Eğitim Yayınevi.

Işıkçı, Y. M. (2020). *Çocuk Gözüyle Türkiye'de Çocuk Hakları Sorunu*. Ankara: SAGE Matbacılık.

- İdare, F. Ş. (2018). *Okul Öncesi Eğitim Ortamlarında Çocuk Katılımı ile İlgili Çocukların ve Öğretmenlerinin Görüşlerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- İşliyen, M. (2020). Çocuk, Televizyon ve Cinsellik: Çizgi Filmler Üzerine Bir İnceleme. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 8 (1), 443-477.
- Kahraman, P. B., Kartal, T., ve Yıldız, S. (2020). Resimli Çocuk Kitaplarında Çocuk Hakları. *Çocuk Edebiyat ve Dil Eğitimi Dergisi*, 3(2), 138-163.
- Kalkan, S. (2008) *Televizyon Yayınlarındaki Zararlı İçerikten Küçüğün Korunması*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Kara, O. (2019). *Çizgi Filmlerin Çocukların Karakter Eğitimine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Giresun Üniversitesi, Giresun.
- Kara, O., ve Altunbay, M. (2020). İlköğretim Öğrencilerinin Çizgi Film İzleme Durumları Üzerine Bir İnceleme. *Journal of World of Turks*, 12(2), 155-168.
- Karataş, E. (2014). Çocuk Edebiyatında “Karakter” Kavramı. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (33), 60-79.
- Karataş, Z. (2015). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 62-80.

- Kaya, S.Ö. (2011). *Öğretmen Adaylarının Çocuk Hakları ile İlgili Görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- Kaygusuz, M. (2019). Çocuk Haklarına Yönelik Metin Değerlendirme Ölçeği'nin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(1), 53-81.
- Kepenekçi, Y. K., ve Aslan, C. (2011). Okul Öncesi Döneme Seslenen Kitaplarda Çocuk Hakları. *Ankara: Ankara Üniversitesi ÇOGEM Yayınları*, 5.
- Kırcan, G. (2019). *Çocuk Hakları ve Yerel Düzeyde Uygulanabilirliği: İzmir Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Kırık, A. M. (2013). *Yeni Medya çağı Çerçevesinde Türkiye'de Televizyondan İnternete Dönüşüm ve Sosyal Paylaşım Ağlarında Gençlerin Konumu*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Kidenda, M.C.A. (2018). Ebeveynlerin Yedi İla On Bir Yaş Arası Çocuklarla Çizgi Film İzlemesi Gerekliliği. *Eğitim ve Uygulama Dergisi*, 2 (1), 42-52.
- Koçak, Ö., ve Göktaş, Y. (2020). Ebeveynlerin Çizgi Filmlere Yönelik Bakış Açılarının ve Görüşlerinin İncelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 4(1), 52-73.

- Kogler, R., Zartler, U., & Zuccato-Doutlik, M. (2021, May). Participatory Childhood Research With Concept Cartoons. In *Forum: Qualitative Social Research* (Vol. 22, No. 2). Freie Universität Berlin.
- Koran, N., & Avcı, N. (2017). Perceptions of Prospective Pre-School Teachers Regarding Children's Right to Participate in Classroom Activities. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 17(3), 1035-1059.
- Kosher, H., & Ben-Arieh, A. (2020). Children's Participation: A New Role For Children in the Field of Child Maltreatment. *Child abuse & neglect*, 110, 104-429.
- Kozikoğlu, İ. (2019). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çocuk Hakları ve Çocuk Katılım Hakkına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 3(2), 380-405.
- Krasniewicz, L. (2010). *Walt Disney: a biography*. ABC-CLIO. <https://books.google.com>. Adresinden ulaşılmıştır.
- Krstic, N., & Piper, D. C. (2020). Digital Marketing and Children's Rights: Trick or Treat?. *AM Journal of Art and Media Studies*, (23), 135-148.
- Kurt, S. L. (2015). *Türkiye'de Çocuk Haklarının Bilinirliği Uluslararası Sözleşmeler Kapsamında Çocukların Çocuk Hakları Bilgi Düzeylerinin Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Ufuk Üniversitesi, Ankara.

- Kurtkara, S. (2020). Sığınmacıların Toplumsal Uyum Sürecinde Kitle İletişim Araçlarının Rolü Üzerine Bir Araştırma. *Journal of Social Sciences and Humanities*, 4(1), 11-25.
- Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhuriyet Meclisi. (1996). Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Onay Yasası. http://www.cm.gov.nc.tr/Yasalar/Kuzey_Kıbrıs_Türk_Cumhuriyeti_Cumhuriyet_Meclisi. (Erişim tarihi: 22.05.2021)
- Kühhirt, M., & Klein, M. (2020). Parental education, television exposure, and children's early cognitive, language and behavioral development. *Social science research*, 86. Doi:102391.
- Lansdown, G. (2005). *Can You Hear Me? The Right of Young Children to Participate in Decisions Affecting Them. Working Papers in Early Childhood Development, No. 36*. Bernard van Leer Foundation. PO Box 82334, 2508 EH, The Hague, The Netherlands.
- Livberber, T. (2021). Suriyeli Sığınmacıların Türk Basınında Temsili: Haberler Üzerine Eleştirel Bir Analiz. *İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(4), 1003-1028.
- Mahmood, T., Iftikhar, U., & Bhatti, M. A. (2020). Impact of Violent Cartoons on the Behaviour of Children: A Case Study of South Punjab. *Journal of Business and Social Review in Emerging Economies*, 6(2), 689-702.

- Maltepe, S. (2013). Aytül Akal'ın Öykülerinde Çocuk Hakları. *Akademik Araştırmalar Dergisi*, 15 (58), 141-156.
- Mamur-Işıkçı, Y., ve Karatepe, S. (2016). Türkiye’de Çocuğa Yönelik Sosyal Politika Uygulamaları ve Tarihsel Analizi. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 7(1), 69-100.
- Martzoukou, K. (2020). “Maddie İs Online”: An Educational Video Cartoon Series On Digital Literacy And Resilience For Children. *Journal of Research in Innovative Teaching & Learning*
- Milletler Arası Sözleşme Kanunu. 4066 Sayılı Kanun. 22184 Resmi Gazete. (1995, 27 Ocak).
- Miles, M, B. ve Huberman, A. M. (1994). Qualitative data analysis: An expanded Sourcebook. Thousand Oaks, CA: Sage. <https://books.google.com>. Adresinden ulaşılmıştır.
- Mrnjaus, K. (2014). The Child’s Right to Play?!. *Croatian Journal of Education*, 16(1), 217-233.
- Müftü, G. (2011) Çocuk Hakları ve Medya El Kitabı: Anne, Baba, Öğretmen ve Medya Çalışanları için, Çocuk Haklarının Yaygınlaştırılması için Medya Sorumluluğu. İstanbul Çocuk Vakfı Yayınları. s. 74.

Neslitürk, S., ve Ersoy, F. A. (2007). Okulöncesi Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarının Öğretimine İlişkin Görüşleri. *Eğitimde Kuram ve Uygulama Dergisi*, 3(2), 245-257.

Newell, P. (1993). The Child's Right to Physical İntegrity. *Int'l J. Child. Rts.*, 1, 101.

Ofcom (2017). Children and Parents: Media Use and Attitudes Report. Mayıs 9, 2021 tarihinde erişildi.

Okyar, İ. (2018). 20 Kasım 1989 Tarihli Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi Kapsamında Çocuğun Medeni Hak ve Özgürlüklerinin İncelenmesi, Akademia. <https://www.academia.edu>.

Oruç, C., Tecim, E., ve Özyürek, H. (2011). Okul Öncesi Dönem Çocuğunun Kişilik Gelişiminde Rol Modellik ve Çizgi Filmler. *Ekev Akademi Dergisi*, 15(48), 281-297.

Oyeniye, A. (2013). An Overview of the Legal Framework for the Protection of the Right to Health in Nigeria. *Afe Babalola University Law Journal*.

Ojiakor, C.I., O Ihenancho, C., Adeline, N. U., & N Dibia, P. (2019). Coverage of child right abuse in Nigerian newspapers. *Asian Research Journal of Arts & Social Sciences*, 1-9.

- Özada-Nazım, A., ve Köseoğlu, M. (2019). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Sosyal Hizmetlerin Yapısı ve İşleyişine Eleştirel Bir Bakış. *Journal of Society & Social Work*, 30(2), 665-689.
- Özbay, E.G. (2019). Çocuk Hakları Perspektifinden Hızlı ve Çarpık Kentleşmenin Sonuçlarının Çocuk Üzerine Etkilerinin Değerlendirilmesi. *Çocuk ve Medeniyet*, 4(8), 173-194.
- Özdemir, M. (2010). Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323-343.
- Özge, O., ve Tekin, U. (2019). 3-6 Yaş Arasındaki Çocukların Dil Gelişimi ve Oyun Oynama Becerileri Üzerinde Televizyon İzleme Alışkanlıklarının Etkisi: Vaka Analizi. *Aydın İnsan ve Toplum Dergisi*, 5(2), 187-214.
- Özkar, M. (2020). *Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Okul Öncesi Çocuklara Çizgi Filmlerde Yansıtılması: Türk Yapımı Çizgi Filmlerin Gösterge bilimsel Açıdan İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Öztekin, S. (2008). *Çocuk televizyonlarının eğitime ve eğlendirme özelliklerinin çocuğun gelişimine etkisi Digitürk Baby TV*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.

- Paavonen, E. J., Pennonen, M., Roine, M., Valkonen, S., & Lahikainen, A. R. (2006). TV Exposure Associated with Sleep Disturbances in 5 to 6 years old Children. *Journal of Sleep Research*, 15(2), 154-161.
- Parlakıyıldız, I. (2019). *5-6 Yaş Çocuklarının İzlediği Çizgi Filmlerin Gerçeklik Durumlarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, İstanbul.
- Pazarbaşı, B. (2018). Televizyonda Yayınlanan ve Ana Teması Şiddet Olan Çizgi Filmlerin İçerik Analizi. *Intermedia International E-journal*, 5 (8), 28-41.
- Peker, R. (2012). Sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumları ile çocuk haklarına yönelik tutumlarının değerlendirilmesi (Manisa ili örneği) (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Peleg, N. (2013). Reconceptualising the Child's Right to Development: Children and The Capability Approach. *The International Journal of Children's Rights*, 21(3), 523-542.
- Pembegül, B.N. (2019). *TÜBİTAK Tarafından Çocuklara Yönelik Yayımlanan Popüler Bilim Dergilerinin Çocuk Hakları Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Peters, K. M., & Blumberg, F. C. (2002). Cartoon Violence: is it as Detrimental to Preschoolers as we Think? *Early Childhood Education Journal*, 29(3), 143-148.

Ravikiran, S. R., Shantharam Baliga B., Jain, A., & Shashidhar Kotian, M. (2014).

Factors Influencing the Television Viewing Practices of Indian Children. *The Indian Journal of Pediatrics*, 81, 114–119.

RTÜK: Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması (2018). RTÜK.
<https://www.rtuk.gov.tr>.

Sarı, T. (2019). *Çocuk kütüphanelerinde yer alan çocuk kitaplarının çocuk hakları açısından incelenmesi: Ankara ili örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.

Savcı, B. (1980). *Yaşam hakkı ve Boyutları*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

Sever, S. (2002). Çocuk Kitaplarına Yansıtılan Şiddet (Milli Eğitim Temel Yasası ve Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Bağlamında Bir Değerlendirme). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 35(1-2), 25-37.

Sever, S., ve Aslan, C. (2011). Çocuk Edebiyatı Yapıtlarında Karakter Çerçevesinin Oluşturulmasında Cinsiyet Rollerinin Sunuluşu. 3. *Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Bildiri Kitabı*, 691-702.

Spaneas, S. (2012). Reading the past, understanding the present and predicting the future: the cyprriot social work case. *Social Work Around the World V: Building the Global Agenda for Social Work and Social Development*, 89-101.

Sharma, A., & Suri, C. S. (2020). Effect of Cartoon Programs on Language and Behaviour of Children. *PalArch's Journal of Archaeology of Egypt/Egyptology*, 17(6), 5853-5875.

SOS Çocuk Köyü Derneği (2018). <https://www.soscocukyoyu.org/>

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) Kanunu. 2828 Sayılı Kanun. Resmi Gazete.18059,(27Mayıs,1983).<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2828&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> adresinden alınmıştır.

Subaşı, M., ve Okumuş, K. (2017). Bir Araştırma Yöntemi Olarak Durum Çalışması. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 419-426.

Şallı İdare, F. (2018). *Okul Öncesi Eğitim Ortamlarında Çocuk Katılımı ile İlgili Çocukların ve Öğretmenlerinin Görüşlerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Şanal, A. (2020). Kral Şakir Serisinden “Mor Bir Fil Gördüm Sanki” Adlı Çocuk Kitabının Çocuğa Görelik Açısından İncelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4 (6), 64-90.

Şengönül, T. (2017). Negative Effects of Media on Children and Youth' Socialization Process: A Study on Violent and Aggressive Behaviors. *Cukurova University Faculty of Education Journal*, 46 (2), 368-398.

Şen, Y. (2015). Yaşam Hakkı: İdam, Kürtaj, Ötenazi ve Siyasal Sorumluluk. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19 (2), 1-26.

Şenler, F. (2005). Animasyon Tarihi, Teknikleri ve Türkiye'deki Yansımaları. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, (3), 99-114.

Şeşen, E., ve Ertürk, Ö. K. (2018). Çizgi Filmlerdeki Şiddet İçeriğinin Çocuklar Üzerindeki Etkisi. *Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks*, 10(3), 232-246.

Tablolar (t.b.). Televizyon İzleme Araştırmaları Kurumu (TİAK).
<http://tiak.com.tr/tablolalar>.

Tacir, H. (2013). Yaşama Hakkı Kapsamında Yaşamın Başlangıcı. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 19(2), 1301-1320.

Tafari, V. (2009). Teaching English through mass media. *Acta Didactica Napocensia*, 2(1), 81-95.

Temizyürek, F., ve Acar, Ü. (2014). Çizgi Filmlerdeki Subliminal Mesajların Çocuklar Üzerindeki Etkisi. *Cumhuriyet International Journal of Education-CIJE*. 3(3), 25-39.

Tılıç, D.L., ve Bal, S. (2020). Suriyeli Mültecilerin Sağlık Haberlerindeki Temsili ve Sağlık Haberciliği Bağlamında Eleştirel Bir Değerlendirme. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*. 18 (72), 30-59.

TRT Çocuk. 20 Aralık 2021 tarihinde <https://www.trtcocuk.net.tr/> web sitesinden erişildi.

Tunceli, H. İ., ve Zembat, R. (2017). Erken Çocukluk Döneminde Gelişimin Değerlendirilmesi ve Önemi. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 01-12.

Turan, S. (2011). *Masalların Çocuk Hakları Bağlamında Çözümlemesi: Her Güne Bir Masal Adlı Kitap Üzerine Bir İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Türk Dil Kurumu (TDK). 25 Mart 2021 tarihinde <https://www.tdk.gov.tr/> web adresinden erişildi.

Türker, İ. H. (2011). Canlandırmanın Tarihçesi ve Türk Canlandırma Sanatı. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*. 1(2), 227-241.

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. (2017). Çocuk Hakları Konusunda Türkiye’de Yapılan Çalışmalar. 10 Mart 2021 tarihinde http://www.mfa.gov.tr/cocuk-haklari-konusunda-turkiye_deyapilan-calismalar.tr.mfa web adresinden erişildi.

- Türkyılmaz, M., ve Kuş, Z. (2014). İlköğretim 100 temel eserde çocuk hakları. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(15), 39-63.
- Uluç-Özdemir, F. (2008). *İlköğretim Programlarında Çocuk Hakları*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Uçuş, Ş. (2013). *Çocuk Hakları Eğitimi Programının Hazırlanması ve Değerlendirilmesi*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi. Ankara.
- Uçuş, Ş. (2016). Exploring Children's Perceptions And Metaphors On Children's Rights. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(3), 811-833.
- Uğur, S. M. (2018). Geçmişten Günümüze Şekillenen Çocukluk Algısı ve Çocuk Yetiştirme Pratikleri. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 45, 227-247.
- Uğurlu, Z., ve Gülsen, İ. (2014). Çocuk Hakları ve Hukuki Bağlamda Çocuğun İhmal ve İstismardan Korunması. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(1), 1-24.
- Uğurlu, S. B. (2013). Resimli Çocuk Kitaplarında Hayvan Karakter Kullanımı. *Electronic Turkish Studies*, 8(4), 1381-1393.
- UNİCEF. (t.b.). Çocuklar için bilgi. <https://www.unicefturk.org/yazi/cocuklar-icin-bilgi> (Erişim Tarihi: 22.05.2021).

UNİCEF. (2004). Uluslararası Çocuk Hakları Sözleşmesi. Türkiye: UNICEF. (Erişim Tarihi:

10.05.2021).https://www.unicefturk.org/public/uploads/files/UNICEF_Cocuk_HaklarinaDairSozlesme.pdf.

UNICEF. (2018). Türkiye yıllık raporu. Türkiye: UNICEF. (Erişim Tarihi: 22.05.2020).

<https://www.unicef.org/turkey/media/7351/file/UNICEF%20T%C3%9CRK%20%C4%B0YE%20YILLIK%20RAPORU%20-%202018.pdf>

United Nations. (1959). Declaration of the Rights of the Child (DRC), GA res. 1386 (XIV), 14 UN GAOR Supp, (No. 16) at 19, UN Doc. A/4354 (1959).

Utomo, K.B. (2020). Çizim Çocuğunuzun Gelişimi İçin Önemlidir. *Evrensel Dergi*, 1 (3), 10-10.

Ünal, N., ve Durualp, E. (2012). Televizyonun Okul Öncesi Çocuklar Üzerindeki Etkisi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi SBE Dergisi*, 3(2), 93-104.

Üner, E. (2011). *Okul Öncesi Eğitim Programlarındaki 36-72 Aylık Çocukların Farklılıklara Saygı Eğitimi Kazandırmanın Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri.

Ürtekin, Ö. (2018). *Geçmişten Günümüze Animasyon Filmlerinde Mekan Kullanım Analizi*. Yüksek Lisans Tezi, Işık Üniversitesi, İstanbul.

- Veerman, P. E. (1992). *The Rights of the Child and the Changing Image of Childhood* (Vol.18). Martinus Nijhoff Publishers.
- Yağlı, A. (2013). Çocuğun Eğitiminde ve Sosyal Gelişiminde izgi Filmlerin Rolü: Caillou ve Pepee rneği. *Turkish Studies*, 8(10), 707-719.
- Yavuzekinci, M., ve Tatlı, S. (2020). Çocukların Sahip Oldukları Haklara İlişkin ğretmen Görüşlerinin İncelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*. 49 (228), 129-152.
- Yazıcı, E., Baydar, İ. Y., ve Kandır, A. (2019). izgi Film ve ocuk: Ebeveyn Görüşleri. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(1), 10-19.
- Yetim, G., ve Sarıçam, H. (2016). izgi Film Programlarının ocuklara Etkisi Konusunda Ailelerin Bilgi ve Farkındalık Düzeylerinin İncelenmesi. *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 6(11), s.341-364.
- Yıldırım, K. (2010). Nitel Araştırmalarda Niteliği Araştırma. *İlköğretim Online*, 9(1), 79-92.
- Yıldız, A. (2017). Okul Öncesi Dönem ocuk Kitaplarında ocuk Hakları. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(13), 88-99.
- Yilkan, İ., & Yaman, Ö. M. (2019). 1923 -2018 Yılları Arasında Sosyal Hizmet Kurumlarının Uygulamış Oldukları Gençlik Hizmetleri Üzerine Kronolojik Bir Bakış. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 7(17), 105-130.

Yılmaz, Y. (2020). Televizyon Reklamlarında Çocuklara Yönelik Yayın İlkelerinin İhlallerine Karşı İçerik Denetimleri. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 2020(52), 46-68.

Yolcuoğlu, İ. G. (2009). Türkiye'de Çocuk Koruma Sisteminin Genel Olarak Değerlendirilmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 18(18), 43-58.

Zembat, R., Çelik, B., Yıldırım, M., ve Kılıçkaya, A. (2021). Okul Öncesi Öğretmenlerinin “Göçmen Çocuk” Metaforlarının Belirlemesi. *International Primary Education Research Journal*, 5(2): 152-170.

Zimmerman, F. J., Christakis, D. A., & Meltzoff, A. N. (2007). Television and DVD/Video Viewing in Children Younger than 2 years. *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine*, 161(5), 473-479.

Washington, F. (2010). *5-6 Yaş Grubu Çocuklarına Uygulanan Aile Katılımlı Çocuk Hakları Eğitimi Programının Etkililiğinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Watts, S. (1995). Walt Disney: Art and Politics in the American Century. *The Journal of American History*, 82(1), 84-110.

URL 1:<https://www.gov.uk/government/publications/citizenship-programmes-of-study-for-key-stages-1-and-2> (Erişim Tarihi: 20.12.2021)

EKLER

Ek 1: Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Maddeleri

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ÇOCUK HAKLARINA DAİR

SÖZLEŞME MADDELERİ

Madde 1: Çocuğun tanımı: Kanunlara göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, 18 yaşına kadar her birey çocuk sayılır.

Madde 2: Ayrımcılığa maruz kalmama: Çocuğun, ailesinin veya ona bakmakla yükümlü kişilerin ırkı rengi, dini, dili ne olursa olsun hiçbir ayırım gözetilmemelidir.

Madde 3: Çocuğun Öncelikli Yararı: Çocuğun bakımından sorumlu kişi veya kurumların çocuğun bakımı konusunda çocuğun öncelikli yararını düşünmeleri gerekir.

Madde 4: Devletler Tarafından Yasal ve İdari Önlemlerin Alınması: Devletler çocuğun sözleşmede yer alan hakların uygulanması ve gerekli yasal ve idari önlemlerin alınmasından sorumludur.

Madde 5: Anne Baba Rehberliği ve Çocuğun Gelişim Halindeki Yetenekleri: Devlet, çocuğun yeteneklerini geliştirmesi adına çocuğa yol gösterme, yönlendirme konusunda çocuğa bakmakla yükümlü kişilerin sorumluluklarına saygı gösterir.

Madde 6: Yaşama ve Gelişme Hakkı: Çocuğun yaşama ve gelişme hakkı vardır. Çocuğun yaşamını devam ettirebilmesi ve sağlıklı bir gelişim içerisinde olması için aile ve devlet görev ve sorumluluklarını yerine getirmekle yükümlüdür.

Madde 7: Doğum Kaydı, Ad, Vatandaşlık, Anne Baba Bakımı ve Kimliğin Korunması: Çocuğun bir isme, vatandaşlık kaydına ve anne baba bakımına hakkı vardır. Çocuğun doğumunun ardından yasal olarak bulunduğu ülkenin vatandaşlığına sahip olur. Çocuk ailesinden hiçbir koşulda ayrılamaz. Anne babasını tanımak ve onlar tarafından bakılmaya hakkı vardır.

Madde 8: Doğum Kaydı, Ad, Vatandaşlık, Anne Baba Bakımı ve Kimliğin Korunması: Çocuğun kimliğinin korunmasına hakkı vardır. Çocuğa hukuken tanınan isim ve aile ilişkileri dahil kimliğinden yasadışı yollarla yoksun bırakılması durumunda, devletler tarafından kimliğinin tekrar çıkarılması ve korunması gerekir.

Madde 9: Anne Babadan Ayrılmama: Çocuğun kendi isteği dışında anne babasından ayrılmama hakkı vardır. Çocuk ailesi veya ona bakmakla yükümlü kişiler tarafından şiddet, ihmal ve istismara uğrama durumunda devlet tarafından korunması gerekir.

Madde 10: Ailenin Yeniden Bir Araya Gelmesi: Anne babası ayrılmış ve farklı ülkelerde yaşayan ebeveyne sahip çocukların ailesini birleştirmesi amacıyla çocuğun anne veya babasını görmek için ülke değiştirme hakkı vardır.

Madde 11: Başka Bir Ülkeye Yasadışı Yollardan Gönderilmeme: Devlet çocuğun yasadışı yollardan ülke dışına çıkarılması konusunda önlemler alır.

Madde 12: Çocuğun görüşlerine saygı gösterilmesi: Çocuğun görüşlerine saygı gösterilmesine hakkı vardır. Çocuğun kendisiyle ilgili veya onu etkileyebilecek herhangi bir konuda görüşlerini belirtmeye ve bu görüşlere saygı duyulması gerekir.

Madde 13: İfade ve bilgi özgürlüğü: Çocuğun ifade ve bilgi özgürlüğü vardır. Çocuk kendisine veya bir başkasına zarar vermediği sürece yazılı veya sözel bilgiye erişme bu bilgiyi kullanma hakkına sahiptir.

Madde 14: Düşünce, vicdan ve din özgürlüğü: Çocuk düşünce, din ve vicdan özgürlüğüne saygı duyulma hakkı vardır. Bir başkasının haklarını kullanmasına engel olmadığı sürece çocuk kendi düşüncelerini belirtme, dinin gerekliliklerini yerine getirme hakkına sahiptir.

Madde 15: Barışçıl örgütlenme ve toplanma özgürlüğü: Çocuğun özgürce toplanma ve dernek kurma hakkı vardır. Başkalarının hak ve özgürlüklerinin kısıtlanmadığı sürece çocuk bir dernek kurabilir veya var olan bir derneğe katılabilir.

Madde 16: Özel yaşamın gizliliği, onur ve saygınlık: Çocuğun özel hayatına saygı hakkı vardır. Hiç kimse çocuğun özel hayatına ve ailesiyle olan yaşamına, haberleşmesine hukuka aykırı yollara müdahale edemez. Böyle bir durumla karşılaşılması halinde çocuğun yasa tarafından korunması gerekir.

Madde 17: Bilgi ve medyaya erişim: Çocuğun bilgi ve medyaya erişim hakkı vardır. Taraf devletler, çocuğun fiziksel ve zihinsel sağlığını geliştirmeye yönelik bilgi ve materyale erişimini sağlar.

Madde 18: Anne Babadan Ayrılmama: Çocuğun bakımı ve gelişimi anne ve babanın ortak sorumluluğudur. Çocuğun anne ve babası tarafından bakılmaya hakkı vardır.

Madde 19: Her türlü şiddet, istismar ve ihmale karşı korunma: Çocuğun her türlü şiddet, istismar ve ihmale karşı korunmaya hakkı vardır. Çocuğa bakmakla yükümlü kişilerin çocuğa karşı uyguladıkları kötü muamele durumunda devlet çocuğu koruma altına alır.

Madde 20: Alternatif Bakım: Çocuğun alternatif bakım hakkı vardır. Çocuğa bakmakla yükümlü anne baba veya yasal vasi bakımını sağlayamıyorsa, çocuğa daha iyi bakacak kişi veya kurumların bakımına verilmesi konusunda devlet gerekeni yapmakla yükümlüdür.

Madde 21: Evlat Edinilme: Çocukların evlat edinilme hakkı vardır. Çocuğun yüksek yararı göz önünde bulundurularak kendi ülkesinde veya başka bir ülkede bulunan aileler tarafından evlat edinilebilirler.

Madde 22: Sığınmacı Çocuklar: Ülkelerinde savaş, kaos veya gelişimini olumsuz etkileyecek durumlar nedeniyle başka bir ülkeye göç etmek zorunda kalan çocuklar göç ettikleri ülkede doğan çocuklar kadar o ülkede hakları vardır. Çocuklar göç ettikleri ülkenin devleti tarafından korunurlar.

Madde 23: Engelli Çocuklar: Zihinsel ve bedensel engelli bir çocuğun özel gereksinimleri konusunda desteklenmesine, özel bakımdan yararlanmasına, eğitim almasına ve topluma kazandırılmasına hakkı vardır.

Madde 24: Sağlık Bakımı Hizmetleri: Çocuğun sağlık hizmetlerinden yararlanma hakkı vardır. Devlet çocuğun sağlığı açısından gereken tedavi ve rehabilitasyon hizmetlerinden yararlanmasını sağlar.

Madde 25: Kurumların Periyodik olarak denetlenmesi: Çocuklar ailelerinden ayrı başka kişi veya kurumların bakımı altında ise bu kurumların belli aralıklarla denetlenmesi gerekir.

Madde 26: Sosyal Güvenlikten Yararlanma: Çocukların sosyal güvenlikten yararlanmaya hakları vardır. Devlet çocuğun en iyi koşullarda gelişmesi, eğitim alması, sağlık hizmetlerinden yararlanmasına olanak sağlar.

Madde 27: Yeterli Yaşam Standardı: Çocuğun fiziksel, zihinsel, ahlaki ve toplumsal açıdan tam bir gelişim içerisinde olması gerekir. Devlet bu konuda aileyi destekler.

Madde 28: Eğitim Hakkı: Çocuğun eğitim hakkı vardır. Devlet, çocukların eğitim hakkı kapsamında ayırım gözetilmeksizin fırsat eşitliğinden yararlanarak zorunlu ve parasız eğitim alma hakları olduğunu belirtir.

Madde 29: Eğitim Hakkı: Eğitimin amacı çocuğun gelişiminin ve yeteneklerinin desteklenmesinin sağlanması ve çocuğun kendisine ve ailesine ve farklı kültürlere karşı saygı geliştirmesini sağlar.

Madde 30: Azınlık Grubu Çocuklar: Çocuklar buldukları kültürde azınlık durumunda veya yerli halktan olsalar bile kendi kültürünü, dinini, dilini kullanma hakkına sahiptir.

Madde 31: Serbest Zaman, Oyun ve kültür: Çocuğun oyun oynama, eğlenme, dinlenme ve kültürel etkinliklere katılma hakkı vardır.

Madde 32: Çocuk İşçiliği: Çocuğun ekonomik sömürden, fiziksel ve zihinsel gelişimini olumsuz etkileyecek her türlü tehlikeden korunma hakkı vardır.

Madde 33: Çocuklar ve uyuşturucu kullanımı: Devlet çocuğun uyuşturucu üretiminde bulunması, uyuşturucu kullanması ve dağıtması kısımlarında çocuğun korunması adına önlemler alır.

Madde 34: Cinsel İstismara karşı korunma: Çocuğun her türlü cinsel istismar ve sömürden korunma hakkı vardır.

Madde 35: İnsan Kaçakçılığı, satışı ve kaçırılmasına karşı koruma: Çocuğun kaçırılması, satışının yapılması veya yasadışı yollarla ülke dışına çıkarılmak istenmesi durumunda devlet önlemler.

Madde 36: Diğer istismar biçimlerine karşı korunma: Çocuğun gelişimine ve refahına zarar verebilecek her türlü istismara karşı korunma hakkı vardır.

Madde 37: İşkence, aşağılayıcı muamele ve özgürlükten yoksun bırakmaya karşı korunma: Çocuğun yasadışı suç işlemesi durumunda müebbet hapis veya idam cezası verilemez. İşkenceye, insanlık dışı muameleyle maruz kalmaz ve ailesiyle görüşmesine olanak tanınır.

Madde 38: Silahlı çatışmadan etkilenen çocukların korunması: Çocuğun yaşadığı bölgede savaş durumu hakimse devlet çocuğu koruma altına alarak özel koruma sağlamalıdır.

Madde 39: Çocuk kurbanların rehabilitasyonu: İşkence görmüş, istismara uğramış, savaş mağduru, hapse atılmış çocukların fiziksel ve zihinsel sağlıklarına yeniden kavuşabilmeleri adına özel yardım alma hakları vardır. Devlet bu çocuklara gerekli olan rehabilitasyon hizmetini sağlamakla yükümlüdür.

Madde 40: Çocuk Adaleti Sistemi: Yasadışı suç işlemiş olan çocuk onuruna, haysiyetine ve değer duygusuna uygun bir yargılanmaya hakkı vardır.

Madde 41: Sözcüşmenin İlke ve Hükümlerinin Öğrenilmesi İçin Uygun Araç Kullanımı: Devlet çocukların sözcüşmenin ilke ve hükümlerini bilmeleri konusunda uygun ve etkili araçlarla öğrenilmesi gerektiğini belirtir.

Sözcüşme de yer alan 42'den 54'e kadar olan maddelerde taraf devletlerin sorumlulukları ve ilkelerin etkin biçimde uygulanmasına yönelik esaslar yer almaktadır (UNICEF, 2004).

Ek 2: Aile Görüş Bildirme Formu

AİLE GÖRÜŞ BİLDİRME FORMU

Aşağıda verilen çocuk ve aileyle ilgili olan soruları okuyunuz ve uygun seçeneğe (x) işareti koyunuz.

1. Çocuğunuz Okula gidiyor mu?
 - Evet gidiyor
 - Hayır gitmiyor
2. Çocuğunuz Kaç Yaşında?
 - 3 yaş
 - 4 yaş
 - 5 yaş
 - 6 yaş
3. Çocuğunuza Bakım veren Kişi Kim?
 - Anne- Baba
 - Anne
 - Baba
 - Bakıcı
 - Diğer
4. Çocuğunuz Çizgi Film İzliyor Mu?
 - Evet
 - Hayır
5. Çizgi Film İzlerken Hangi Kitle İletişim Araçlarını Kullanıyor?
 - Telefon
 - Televizyon
 - Tablet

- Bilgisayar
 - Diğer
6. ocuğuuz Günde Kaç Saat izgi Film İzliyor?
- 1 Saat
 - 2 Saat
 - 3 Saat
 - 4 Saat ve Üzeri
7. Çocuğunuz TRT ocuk Kanalını İzliyor Mu?
- Evet
 - Hayır
8. Çocuğunuzun En ok İzlediği izgi Filmleri İşaretleyiniz?
- Elif ve Arkadaşları
 - Ege ile Gaga
 - Kuzucuk
 - Kare
 - Su Elçileri
 - Akıllı Tavşan Momo
 - Yade Yade
 - Vikingler
 - Aslan
 - Niloya
 - Mavi Dünya
 - Diğer
9. Çocuğunuz Ne Zaman izgi Film İzler?
- Sabah Saatlerinde

- Öğle Arasında
- Akşam Okul Sonrasında
- Gece Yatmadan Önce
- Diğer

10. Çocuğunuz Nerede Çizgi Film İzler?

- Evde
- Okulda
- Arkadaşlarının Evinde
- Odasında
- Diğer

Ek 3: Çizgi Filmlerin Hak Kategorisine Göre Kodlanması Formu

ÇIZGI FILMLERİN HAK KATEGORİLERİNE GÖRE KODLANMASI FORMU

ÇIZGI FİLM KÜNYESİ	
Çizgi Film Adı:	
Bölüm Adı:	
Bölüm Bilgisi:	
Karakterler:	
Bölüm Sayısı (Kaçınıcı bölüm):	
Süre:	

Ek 4: Etik Kurul İzin Belgesi

**Doğu
Akdeniz
Üniversitesi**
"Erdem, Bilgi, Gelişim"

**Eastern
Mediterranean
University**
"Virtue, Knowledge, Advancement"

99628, Gazimağusa, KUZZEY KIBRIS /
Famagusta, North Cyprus,
via Mersin-10 TURKEY
Tel: (+90) 392 630 1995
Faks/Fax: (+90) 392 630 2919
E-mail: bayek@emu.edu.tr

Etik Kurulu / Ethics Committee

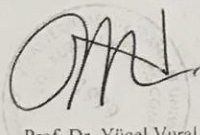
Sayı: ETK00-2020-0298

29.12.2020

Konu: Etik Kurulu'na Başvurunuz Hk.
Sayın Fatma Nur Tonkul (19500292)
Eğitim Fakültesi.

Eğitim Etik Alt Kurulu'nun 25.12.2020 tarih ve 2020/82 sayılı toplantısında incelenerek uygun bulunan, Yrd. Doç. Dr. Nihan Koran danışmanlığında yürüttüğünüz "**Çocuk kanallarında yayınlanan 3-6 Yaş Grubu Çocuklarına Yönelik Çizgi Filmlerin Çocuk Hakları Açısından İncelenmesi**" adlı Yüksek Lisans tez çalışmanız, Doğu Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu tarafından onaylanmıştır.

Bilgize rica ederim.

Prof. Dr. Yücel Vural
Etik Kurulu Başkanı

YV/şk.

www.emu.edu.tr

Ek 5: Turnitin Orjinallik Raporu

ÇOCUK KANALLARINDA YAYINLANAN 3-6 YAŞ GRUBU ÇOCUKLARINA YÖNELİK ÇİZGİ FİMLERİN ÇOCUK HAKLARI AÇISINDAN İNCELENMESİ

ORIGINALITY REPORT

7%

SIMILARITY INDEX

6%

INTERNET SOURCES

2%

PUBLICATIONS

3%

STUDENT PAPERS

PRIMARY SOURCES

1	openaccess.hacettepe.edu.tr:8080 Internet Source	1%
2	Submitted to Eastern Mediterranean University Student Paper	1%
3	www.scribd.com Internet Source	1%
4	www.cocukhaklariizleme.org Internet Source	<1%
5	dergipark.org.tr Internet Source	<1%
6	Submitted to Trakya University Student Paper	<1%
7	issuu.com Internet Source	<1%
8	Submitted to Hacettepe University Student Paper	<1%